

Universitetet
i Stavanger

HANDELSHØGSKOLEN VED UIS

MASTEROPPGAVE

STUDIEPROGRAM:

Master i Regnskap og Revisjon

ER OPPGAVEN KONFIDENSIELL?

(**NB!** Bruk rødt skjema ved konfidensiell oppgave)

TITTEL: En kvalitativ undersøkelse av norske selskapers regnskapsmessige behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling

ENGELSK TITTEL: A qualitative study of Norwegian companies accounting procedures of self-conducted expenses of research and development

FORFATTER(E)

VEILEDER:

Terje Heskestad

Kandidatnummer:

4010

.....

4007

.....

Navn:

Bjarte Oftedal

.....

Vilde Ottesen Sørheim

.....

Forord

Denne masteroppgaven er utarbeidet som en avsluttende del av studieprogrammet Master i Regnskap og revisjon ved Handelshøyskolen Universitet i Stavanger, og er skrevet våren 2020. Oppgaven omhandler den regnskapsmessige behandlingen av egenutført forskning og utvikling. Emnet har vært opp til diskusjon gjennom hele masterprogrammet og vi hadde derfor et ønske om å fordype oss i problemstillingen.

Arbeidet med denne oppgaven har vært svært lærerikt og det har vært inspirerende å tilegne seg grundig kunnskaper om dette sentrale temaet. Covid-19 pandemien gjorde til tider arbeidet med oppgaven i overkant spennende og krevende, og da særlig knyttet til rekruttering av informanter til studien. Prosessen har vært omfattende og vi har tilegnet oss kunnskap som definitivt har relevans senere i arbeidslivet.

Vi vil gjerne takke alle informantene som har brukt av sin tid og delt erfaringer og innsikt i oppgavens tematikk i en svært krevende periode i arbeidslivet og samfunnet for øvrig. Vi vil også rettes en stor takk til vår veileder Terje Heskestad, som har bidratt med konstruktiv veiledning, kunnskaper og stort engasjement gjennom hele oppgaven. Vi vil også takke våre familier for god støtte og tålmodighet underveis i arbeidet med oppgaven.

Sammendrag

Denne masteravhandlingen har som mål å utvikle kunnskapen om norske selskapers insentiver for den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført forskning og utvikling. Studien gir en kvalitativ analyse av problemstillingen. Det blir redegjort for regnskapsregler og standarder etter norsk god regnskapsskikk og International Financial Reporting Standards. De grunnleggende kvalitetskravene blir gjennomgått og diskutert i analysen av studiens funn. I tillegg blir regnskapets informasjonsverdi koblet opp mot de primære brukerne av regnskapet. Videre blir det foretatt en gjennomgang av insentiver for regnskapsmanipulering. Det teoretiske rammeverket for adopsjon av innovasjoner blir anvendt for å belyse og diskutere studiens funn. Datainnsamlingen består av totalt åtte individuelle intervjuer. Det ble foretatt fem individuelle intervjuer av hovedsakelig ledere fra ulike selskaper. I tillegg ble en ekstern regnskapsfører og en revisor intervjuet. For å få et inntrykk av hvordan ulik regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling påvirker regnskapets informasjonsverdi, intervjuet vi også en fondsforvalter. Studien er en casestudie hvor datamaterialet ble analysert ved hjelp av en kvalitativ analysemetode.

Resultatene fra analysen av datamaterialet indikerer at selskaper i liten grad har insentiver for resultatmanipulering, men heller for en utnyttelse av regnskapsregler. Videre viser studien at selskapene i stor grad er opptatt av at regnskapet skal gi et rettviseende bilde av resultat og balanse. Bedriftene uttrykte imidlertid at kravene til balanseføring av FoU var omfattende, noe som kan indikere at flere av bedriftene har valgt å kostnadsføre utgifter til egenutført FoU selv om kriteriene for balanseføring er oppfylt. Funnene viser også at selskapene har ulik regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling. Forskjellene kan forstås på bakgrunn av selskapenes tilnærming og motiv. Videre viser funnene at flere av bedriftene var avhengig av regnskapsfører og revisors råd angående den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført forskning og utvikling, noe som førte til at valget ofte ble tatt på deres anmodning.

Innholdsfortegnelse

Forord

Sammendrag

Liste over figurer sidetall må oppdateres i word

Forkortelser

1 Innledning	7
1.1 Bakgrunn.....	8
1.2 Formål og problemstilling.....	10
1.3 Tidligere forskning.....	12
1.4 Disponering.....	15
2 Regnskapsteori	17
2.1 Finansregnskapets formål.....	18
2.1.1 Regnskapskvalitet.....	19
2.2 Det konseptuelle rammeverket.....	21
2.2.1 Kvalitetskrav.....	22
2.2.2 Grunnleggende kvalitetskrav.....	23
2.2.3 Forsterkende kvalitetskrav.....	24
2.3 Resultat- og balanseorientert rammeverk.....	25
2.3.1 Prinsipp- og/eller regelbasert løsninger.....	28
2.4 Immaterielle eiendeler og forskning og utvikling.....	29
2.4.1 Verdivurdering av immaterielle eiendeler.....	34
3 Resultatstyring og regnskapsmanipulering	39
3.1 Regnskapsmessig støy.....	42
3.2 Incentiver.....	43
4 Studiens rammeverk og metode	49
4.1 Adopsjon av lover og regelverk.....	49
4.2 Design og metode.....	54
4.2.1 Forskningsdesign.....	54
4.2.2 Metode.....	55
4.2.3 Datainnsamling.....	56
4.2.4 Studiens kvalitet.....	60
4.2.5 Etske overveielser.....	63

5 Empiri og analyse.....	65
5.1 Forskningsspørsmål 1- hva er årsaken til at selskaper har ulik regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført FoU?.....	66
5.1.1 Regnskapsmessig motivasjon.....	66
5.1.2 Balanseføring med ulik begrunnelse.....	67
5.1.3 Resultatpress har betydning.....	71
5.1.4 Skatt har betydning.....	74
5.1.5 Oppsummering av forskningsspørsmål 1.....	75
5.2 Forskningsspørsmål 2: Velger selskaper å kostnadsføre egenutført FoU da balanseføring er omfattende?.....	76
5.2.1 Kostnadsføring er mindre komplisert.....	76
5.2.2 Kostnadsføring blir gjort med ulike motiver.....	80
5.2.3 Oppsummering av forskningsspørsmål 2.....	81
5.3 Forskningsspørsmål 3: hvordan påvirker kostnadsføring versus balanseføring av utgifter til egenutført forskning og utvikling regnskapets informasjonsverdi?.....	81
5.3.1 Tradisjonell verdsettelse stadig mindre relevant.....	81
5.3.2 Oppsummering av forskningsspørsmål 3.....	84
6 Hovedfunn og konklusjon.....	85
6.1 Adopsjon av regelverket.....	85
6.2 Funnet.....	87
6.2.1 Troverdige representasjon og relevans.....	88
6.2.2 Sammenstillingsprinsippet.....	89
6.2.3 Forsiktighetsprinsippet.....	91
6.3 Regnskapsmessig støy.....	91
6.4 Konklusjon og forslag til videre forskning.....	93
6.4.1 Forslag til videre forskning.....	94
Litteraturliste.....	96
Vedlegg.....	106
Vedlegg 1: Spørsmål til regnskapsfører/ revisor etter NGAAP.....	106
Vedlegg 2: Spørsmål til bedrifter som fører etter IFRS.....	107
Vedlegg 3: Spørsmål GRS bedrifter.....	108
Vedlegg 4: Tilleggsspørsmål.....	109
Vedlegg 5: Søknadsbrev.....	109

Liste over figurer

<i>Figur 1.1.1</i>	<i>Utvikling av kostnader til egenutført FoU</i>	<i>s.9</i>
<i>Figur 1.1.2</i>	<i>Inndeling av FoU-kostnader</i>	<i>s.9</i>
<i>Figur 3</i>	<i>Mislighets Triangelet</i>	<i>s.41</i>
<i>Figur 4.1</i>	<i>Adopsjon av innovasjoner</i>	<i>s.51</i>
<i>Figur 4.4.3</i>	<i>Oversikt av datainnsamling</i>	<i>s.59</i>
<i>Figur 5</i>	<i>Oversikt av analyse</i>	<i>s.65</i>
<i>Figur 5.1.2</i>	<i>Oversikt av bakgrunn for regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført FoU</i>	<i>s.70</i>
<i>Figur 5.1.3</i>	<i>Oversikt av resultatpress påvirkning på regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført FoU</i>	<i>s.74</i>
<i>Figur 5.2.1</i>	<i>Oversikt av forståelse av kriteriene for balanseføring av FoU</i>	<i>s.79</i>

Forkortelser

Egenkapital: EK.

Financial Accounting Standards Board: FASB.

Forskning og utvikling: FoU.

Generally Accepted Accounting Principles: US GAAP.

God regnskapsskikk: GRS.

International Accounting Standard Board: IASB.

International Accounting Standards Committee: IASC.

Internasjonale revisjonsstandarder: IAS.

International Financial Reporting Standards: IFRS.

L15.12.1999 nr.2 Lov om revisjon og revisore (revisorloven): revl.

L17.07.1998 nr. 56 Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven): rskl.

L26.03.1999 nr. 14 Lov om skatt av formue og inntekt (skatteloven): sktl.

Norsk god regnskapsskikk: NGAAP.

Norsk regnskapsstiftelse: NRS.

Price/Earnings(pris/inntekt): P/E.

Price-to-book ratio(inntekt/bokført verdi): P/B ratio.

Statistisk sentralbyrå: SSB.

1 Innledning

Denne studien undersøker selskapers insentiver for regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling i Norge. I 2020 er det flere bedrifter som utfører FoU-prosjekter enn for 20 år siden, dette har ført til at den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført forskning og utvikling har blitt mer relevant for brukerne av regnskapet og bedriftene. Regnskapet kan være særlig viktig for bedrifter som har en vesentlig verdi i FoU-prosjekter. Noen av de viktigste insentivene for regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling er støtteordninger og bankens kriterier.

Hvis bedrifter mottar støtte til FoU-prosjektene fra f.eks. innovasjon Norge, må bedriften forholde seg til ulike krav. Støtten vil frafalle dersom bedriften betegnes å være i vanskeligheter. Med vanskeligheter menes at mer enn halvparten av selskapets egenkapital er tapt. Banker setter også krav til bedriften. Et krav kan være at bedriften har en stabil egenkapital som ikke blir lavere enn et avtalt nivå. Begge disse årsakene kan motivere bedriften til å balanseføre utgifter til egenutført forskning og utvikling, noe som gjør det interessant å undersøke hva som påvirker bedrifters regnskapsmessige avgjørelser for utgifter til egenutført forskning og utvikling. Denne studien blir derfor gjennomført for å forstå hvordan den økende regnskapsposten immaterielle eiendeler påvirker regnskapets beslutningsnytte.

Regnskapsføring av FoU-aktiviteter er i stor grad basert på skjønn og kan derfor variere fra selskap til selskap (Heskestad, 2016). Under Covid-19 pandemien har både den enkelte av oss og mange selskap erfart hvordan teknologiske fremskritt har påvirket oss, og blitt viktigere for å opprettholde kontakt med andre mennesker, uten å være fysisk til stede i samme rom. Gjennomføring av denne studien har således i stor grad vært avhengig av teknologiske fremskritt, som digitale videokonferanser og bibliotek tilgjengelig på internett.

1.1 Bakgrunn

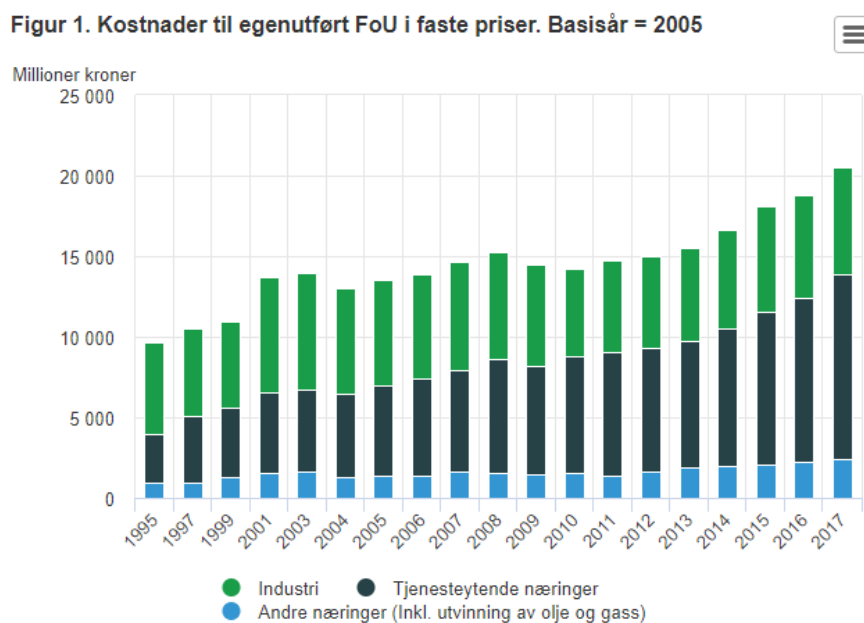
Fokuset på teknologi og digitalisering har de siste årene blitt en stor del av selskapenes hverdag, noe som gjør at verdiskapingen foregår på andre måter enn tidligere. En endring i organisasjoners aktiviteter fører til at immaterielle eiendeler utgjør en stadig større andel av et selskaps verdier (Heskestad, 2018). FoU er en del av immaterielle eiendeler og kan beskrives som en aktivitet som er utført for å oppdage eller utvikle nye produkter, inkludert forbedrede versjoner eller kvaliteter av eksisterende produkter (Manual, 1997). FoU-aktiviteter resulterer således i et systematisk kreativt arbeid som gir kunnskap til bruk i nye metoder og produkter, eller forbedrer eksisterende. Selskaper som utvikler programvareløsninger eller generelt nye metoder for effektivisering, har som formål å skape et produkt som i fremtiden vil generere inntekter eller sparte kostnader.

Erikstad (2019) hevder i en artikkel i Dagens næringsliv publisert i 2019 at investorer aldri har betalt mer for immaterielle eiendeler enn i dag, med unntak av dot.com-boblen i 2001. På starten av 1990-tallet utgjorde fysiske eiendeler tilnærmet 100 prosent av den bokførte egenkapitalen i selskapene, mens den i 2019 bare utgjør 30 prosent (Erikstad, 2019). Bedriftenes omgivelser er dynamiske, og endringer i omgivelsene er ofte vanskelig å predikere. Markedsmuligheter, konkurrenter og kundenes ønsker forandres stadig, og dette gjør at bedriften tvinges til å fornye seg.

Standardene som omhandler immaterielle eiendeler etter norske regnskapsregler er norsk regnskapsstandard (NRS) 19, standarden ble først utarbeidet i år 2000, revidert i 2003 og oppdatert i 2012. Etter IFRS er det regnskapsstandard International Accounting Standard (IAS) 38 som omhandler immaterielle eiendeler. Standarden ble utstedt i 1998, men revidert i 2004. Relativt nylig reviderte standarder betyr at selskaper som benytter NRS 19 og IAS 38 har god nok informasjon i regelverket til å rapportere på en måte som gir regnskapsbrukeren tilfredsstillende informasjon. Selv om regnskapsstandardene kan fremstå som gode nok til sitt formål, indikerer Heskestad (2016) og Kinserdal (2014) at immaterielle eiendeler kan benyttes til regnskapsmanipulasjon. Det er viktig å ta i betraktning at regnskapsstandardene er utarbeidet etter ulike rammeverk. NRS 19 er utarbeidet etter norske regnskapsregler som er resultatorienterte, til forskjell fra IAS 38 som er utarbeidet etter et balanseorientert

rammeverk. I virkeligheten er definisjon og innregningskriterier svært like for IAS 38 og NRS 19.

Søylediagrammet hentet fra Statistisk sentralbyrå (SSB) nedenfor viser utviklingen av kostnader til egenutført forskning og utvikling i forskjellige næringer (Langhoff, 2019). Industrinæringen hadde størst kostnader til egenutført forskning og utvikling i 1995, men har ikke hatt noen stor endring frem til 2017. Walker & Oliver (2005) viser at FoU er spesielt utbredt blant selskaper innenfor helse, farmasi, bioteknologi og IT.

Figur 1.1.1: Utvikling av kostnader til egenutført FoU

Søylediagrammet viser en dobling i totale kostnader til egenutført forskning og utvikling fra 1995 til 2017. Under vises en tabell (tall hentet fra SSB) over kostnader til egenutført og innkjøpt FoU for næringslivet i Norge i årene 2016-2018. I 2018 var 83,2% av kostnaden i industri og tjenesteyting. Ettersom en så stor andel av kostnader oppstår i industrinæringen og tjenestenæringen, har disse næringene fått en egen inndeling i tabellen. Utgangspunktet for tallene i tabellen er bedrifter med minst ti sysselsatte.

	Egenutført FoU(mill.kr)			Innkjøpt FoU(mill.kr)			Sum kostnader FoU(mill.kr)		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Industri	9963,4	10521,9	10843,7	1965,7	2275,5	1920,2	11929,1	12797,4	12763,9
Tjenesteytning	16033	17790,2	17831,2	2497,7	2763,9	2998,2	18530,7	20554,1	20829,4
Andre næringer	3492,7	3677,8	4073,3	2550,7	2441,5	2701,2	6043,4	6119,3	6774,5
Næringslivet totalt	29489,2	31989,8	32748,2	7014,1	7481	7619,6	36503,3	39470,8	40367,8

Figur 1.1.2: Inndeling av FoU-kostnader

Det er viktig å merke seg de store beløpsmessige forskjellene mellom egenutført FoU-kostnad og innkjøpt FoU-kostnad. I 2018 er sum innkjøpt FoU-kostnad 18,9%, til forskjell fra sum egenutført FoU-kostnad, som består av hele 81,1% av totale kostnader til forskning og utvikling.

1.2 Formål og problemstilling

Studien har som formål å utvikle kunnskap om regnskapsmessige avgjørelser som blir tatt i forbindelse med forskning og utvikling, og belyse eventuelle utfordringer ved det gjeldende lovverket. Hensikten er å beskrive og fortolke hva som er selskapers insentiver for regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling i Norge, og hvordan regnskapsmessig behandling av egenutført FoU påvirker regnskapets informasjonsverdi.

Vi vil fokusere på selskaper som avlegger regnskapet etter International Financial Reporting Standards (IFRS) og Norsk god regnskapsskikk (GRS). For å øke innsikt i problemstillingen foretas undersøkelser av selskaper som rapporterer etter GRS og IFRS. På denne måten vil vi kunne undersøke hva som er begrunnelsen for valget av enten balanseføring eller kostnadsføring av utgifter til egenutført FoU.

Studiens problemstilling er:

“Hva er norske selskapers insentiver for den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført forskning og utvikling”

Følgende forskningsspørsmål er stilt for å gi en presisering av problemstillingen:

1. Velger selskaper å kostnadsføre egenutført FoU fordi balanseføring er omfattende?
2. Hva er årsaken til at selskaper har ulik regnskapsmessig behandling av egenutført FoU?
3. Hvordan påvirker kostnadsføring versus balanseføring av utgifter til egenutført forskning og utvikling regnskapets informasjonsverdi?

Ved å utforske insentiver selskaper legger til grunn for regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling vil prosjektets problemstilling bli belyst, og

prosjektets mål om å utvikle kunnskap om forskningsteamet kan oppnås. Forskningstemaet vil bli undersøkt i en norsk kontekst, med intervjuer av 5 selskaper, en revisor, en fondsforvalter og en regnskapsfører. Revisor og regnskapsfører er med i arbeidet med og vurdering av flere bedrifters regnskaper, de kan derfor være til hjelp med å belyse hvordan de oppfatter bedrifters generelle motiver for den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført FoU. Deres innsikt kan bidra med å gi et bredere perspektiv på problemstillingen, noe som igjen kan ha relevans og overføringsverdi til andre selskaper i Norge.

Det foreligger variasjon blant selskaper når det kommer til valg mellom kostnadsføring eller balanseføring av egenutført FoU (Grøndalen, 2012). Etter IFRS er selskaper pålagt å aktivere alle FoU-utgifter som tilfredsstillende kriteriene for balanseføring. Selskaper som er underlagt NGAAP kan velge å kostnadsføre egenutført FoU-utgifter, men dette blir da et prinsippvalg for selskapet, jf. rskl. § 5-6. Regnskapsmessige nøkkeltall blir påvirket av hvordan selskapet velger å behandle FoU-utgifter.

Gjennom masterstudiet i regnskap og revisjon har problemstilling knyttet til kostnadsføring av utgifter til egenutført FoU vært oppe til interessante diskusjon gjentatte ganger. Stenberg og Sjøvoll (2016) diskuterte problematikken rundt regnskapsmessig behandling av egenutført immaterielle eiendeler og hvordan de ulike fasene i prosessen fører til flere vanskelige vurderinger. Det kan være utfordrende å forstå når prosjektet går inn i en ny fase og hvilke utgifter som tilhører hvilken fase. For å regnskapsføre egenutviklet programvare er det viktig å forstå hvilke utgiftstyper som inngår i programvarens ulike faser og når prosjektet går fra en fase til en annen.

Valget mellom kostnadsføring eller balanseføring er, slik vi ser det, ikke bare motivert av en faktor, men flere. Relevant teori og forskning på emnet antyder at valget kan være motivert av lederes insentiver, revisors tolkning av standarden, selskapets økonomiske situasjon og misforståelser om den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført FoU. Ved å ta utgangspunkt i den valgte problemstillingen ønsker vi å undersøke om det er ulike insentiver for regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført FoU. For brukerne av regnskapet er

det viktig at regnskapet har en finansiell informasjon som er beslutningsrelevant og gir et riktig bilde av selskapets virksomhet.

Bakgrunnen for første forskningsspørsmål; *“Hva er årsaken til at selskaper har ulik regnskapsmessig behandling av egenutført FoU?”* er utarbeidet på grunnlag av at forskning og utvikling har ulike kriterier for balanseføring. Bedriftene må vurdere om de mener kriteriene er oppfylt eller ikke. Bedriftenes skjønnsmessige vurdering kan føre til ulik regnskapsmessig behandling av egenutført FoU. For brukerne av regnskapet kan ulik regnskapsmessig behandling av FoU gjøre det vanskelig å forstå/vurdere selskapets økonomiske utvikling.

Forskningsspørsmål 2: *“Velger selskaper å kostnadsføre egenutført FoU da balanseføring er omfattende?”* er utarbeidet på bakgrunn av at regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført FoU kan skape utfordringer, fordi regskapsposten krever en langt større skjønnsmessig vurdering enn andre regskapsposter. Problemstillingen oppstår som følge av bedrifters vurdering av om utgifter til FoU skal aktiveres eller kostnadsføres. Det kan tenkes at bedrifter kostnadsfører utgifter til FoU som tilfredsstillere kriteriene for balanseføring, på bakgrunn av at det i praksis er krevende å oppfylle kriteriene.

Forskningsspørsmål 3: *“Hvordan påvirker kostnadsføring versus balanseføring av utgifter til egenutført forskning og utvikling regnskapets informasjonsverdi?”* er utformet med bakgrunn i et økende antall FoU-prosjekter, som skaper et større behov for riktig regnskapsmessig behandling av FoU. I noen tilfeller kan FoU ha en mye høyere virkelig verdi enn anskaffelseskost, IFRS og NGAAP sine regnskapsregler per 2020 tillater ikke en høyere balanseført verdi av FoU enn anskaffelseskost, noe som kan føre til en stor forskjell mellom FoU sin balanseførte verdi og den virkelige verdien. Store forskjeller i balanseført verdi og virkelig verdi kan medføre et regnskap med lav informasjonsverdi.

1.3 Tidligere forskning

I dette kapitlet presenteres tidligere forskning relevant for problemstillingen. Barth, Li & McClure (2017) har studert immaterielle eiendeler sin økte verdirelevans som en konsekvens av et skifte i økonomien. Det argumenteres for at økonomien i mindre grad blir drevet av tradisjonelle industribedrifter, men heller tjenesteytende næring og informasjonsteknologi. I studien blir det benyttet tolv regnskapsposter og ti bransjeindikatorer. Kontantstrøm, kontantbeholdning og immaterielle eiendeler har fått økt verdirelevans, mens utbytte og inntekter har fått mindre betydning for verdirelevans. Studiens funn viser også at immaterielle eiendeler blir mer relevante ettersom det har høy korrelasjon med aksjekursen.

En studie av Beisland & Knivsflå (2015) undersøkte om det obligatoriske skiftet fra norske regnskapsprinsipper etter NGAAP til internasjonal rapporteringsstandard (IFRS) i Norge påvirket verdsettingen på inntekter og bokførte verdier. Det ble benyttet regnskapsdata fra alle selskapene notert på Oslo børs fra 2001 til 2008 som rapporterte etter IFRS og NGAAP. IFRS er balanseorientert, og vektlegger målingen av virkelig verdi, mens NGAAP er resultatorientert, og fokuserer på historisk kost. Funnene fra studien viste at det etter IFRS ble balanseført mer immaterielle eiendeler enn hva det gjorde etter NGAAP. Videre viste studien at regnskapsføring av virkelig verdi øker relevansen av bokførte verdier, men reduserer relevansen for inntjening.

Før var de viktigste verdidriverne i selskapene materielle eiendeler, f.eks. eiendom, anlegg, maskiner og varelager. Det er relevante verdidrivere også i dag, men vi ser en tydeligere dreining mot patenter, merker, informasjonsteknologi og menneskelige ressurser (Lev & GU, 2016). Studie foretatt av Høegh-Krohn & Knivsflå (2000) hevdet at immaterielle eiendeler som oppfyller innregningskriteriene må balanseføres, og foreslår en endring i behandlingen av immaterielle eiendeler som pålegger større grad av balanseføring enn kostnadsføring for å styrke verdirelevansen. Høegh-Krohn & Knivsflå (2000) argumenterte for at immaterielle eiendeler er en av de største utfordringene for fremtidig finansiell rapportering. De hevder at ressurser brukt på immaterielle eiendeler som kunnskap, lisenser og varemerker stort sett blir kostnadsført, og ikke som investeringer med bokførte verdier. Denne regnskapsmessige behandlingen mener de at reduserer relevansen for finansiell rapportering, ettersom immaterielle eiendeler har blitt viktigere i økonomien. De argumenterer også for at tidligere

kostnadsførte utgifter burde kunne reverseres dersom eiendeler oppfyller kriteriene for balanseføring.

Oliveira, Rodrigues & Craig (2010) studerte verdien av relevansen for bokført verdi av egenkapitalen, inntjening, identifiserte immaterielle eiendeler og goodwill til alle ikke-finansierte selskaper notert på den portugisiske børsen fra 1998 til 2008. I tillegg vurderte de hvordan virkningen av relevansen ble etter innføringen av de internasjonale regnskapsstandardene IFRS i 2005. Etter innføringen ble ikke selskapene lenger pålagt å innregne utgifter eller avskrive goodwill. Studien viste at rapportert goodwill og immaterielle eiendeler var sterkt korrelert med aksjekursen. Det er også støtte for at goodwill og immaterielle eiendeler har større verdirelevans. At goodwill ikke lenger skulle avskrives, men testes for verdifall, hadde også positiv innvirkning på verdirelevansen. Før innføringen av IFRS var det stort sett bare inntjeningen som hadde korrelasjon med aksjekursen. Etter endringen falt verdirelevansen av inntjening. Dette funnet underbygger at det etter overgangen til IFRS ble en endring i regnskapsprinsipper, f.eks. på urealiserte gevinster og tap. Studien finner ikke noen endring for verdirelevansen av bokført egenkapital etter innføringen av IFRS.

Prencipe, Markarian & Pozza (2008) undersøkte motivasjon for resultatstyring i 86 italienske børsnoterte familieforetak med fokus på hvordan selskapene regnskapsmessig behandlet FoU i regnskapet. Studien baserte seg på prinsippal-agent-teori og Stewardships teori. Italiensk regnskapsregulering gir mulighet til å velge om utviklingskostnader tilfredsstiller kriteriene til balanseføring. Forskningen ser bort fra undersøkelser om virkelig verdi. Studiens resultat tenderer mot at aktivering av FoU-utgifter benyttes for å utjevne resultat i familieforetak også kalt "Income smoothing". Ettersom hovedfokuset til familieforetak er å holde kontrollen innad i familien, og ikke kortsiktig aksjonær maksimering, er familieforetak ikke like sensitive for korte fluktuasjoner i markedet. Derimot får låneklausulhypotesen ingen støtte i den italienske undersøkelsen.

Baber, Fairfield & Haggard (1991) var blant de første til å undersøke om selskaper tilpasser størrelsen på utgifter til forskning og utvikling for å nå kortsiktige resultatmål. I en studie

undersøkte de om selskaper tilpasser regnskapsmessig behandlingen av FoU for å oppnå resultatmål. Studiens bestod av 438 amerikanske selskaper fra perioden 1977-1987. Studien bygger på hypotesen om at investeringer i forskning og utvikling blir påvirket av ledelsens ønske om å oppnå resultatmål. Resultatene fra studien støttet hypotesen om at selskapets ledelse kan oppnå resultatmålene av en reduksjon i inneværende års FoU-kostnader. Nekhili, Boubaker & Lakhali, (2005) undersøkte om frivillig presentasjon av FoU i noter hadde betydning for selskapets markedsverdi, og hvilken påvirkning eierstruktur hadde for presentasjon. Studiet var basert på 84 franske børsnoterte foretak i perioden 2000-2004. Resultatet indikerte at frivillig presentasjon av FoU øker selskapets markedsverdi. Videre viste studien at selskaper med høy andel familie og institusjonelle investorer hadde større sannsynlighet for å holde tilbake informasjon om FoU.

En kvalitativ studie foretatt av Skjebstad & Walle (2014) omhandlet regnskapsføring av utgifter til forskning og utvikling etter IFRS i et utvalg på fem børsnoterte bioteknologiske selskaper. Formålet med studien var å redegjøre for forsiktighetsprinsippets innvirkning på den regnskapsmessige behandlingen av FoU. Studien argumenterer for at informasjonsverdien i regnskapet blir svekket som en følge av kostnadsføring av utgifter til forskning og utvikling. Informantene i studien hevdet at den økte kostnadsføringen er et resultat av at IFRS åpner for skjønnsmessige vurderinger, noe som fører til skjulte verdier i regnskapet. Skjebstad & Walle (2014) fant likevel ingen indikasjoner på at selskapene benyttet de skjønnsmessige vurderingene til å mislede brukeren av regnskapet.

Oppsummert viser tidligere forskning ulike aspekter ved den regnskapsmessige behandlingen av FoU og immaterielle eiendeler, og virkningen de mener dette har på regnskapet. De fleste tidligere nevnte studiene er gjort med en kvantitativ tilnærming, noe som gjør denne studien til et viktig bidrag i den kvalitative tilnærmingen til temaet.

1.4 Disponering

Kapittel 1 gir en innføring i oppgavens tema, og bakgrunn for valg av tema. Det gis også en innføring i hvordan dette leder frem til oppgavens problemstilling. Til slutt redegjøres det for tidligere forskning innenfor feltet.

Kapittel 2 omhandler grunnleggende regnskapsteori og regnskapsforskning. Regnskapsteorien omfatter god regnskapsskikk og International Reporting Standards. Det vil først bli foretatt en gjennomgang av finansregnskapets formål og brukerne av finansregnskapet. Kapitlet inneholder også en redegjørelse av regnskapskvalitet. Videre vil det bli redegjort for de grunnleggende og forsterkende kvalitetskravene. Kravene står sentralt for hvordan regnskapsmessig behandling av egenutviklet forskning og utvikling kan påvirke regnskapets kvalitet. Det resultatorienterte rammeverket NGAAP og det balanseorienterte rammeverket IFRS vil beskrives, og forskjellene og ulikhetene blir drøftet. Til slutt blir den regnskapsmessige behandlingen av immaterielle eiendeler og FoU redegjort for. Det blir også en gjennomgang av hvordan banker og investorer blir påvirket av den høye andelen av immaterielle eiendeler i selskapets balanse.

I kapittel 3 blir regnskapsmanipulering og de ulike insentivene som foreligger, drøftet. Regnskapsmanipulering står sentralt i studien ettersom den regnskapsmessige behandlingen av immaterielle eiendeler og FoU blir foretatt ved bruk av skjønn og gir rom for manipulering. Redegjørelse for ulike insentiver vil også belyse hvorfor resultateffekter i flere tilfeller er et hovedmotiv. Til slutt i kapitlet belyses det hvordan skatt og skattefunn kan være insentiver.

Kapittel 4 består av to deler: 1) studiens teoretiske rammeverk og, 2) studiens design og metode. I del en redegjøres det for Rogers (1995) rammeverk for adopsjon av innovasjoner. Rammeverket er tidligere benyttet av Fallan, Hammervold & Grønnhaug (1995), for en utredning om hvordan skatteplanlegging foretas. I denne studien blir rammeverket benyttet til å forklare hvordan ledelsen i selskaper forholder seg til, og tar i bruk regnskapsreglene for behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling. I del to redegjøres det for studiens

design og valg av kvalitativ metode. Datamaterialet og utvalg av representanter blir drøftet og gjennomgått. Studiens analysemetode beskrives og det gjøres metodiske refleksjoner.

I kapittel 5 beskrives studiens funn med utgangspunkt i de tre forskningsspørsmålene, hvor hvert av dem representerer grunnlaget for å best mulig kunne svare på studiens problemstilling. For å belyse den analytiske teksten blir utsagn fra informantene presentert.

Kapittel 6 diskuterer studiens funn i lys av det teoretiske rammeverket og kvalitetskravene presentert i kapittel 2. Kapitlet avsluttes med en konklusjon av studiens funn samt forslag til videre forskning.

2 Regnskapsteori

Regnskapsteori er en vid og stor teori. I denne oppgaven avgrenses teorien hovedsakelig til å beskrive finansregnskapets formål, brukere og kvalitetskrav. Avgrensningen og valg av teori blir gjort for å kunne belyse og diskutere problemstillingen og studiens funn. Vi foretar en gjennomgang av det konseptuelle rammeverket, samt forskjellen mellom det resultat- og balanseorienterte rammeverket. Kapitlet har som hovedmål å presentere hvorfor regnskapsinformasjon er viktig, og hvorfor det settes kvalitetskrav til informasjonen. Etter gjennomgangen flyttes fokuset over på immaterielle eiendeler, forskning og utvikling. Her belyses den regnskapsmessige behandlingen etter IFRS og GRS. Til slutt drøftes hvordan banker og investorer forholder seg til immaterielle eiendeler.

2.1 Finansregnskapets formål

Finansregnskapet har som formål å informere om bedriftens økonomiske utvikling og finansielle stilling (Kristoffersen, 2005). Behovet for finansregnskap oppstår som en følge av informasjonsasymmetri mellom regnskapsprodusenten og regnskapsbrukeren. Finansregnskapet er derfor den viktigste informasjonskilden for interne og eksterne regnskapsinteressenter (Heskestad, 2015), og hensikten er å gi interessentene beslutningsrelevant informasjon med hensyn til beslutnings- og kontrollformål (Kvifte & Johnsen, 2008).

Nasjonale og internasjonale regnskapsstandarder erkjenner at det ikke er mulig for de regnskapspliktige å avlegge et finansregnskap som fullt ut tilfredsstillende informasjonsbehovet til alle interessentene (Schwencke, Haugen, Baksaas, Avlesen-Østli, 2018). Lover og regler blir gitt av nasjonens myndigheter og en regnskapspliktig virksomhet må følge disse i utarbeidelse av finansregnskapet. Lover og regler blir utarbeidet for at brukerne av regnskapet skal kunne fatte gode beslutninger. Standardsetterne påvirkes av avgrensningen av den primære brukerkretsen. International Accounting Standard Board (IASB) definerer primærbrukerne av regnskapet som eksisterende og potensielle investorer, långivere og kreditorer. Felles for denne brukergruppen er at de er kapitalgivere.

2.1.1 Regnskapskvalitet

Gjengivelse av selskapets økonomiske tilstand er vanskelig å oppnå grunnet måle- og estimatusikkerhet. Regnskapsmessig behandling av immaterielle eiendeler er et eksempel på hvorfor gjengivelse av et selskaps økonomiske tilstand er vanskelig ettersom det krever stor grad av skjønn i en vurdering. Regnskapskvalitet har eksistert som begrep i lang tid, men det er ingen enighet om hvordan god regnskapskvalitet skal måles (Langli, 2016). Regnskapskvalitet kan etter Stenheim, Sundkvist & Opshal (2017) oppnås på tre måter: redusere asymmetrisk informasjon mellom foretak og regnskapsbrukere, gi beslutningsnyttig informasjon til regnskapsbrukeren og gjenspeile økonomiske realiteter eller økonomiske resultater.

I en idealtilstand hvor det ikke er asymmetrisk informasjon vil regnskapet være uten formål og all informasjon vil være tilgjengelig (Stenheim, Sundkvist & Opshal, 2017). Formålet til regnskapet vil derfor være å redusere asymmetrisk informasjon, som gjøres ved å tilgjengeliggjøre relevant informasjon om regnskapet for alle interessenter. Er en bedrift regnskapspliktig i Norge er finansregnskapet offentlig informasjon. Regnskapskvalitet kan derfor forklares med bedriftens evne til å tilgjengeliggjøre og presentere regnskapsinformasjon for brukerne. Regnskapsprodusenten har bedre tilgang på bedriftens økonomiske tilstand enn interessentene. Ettersom interessentene har ulike informasjonsbehov vil det være vanskelig for regnskapet å tilfredsstille alle behovene, og det oppstår en tilstand hvor det foreligger asymmetrisk informasjonsdeling.

Regnskapets formål blir ofte formulert som et mål om rapportering av beslutningsnyttig informasjon. Beslutningsnyttig informasjon er informasjon som har et potensial til å endre regnskapsbrukernes oppfatning av foretaket. Dette innebærer at utgiveren av regnskapet vet hva som er beslutningsnyttig informasjon for brukeren. Stenheim, Sundkvist & Opshal (2017) uttrykker at regnskapsinformasjonen er beslutningsnyttig når den er relevant, aktuell, troverdig og vesentlig for beslutningene som brukerne av regnskapet tar.

Informasjonen som fremgår i regnskapet skal kunne gi primærbrukerne beslutningsinformasjon til bruk i evaluering av bedriftens nåværende og fremtidige inntjening.

Stenheim, Sundkvist & Opsahl (2017) uttrykker at informasjonen skal utgjøre en positiv forskjell i en beslutningsvurdering. Hva som er viktig for den enkelte bruker varierer. For noen brukere er gjeldsgraden viktigst, for andre brukere er riktig fremstilling av resultatet viktigst.

Avbildning av økonomiske realiteter eller fravær av regnskapsmessig støy er ikke en forutsetning for at regnskapet skal ha beslutningsnytte (Stenheim, Sundkvist & Opshal, 2017). Er regnskapet manipulert, vil det fortsatt være nyttig for brukerne dersom de oppdager manipuleringen. Finansregnskapet kan oppfylle beslutningsformålet dersom informasjonen kan forme prediksjoner om enheten. Regnskapets beslutningsformål har en sterk kobling til verdsettelse og investeringsanalyse, f.eks. når fondsforvaltere skal foreta en verdsettelse av et selskap. For å kunne foreta en beslutning om verdsettelsen og estimere fremtidig inntjening må regnskapet ha prediksjonsverdi. Kontrollformålet skal gi grunnlag for oppfølging, kontroll og forvaltning av selskapet (Stenheim, Sundkvist & Opshal, 2017). Kontrollformålet skal ha en tilbakevirkende kraft på regnskapet i motsetning til beslutningsformålet og er begrunnet i *Prinsipal-agent problematikken*. Prinsipalen stiller med ressurser som agenten skal forvalte på best mulig måte.

Resultatkvalitet blir brukt av finansanalytikere som et hjelpemiddel i verdsettelse av virksomheter (Gjesdal, 2003). Det foreligger flere definisjoner på begrepet. I denne studien har vi valgt å bruke Langli (2016) sin definisjon på resultatkvalitet; "*Resultatkvalitet er høy når årsrapportens informasjon om periodens resultat gir et godt grunnlag for å predikere fremtidige resultater, slik at selskapets økonomiske verdi kan estimeres på en pålitelig måte*" (s.756). For en full utredelse av begrepet resultatkvalitet foreslår Langli (2016) å dele resultatet opp i tre deler: $R = PR + MR + VIR$.

PR står for det permanente resultatet og består av foretakets dagligdagse aktiviteter og resultatet som er forventet å komme i påfølgende periode. Det forutsettes likevel at neste periodes aktiviteter blir gjort på like vilkår som tidligere, herav marginer og konkurransesituasjon. Med andre ord så vil tidligere rapporter av PR være relevant for fremtidige estimater.

MR er det midlertidige resultatet og består av transaksjoner og hendelser som sannsynligvis vil treffe igjen. Transaksjonene vil ha effekt på periodens resultat, men effekten på det økonomiske resultatet er usikkert. MR forventes å få kontantstrømeffekt, men effekten inntreer imidlertid bare en gang og kan derfor ikke brukes til å estimere selskapets økonomiske verdi (Langli, 2016).

VIR står for verdiirrelevant resultat og har per definisjon ingen betydning for periodens inntekt. Det vil si at det ikke har noen kontantstrømeffekt for perioden. Eksempel på verdiirrelevant resultat er inntekter eller kostnader som resultatføres på grunnlag av prinsippendring eller oppretting av feil (Langli, 2016).

Ut fra avsnittet ovenfor blir resultat kvalitet kvalifisert som høy dersom informasjonen i periodens rapporterte resultat (R) gir et godt grunnlag for estimering av fremtidige resultater. Forutsetninger for dette er at det permanente resultatet PR er gjentakende aktiviteter på samme vilkår som tidligere perioder. Selv om det foreligger en definisjon på hva som er god regnskapskvalitet, vil den uansett variere. Selskaper i samme bransje kan ha ulik etableringstid hvor noen er i vekstfasen mens andre er godt etablert. Bedriftene som er nyetablerte vil åpenbart ha varierende resultater, noe som gjør at resultatene ikke nødvendigvis vil være representative for den langsiktige fremtidige inntjeningen. Regnskapets resultat kvalitet er viktig i denne studien ettersom den regnskapsmessige behandlingen av egenutført forskning og utvikling er sentralt for banker og investorers verdivurdering. Studien vil komme tilbake til dette emnet senere.

2.2 Det konseptuelle rammeverket

Det konseptuelle rammeverk beskrives som en normativ regnskapsteori for utledning av løsninger på praktiske regnskapsspørsmål som avgrenser mulighetsområdet for akseptable løsninger (Kvifte & Johnsen, 2008). International accounting standard board (IASB) presenterte rammeverket i 1989 som en veiledning for utvikling av International financial reporting standards. I 2002 ble det et lovfestet krav om at alle børsnoterte selskaper innenfor

EU/EØS skulle utarbeide konsernregnskapet etter IFRS senest regnskapsåret 2005. IASB sitt rammeverk har derfor hatt stor betydning for utvikling av norske regnskapsregler. I mars 2018 fastsatte IASB sitt nye konseptuelle rammeverk. Prosessen tok 14 år og har vært omdiskutert ettersom det ble foretatt endringer i rammeverket mot slutten av ferdigstillingen. Årsaken til utarbeidelsen av det nye rammeverket var de mange regnskapsskandalene på tidlig 2000-tall, som Enron (Bondarenko, 2016) Worldcom (Adams, 2002) og Freddie Mac (Khan, 2004).

Ifølge Financial Accounting Standards Board (FASB) blir det konseptuelle rammeverket i IFRS definert som *“et enhetlig system av sammenhengende målsetninger og underliggende forutsetninger som kan lede til konsistente regnskapsstandarder og som avgrensner og beskriver regnskapsføring og årsregnskap”* (Kvifte og Johnsen, 2008, s. 12).

Rammeverket er utviklet gjennom å oppstille målsettinger, antakelser og begreper til å utvikle argumenter og trekke konklusjoner. Det konseptuelle rammeverket består både av et deskriptivt og et normativt rammeverk. Den deskriptive teorien forsøker å forklare sammenhenger som faktisk eksisterer, mens den normative teorien tar utgangspunkt i en referanseramme og beskriver hvordan regnskapet bør utformes (Kvifte & Johnsen, 2008; Sterling, 1979). Deskriptivt rammeverk er kjennetegnet ved den rolle empiriske observasjoner og induksjon har (Kvifte & Johnsen 2008; Ijiri, 1975). Rammeverkene er erfaringsbaserte, og utviklingen av et deskriptivt rammeverk starter med observasjoner av gjeldende praksis (Kvifte & Johnsen, 2008).

2.2.1 Kvalitetskrav

I et normativt konseptuelt rammeverk er utgangspunktet en overordnet målsetning. Definisjonen for hva som er formålet med finansregnskapet etter IFRS, finner vi i IAS 1 punkt 9 *“... formålet med finansregnskapet er å gi opplysninger om et foretaks finansielle stilling, finansielle inntjening og kontantstrømmer, som er nyttig for en stor gruppe brukere som skal ta økonomiske beslutninger ...”*. Det konseptuelle rammeverket for finansiell rapportering inneholder egenskaper som kan brukes til å undersøke om

regnskapsinformasjonen er av høy kvalitet. For at regnskapsinformasjon skal være nyttig for brukerne av regnskapet må informasjonen oppfylle bestemte kvalitetskrav.

Kvalitetskravene er utarbeidet fra IASB sine identifiserte målsettinger til finansiell rapportering. IASB deler kvalitetskravene opp i grunnleggende og forsterkende kvalitetskrav. De grunnleggende kvalitetskravene er relevans og troverdig representasjon. De forsterkende kvalitetskravene er sammenlignbarhet, verifiserbarhet, aktualitet og forståelighet. Regnskapet må tilfredsstille begge kravene for at informasjonen skal være beslutningsrelevant. De grunnleggende og forsterkende kvalitetskravene er i denne studien viktig for å kunne belyse og diskutere funnene. I det følgende vil det gis en utdypning av kvalitetskravene.

2.2.2 Grunnleggende kvalitetskrav

Kvaliteten på regnskapsinformasjon kan bare vurderes når man vet hvilket perspektiv brukeren av regnskapet har. Banker og kredittinstitusjoner anser riktig verdi av selskapets egenkapital som høy regnskapskvalitet. Skattemyndighetene anser riktig vurdering av tidligere aktiviteter som høy regnskapskvalitet, mens investorer anser regnskapskvaliteten som høy dersom fremtidig kontantstrøm kan bli prognostisert. God regnskapskvalitet er vanskelig å bedømme ut fra en brukergruppes ståsted og må derfor vurderes fra flere synspunkter. For å tilfredsstille årsregnskapets formål må relevans og troverdig representasjon følges. De grunnleggende kvalitetskravene vil senere bli benyttet i studiens funn.

Relevans dreier seg om finansiell informasjon som er relevant dersom den kan utgjøre en forskjell i primærbrukerens beslutningstaking (Conceptual Framework for Financial Reporting, 2.6). Under beslutningstaking utgjør relevant informasjon en forskjell ved å bidra til at brukerne kan utarbeide forventninger om utfallet av fremtidige hendelser (CF, 2.8). Informasjonen må ha evnen til å påvirke brukerens vurdering og beslutning (Stenheim, 2008). For at informasjonen skal være beslutningsnyttig må de grunnleggende kvalitetskravene relevans og forståelighet være tilstede. Informasjonen må vurderes som relevant for beslutningsformålet for deretter å bli vurdert som troverdig. Relevans tilknyttes tidsriktighet, prediksjonsverdi og tilbakemeldingsfunksjon. Viktig informasjon kan ikke holdes tilbake for

brukeren. Informasjonen blir ansett som relevant dersom den kan endre eller utgjøre en forskjell i beslutningssituasjoner (Langli, 2016).

Troverdig representasjon bygger på prinsipper som sikrer at informasjon oppfattes som troverdig. Informasjonen som fremgår i regnskapet representerer en bedrifts økonomiske realiteter og må derfor være komplett, nøytral og fri for feil (CF, 2.13). Når regnskapsinformasjonen er komplett, representerer den alle nødvendige opplysninger brukeren trenger for å få oversikt over selskapets økonomiske ståsted (CF, 2.14). Et nøytralt regnskap inneholder ikke villedende informasjon og blir presentert upartisk og viser et rettviseende bilde av de underliggende økonomiske forholdene (CF, 2.15). Med feilfri menes at regnskapsinformasjonen er nøyaktig og presis. Ettersom finansregnskapet har estimer, er “feilfri” uopnåelig, men likevel vurderes et estimat som pålitelig informasjon dersom fremgangsmåten er tilstrekkelig og rimelig (CF, 2.18).

2.2.3 Forsterkende kvalitetskrav

De forsterkende kvalitetskravene er, som tidligere nevnt; sammenlignbarhet, verifiserbarhet, aktualitet og forståelighet. Hensikten med kvalitetskravene er at de skal tilføre brukeren høyere informasjonsverdi.

Sammenlignbarhet - Brukeren må være i stand til å vurdere endringer i foretakets økonomiske utvikling over tid. I tillegg må en kunne sammenligne forskjellige foretak i samme bransje (CF, 2.24). For å oppnå best mulig sammenlignbarhet burde alle foretak praktisere like regnskapsprinsipper. IFRS standarden er rettslig bindende for konsernregnskap til børsnoterte foretak i Europa, noe som bidrar til økt sammenlignbarhet (Schwencke, Haugen, Baksaas, Avlesen-Østli, 2018).

Forståelighet - Det er viktig for brukerne at regnskapet er lett å forstå. Regnskapet må presenteres på en måte som gir brukeren en god oversikt over selskapets økonomiske situasjon. Dette innebærer at informasjonen er forståelig, tydelig og konsekvent (CF, 2.34). Informasjon som er nyttig for enkelte brukere bør tas med selv om den er vanskelig å forstå for andre brukere.

Aktualitet - Med aktualitet menes at brukerne må motta informasjonen på et tidspunkt som kan påvirke beslutningen. Det vil si at nødvendig informasjon om selskapets økonomiske

situasjon må være tilgjengelig for brukerne i en beslutningssituasjon. Oppdatert informasjon vil gi brukerne bedre beslutningsnytte (CF, 2.33). Udatert eller forsinket informasjon vil ha liten eller ingen nytteverdi for brukerne.

Verifiserbarhet - Verifiserbarhet hjelper regnskapsbrukeren å forsikre seg om riktig gjengivelse i regnskapet av et økonomisk fenomen. To uavhengige aktører kan verifisere informasjonen dersom de kommer til konsensus om hvorvidt informasjonen er pålitelig presentert (CF, 2.30). Verifiserbarhet er et forsterkende kvalitetskrav til regnskapets økonomiske realiteter. Dette kan sikres direkte ved å telle penger, eller indirekte gjennom beregning av måleverdien i en verdsettingsmodell (Schwencke, Haugen, Baksaas, Avlesen-Østli, 2018).

Både de grunnleggende og de forsterkende kvalitetskravene er et supplement til konkrete regnskapsregler og standarder. Når det oppstår regnskapsproblemer kan der være tilfeller hvor regelverket ikke gir noen klar løsning på det aktuelle problemet, og det kan være nødvendig å ta utgangspunkt i et teoretisk grunnlag for å finne en løsning (Schwencke, Haugen, Baksaas, Avlesen-Østli, 2018).

2.3 Resultat- og balanseorientert rammeverk

Redegjørelsen av det resultat- og balanseorienterte rammeverket har som formål å utlede forskjellen i tilnærmingen til hva som er bakgrunnen for utarbeidelse av regnskapet. Utgangspunktet for det balanseorienterte rammeverket IFRS er de sentrale kjennetegnene ved informasjon som gis i regnskapet. Formålet er et ønske om å gi brukerne best mulig informasjon om foretakets eiendeler i balansen. For å gjøre dette må balansepostene tilfredsstillende definisjonen av eiendeler, gjeld og egenkapital. Dersom eiendelene ikke tilfredsstillende definisjonen av eiendeler og gjeld, vil det ikke kunne vises på balansen, da blir resultatregnskapet en restplass hvor poster som ikke oppfyller definisjonen til gjeld eller eiendel, resultatføres (Kvifte & Johnsen, 2008).

Verdibaserte regnskapsmodeller har et balanseorientert perspektiv. Det vil si at flere balanseposter kan måles til virkelig verdi. Hensikten er å vise eiendelene og gjeldens

salgsverdi i et marked, uavhengig av hvilket bidrag eiendelen eller gjelden tilfører selskapets verdi (Schwencke, Haugen, Baksaas, Avlesen-Østli, 2018). Etter NGAAP, som er resultatorientert, kan også verdijustering velges for valuta og aksjer, men mulighetene for verdijustering er likevel større etter IFRS. Muligheten til å velge regnskapsprinsippets virkelige verdi innenfor IFRS kan føre til at identiske selskaper blir fremstilt på ulik måte i finansregnskapene. Muligheten til å velge regnskapsprinsipp kan gjøre det vanskeligere for brukerne av regnskapet å forstå bedriftens finansielle stilling og inntjening.

Det norske rammeverket begrenser seg primært til regnskapsføring. Rammeverket er altså ikke like omfattende som de konseptuelle rammeverkene som tar utgangspunkt i målsettingen om beslutningsnyttig informasjon og utledet kvalitetskrav. Hovedårsaken til dette er at det norske rammeverket ikke er utviklet med en normativ og deduktiv innfallsvinkel (Kvifte & Johnsen, 2008). For det norske rammeverket har regnskapspraksis vært en viktig faktor for utvikling av god regnskapsskikk. Derfor karakteriseres det norske rammeverket som deskriptivt. Kravene i det konseptuelle rammeverket finnes ikke i loven. Likevel anses kravene i GRS å være like egenskapene som drøftes i modellen til IASB (Langli, 2016). Sammenliknet med IASBs rammeverk blir mye av innholdet i GRS overlatt til tolkning av hva som er god norsk regnskapsskikk.

Det viktigste som skiller det norske rammeverket fra det konseptuelle rammeverket er at finansregnskapet har et transaksjonsbasert perspektiv og presenteres med fokus på resultat. Det resultatbaserte perspektivet har sitt utspring fra historisk-kost og en målsetting om at regnskapet skal gi grunnlag for meningsfylt resultatmåling (Kvifte og Johnsen, 2008). NGAAP består av regnskapsloven, Norsk regnskapsstiftelse og god regnskapsskikk. Den regnskapsfaglige debatten har en tendens til polarisering når det gjelder resultat- og balanseorientering. I praksis er det noe mer nyansert. Verken NGAAP eller IFRS er rendyrket resultat- eller balanseorientert. Begge har innslag av resultat- og balanseorientering (Baksaas & Stenheim, 2015). NGAAP er til en grad balanseorientert ettersom norsk regnskapsstandard i lang tid har blitt utviklet i henhold til IFRS.

Ifølge Kvifte & Johnsen (2008) er GRS et dynamisk begrep som åpner opp for endringer etterhvert som de økonomiske rammebetingelsene endres. GRS er en transaksjonsbasert modell som tradisjonelt har vært orientert mot Generally Accepted Accounting Principles (US GAAP). Regnskapsloven er prinsippbasert og bygger på de grunnleggende regnskapsprinsippene i rskl. § 4-1. Det er til sammen 10 grunnleggende regnskapsprinsipper som deles inn i to grupper. Den ene gruppen omhandler periodisering av transaksjoner som har oppstått og blir nevnt nedenfor og er hentet fra rskl. § 4-1 første ledd.

1. *“Transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet (Transaksjonsprinsippet).*
2. *Inntekt skal resultatføres når den er opptjent (Opptjeningsprinsippet).*
3. *Utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt (Sammenstillingsprinsippet).*
4. *Urealiserte tap skal resultatføres (Forsiktighetsprinsippet).*
5. *Ved sikring skal gevinst og tap resultatføres i samme periode.”*

Det fremgår av regnskapsloven (rskl.) § 3-2a at årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat. Det innebærer at dersom bestemmelsene i rskl. kapittel 4-7 er uforenelig med rskl. § 3-2a, kan bestemmelsen fravikes for å gi et rettviseende bilde. I denne studien er særlig to regnskapsprinsipper relevante; sammenstillingsprinsippet og forsiktighetsprinsippet, og prinsippene beskrives under.

Sammenstillingsprinsippet er et grunnleggende prinsipp som skal brukes i utarbeidelse av årsregnskapet etter norske regnskapsregler. Prinsippet blir forklart kort i rskl. § 4-1 *“...Utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt”*. Er det derimot sannsynlig at utgiften ikke vil ha en tilhørende fremtidig inntekt skal utgiften kostnadsføres øyeblikkelig (Langli, 2016). Et eksempel for sammenstillingsprinsippet kan være hvordan utgifter til varer blir behandlet i regnskapet. Utgiften til varer skal kostnadsføres først når varen er solgt og det har oppstått en tilhørende inntekt. Blir derimot varen ødelagt, og det er usannsynlig at varen vil generere en fremtidig inntekt, skal varens utgift kostnadsføres med en gang ødeleggelsen har oppstått.

Forsiktighetsprinsippet har sitt utspring fra en filosofisk tenkning. Filosofien tilsier at mennesker håndterer bedre en positiv overraskelse enn en negativ overraskelse. Denne filosofien gjør seg også gjeldende for regnskapsbrukere hvor en tenker at en regnskapsbruker håndterer bedre å bli positivt overrasket enn å bli negativt overrasket (Langli, 2016). Estimer er ofte usikre og usikkerhet kan skape en stor grad av fleksibilitet for ledelsen. Det kreves at årsregnskapet avlegges i samsvar med forsiktighetsprinsippet jf. rskl. § 4-1 første ledd punkt 4. Prinsipper er til for å motvirke overvurdering av regnskapet. Rskl. § 4-1 gir en utdypning av hvordan årsregnskapet skal utarbeides. En kort forklaring på hva forsiktighetsprinsippet består av finner man i rskl. § 4-1 punkt 4: “*Urealisert tap skal kostnadsføres*”. Mulige tap skal kostnadsføres når bedriften forventer tap. Derimot skal mulige, forventede eller urealiserte inntekter ikke inntektsføres før vi er relativt sikre på at de blir realisert (Langli, 2016).

2.3.1 Prinsipp- og/eller regelbasert løsninger

Regnskapsmessige løsninger vil ofte bli klassifisert som enten prinsippbaserte eller regelbaserte. Samtidig vil det kunne forekomme regnskapsmessige løsninger som er både prinsipp- og regelbaserte. Prinsippbaserte løsninger, utarbeidet til det konseptuelle rammeverket, vil være forankret i regnskapets formål og kvalitetskrav, eller i grunnleggende regnskapsprinsipper (Baksaas & Stenheim, 2015). Den prinsippbaserte løsningen gir derfor regnskapsbrukeren en mulighet for en bedre forståelse av regnskapet ettersom prinsippene og transaksjonen blir beskrevet (Baksaas & Stenheim, 2015).

Regelbaserte løsninger kjennetegnes ved at de i liten grad krever at regnskapsprodusenten foretar vurderinger eller bruk av skjønn. Den regelbaserte løsningen vil bestå av kvantitative terskelverdier eller bestå av løsninger som ikke gir valgmuligheter (Gjesdal, 2003). Regelbaserte løsninger er ikke blitt utarbeidet med utgangspunkt i et konseptuelt rammeverk eller grunnleggende regnskapsprinsipper.

2.4 Immaterielle eiendeler og forskning og utvikling

Immaterielle eiendeler er en del av bedriftens anleggsmidler. Dette er eiendeler som det ikke er mulig å ta og føle på (Kinserdal, 2008). Immaterielle eiendeler har en verdi, men i motsetning til fysiske eiendeler, er den ofte vanskelig å beregne. Definisjonen på en immateriell eiendel er forholdsvis lik etter IFRS og NGAAP. Det er norsk regnskapsstandard 19 og International accounting standard 38 som omhandler den regnskapsmessige behandling av immaterielle eiendeler. Standardene hører til ulike rammeverk, men i hovedtrekk omfatter de like poster og innregningskriterier.

Etter IFRS blir immaterielle eiendeler regulert av IAS 38 som er utarbeidet av IASB. IFRS er utgitt av IASB som overtok etter IASC i 2001. Selskaper som utarbeider regnskapet etter IFRS plikter derfor å følge gjeldende regler i IAS 38. IAS 38 punkt 8 definerer forskning og utvikling som følger: *“Utvikling er anvendelse av forskningsfunn eller annen kunnskap på en plan eller et design for produksjon av nye eller vesentlig forbedrede materialer, innretninger, produkter, prosesser, systemer eller tjenester før kommersiell produksjon er kommet i gang. Forskning er originale og planlagte undersøkelser som foretas med utsikt til å oppnå ny vitenskapelig eller teknisk kunnskap og forståelse”*. Definisjonen er, som definisjoner flest, veldig generell, og det kan være vanskelig å avklare hva som inngår i de nevnte punktene.

Kriteriene for balanseføring av immaterielle eiendeler finner man i IAS 38, punkt 21: «En immateriell eiendel skal bare innregnes dersom a) *det er sannsynlig at de forventede fremtidige økonomiske fordelene som kan henføres til eiendelen vil tilflyte foretaket, og b) eiendelens anskaffelseskost kan måles på en pålitelig måte.*” Økonomiske fordeler kan bestå av utgiftsbetringelser, inntekter ved salg av produkter og tjenester, eller andre fordeler som er et resultat av foretakets utnyttelse av eiendelen jf. IAS 38 punkt 17.

IFRS tillater ikke balanseføring av utgifter til egenutført forskning, jf. IAS 38 punkt 54, og utgifter til egen forskning skal kostnadsføres når utgift oppstår. Begrunnelsen for forbudet mot balanseføring av utgifter til egenutført forskning finnes i IAS punkt 55: Påvisning av at produktet med sannsynlighet vil generere fremtidige økonomiske fordeler er ikke mulig under forskningsfasen. Egenutført forskning kan generere fremtidig økonomisk fordel, og kan derfor

være motsigende til sammenlignbarhet, som er et kvalitetskrav i det konseptuelle rammeverket (Høegh-Krohn & Knivsflå, 2000). Et argument for kostnadsføring er at balanseføring ikke fører til bedre beslutningsinformasjon, ettersom forskning ikke kan tilføre selskapet merverdi før i en senere periode. Standarden fremstiller forskning og utvikling som to separate prosesser. I virkeligheten opptrer FoU i større grad som overlappende prosesser. (Stenberg & Sjøvoll, 2016).

Etter IFRS skal utviklingskostnader balanseføres dersom selskapet kan dokumentere at eiendelen tilfredsstillers seks krav jf. IAS 38.57. Kravene som stilles i IAS 38.57 er forholdsvis skjønsmessige vurderinger som fører til at bedrifter selv velger å tilfredsstillere eller ikke tilfredsstillere kravene, alt ettersom hvilket regnskapsmessig utslag bedriften ønsker at den internt opparbeidede utviklingen skal ha. Det hele medfører at kriteriene til balanseføring i IFRS og NGAAP er likere enn man i utgangspunktet hadde forventet. IAS 38.51 identifiserer to utfordringer med balanseføring: *“a)identifisere om og når det foreligger en identifiserbar eiendel som vil generere forventede fremtidige økonomiske fordeler, og b)fastsette eiendelens anskaffelseskost på en pålitelig måte. I noen tilfeller kan ikke utgiftene som er knyttet til å utvikle en immateriell eiendel internt, skilles fra utgiftene som er knyttet til å opprettholde eller forbedre foretakets internt utviklede goodwill eller utgiftene knyttet til den daglige driften.”*

Dersom vilkårene for balanseføring er oppfylt skal FoU balanseføres til kostpris. Kostpris er et samlet vederlag av kjøp eller tilvirkning. Tidligere studie gjort av Høegh-Krohn & Knivsflå (2000) argumenterte for at det burde vært tillatt å reversere tidligere kostnadsførte utgifter og begrunnet dette med at det ville gi høyere relevans av regnskapsinformasjon. Selskapet kan velge å balanseføre FoU etter kostmodellen eller verdireguleringsmodellen jf. IAS 38 punkt 72. Anskaffelseskostmodellen: Førstegangsinnregning føres etter anskaffelseskost. Etter førstegangsinnregning skal det føres fradrag i den balanseførte verdien av eventuelle akkumulerte avskrivninger og akkumulerte tap ved verdifall jf. IAS 38 punkt 74.

Kristoffersen (2008) uttrykker at særtrekket til immaterielle eiendeler er usikkerheten. Dette gjelder særlig for verdier som er utviklet internt i selskapet. Ifølge Kinserdal (2008) er

hovedtrenden at immaterielle eiendeler ikke vises på balansen med mindre de er kjøpt. Årsaken til dette er usikkerheten knyttet til målingen av immaterielle eiendeler i regnskapet. Kristoffersen (2008) mener det er vanskelig å beregne hvor stor andel av immaterielle eiendeler som bidrar til fremtidig økonomisk inntjening. Målingens usikkerhet vil øke i takt med andel immaterielle eiendeler foretaket har. Egenutviklede immaterielle eiendeler balanseføres ofte med forsiktighet og gjøres bare dersom selskapet er sikker på at alle kravene til balanseføring er tilstede.

Etter norske regler blir immaterielle eiendeler spesifisert i balansen etter 4 inndelinger: “Forskning og utvikling”, “konsesjoner, patenter, lisenser, varemerker og lignende rettigheter”, “utsatt skattefordel”, og “Goodwill” (NRS 19, punkt 2.1.1). Siste utgave av NRS 19 kom i 2012. Bakgrunnen for den reviderte standarden var at strukturen og systematikken i den siste reviderte standarden fra 2003 var vanskelig å forstå. Det ble også foretatt en ny regnskapslov som gjør at selskaper kan velge å kostnadsføre utgifter til forskning og utvikling selv om kriteriene for balanseføring er tilstede.

NRS 19 definerer immaterielle eiendeler på følgende måte: *“Immaterielle eiendeler er ikke-pengeposter uten fysisk substans som foretaket benytter i tilvirkning eller salg av varer og tjenester, ved utleie til andre foretak eller for administrative formål”* (NRS 19, punkt 2.1.1). For å bli regnet som en immateriell eiendel må eiendelen oppfylle to kriterier: *“a) identifiserbar, og b) kontrolleres av foretaket slik at de representerer fremtidige økonomiske fordeler som forventes å tilflyte foretaket”* (NRS 19, punkt 2.1.1). Forutsetningene forklares nedenfor.

Identifiserbar: En immateriell eiendel skal være identifiserbar slik at eiendelen kan skilles fra goodwill. Langli (2016) forklarer at en eiendel må kunne skilles ut som en egen eiendel for å være identifiserbar. Eiendelen kan da selges, leies/lisensieres ut, byttes mot andre eiendeler eller på annen måte inngå i en avtale som gir økonomiske fordeler. Skal eiendelen selges vil identifiserbarhet være en forutsetning for å gjennomføre transaksjonen. Når eiendelen er identifiserbar er det mulig å skille kontantstrømmer generert av eiendelen fra andre eiendeler.

Kontroll: En immateriell eiendels fremtidige økonomiske fordel kan være inntekter fra salg av produkter og tjenester, og reduserte kostnader jf. NRS 19 punkt 2.1.1. Å ha kontroll over eiendelen betyr at foretaket kan hindre andre i å overta forventede økonomiske fordeler knyttet til eiendelen, med mindre foretaket selv ønsker å selge eller leie ut eiendelen. Kontroll kan sikres gjennom juridiske avtaler (Langli, 2016, s.258).

Utgangspunktet for regnskapsføring av immaterielle eiendeler etter NGAAP er de generelle vurderingsregler for anleggsmidler i rskl. § 5-3. Etter NRS 19 punkt 2.3.1 skal en immateriell eiendel balanseføres når:

- a) *“Det er sannsynlig at de fremtidige økonomiske fordelene knyttet til eiendelen vil tilflyte foretaket, og*
- b) *Anskaffelseskost for eiendelen kan måles pålitelig*

For at det skal være sannsynlig at de fremtidige økonomiske fordelene knyttet til den immaterielle eiendel skal tilflyte foretaket må foretaket kunne demonstrere:

- a) *Hvordan den immaterielle eiendelen forventes å bidra til en økning av de fremtidige økonomiske fordelene for foretaket*
- b) *At foretaket har evne til og intensjon om å benytte den immaterielle eiendelen i sin virksomhet*
- c) *At foretaket vil ha tilgang til tekniske, finansielle og andre ressurser som er nødvendige for å oppnå de forventede fremtidige økonomiske fordelene”.*

Utgifter knyttet til egen utvikling av immaterielle eiendeler skal balanseføres dersom kravene ovenfor er oppfylt, men bedriftene kan velge ikke å balanseføre når kriteriene er oppfylt om de benytter regnskapsprinsippet i NGAAP som tillater kostnadsføring jf. rskl. § 5-6, valget må da være konsekvent for alle eiendelene i samme kategori. Eiendelen skal kostnadsføres om den ikke tilfredsstillt kravene.

FoU blir definert i NRS 19 punkt 2.1.3. *“Forskning er grunnleggende, planmessig undersøkelser som utføres med håp om å finne frem til tekniske eller vitenskapelige nyvinninger med mulig økonomisk anvendelse. Utvikling er bearbeidelse og videreføring av tekniske, vitenskapelige eller annen kunnskap med mulig økonomisk anvendelse med sikte på*

å frembringe nye eller vesentlig forbedrede produkter, prosesser, metoder, systemer eller tjenester, frem til oppstart av kommersiell produksjon eller bruk.”

Regnskapsføring av FoU skal følge generelle vurderingsregler i rskl. Likevel er det mulig å kostnadsføre utgifter til egenutført FoU når utgiften oppstår jf. rskl. § 5-6. Muligheten til å kostnadsføre i tidspunktet utgiften oppstår, bryter med sammenstillingsprinsippet i tilfeller hvor utgift kostnadsføres i en tidligere periode enn tilhørende inntekt.

Balanseføring av egenutført FoU har strenge krav til sannsynliggjøring av fremtidig inntekt. Kjøpt FoU har ikke like strenge krav til sannsynliggjøring av fremtidig inntjening. I begge tilfeller må en skjønnsmessig vurdering utføres. Er vurderingen usikker skal beste estimat benyttes, jf. rskl. § 4-2. Grensedragningen mellom FoU og egenutvikling av rettigheter kan være komplisert. Problemet er ofte å skille mellom utvikling av identifiserbare rettigheter og utvikling av generelle verdier.

Alle aktivitetene i et FoU-prosjekt skaper et produkt med en verdi som er observerbar. Ressurser medgått til FoU-prosjekter er ofte ikke observerbare. Mangel på observerbarhet kan gjøre salg av enkeltstående prosjektaktiviteter vanskelig. Det kan oppstå komplikasjoner for selskaper når selskapet skal skille ut hvilke aktiviteter som tilhører forskning, og hva som inngår i utviklingsaktiviteter. NRS 19 punkt 2.2.3 (a) sier at forskningsaktivitet vil oppstå tidlig i prosessen, og dermed øker risikoen, og utgiftene vil normalt ikke kunne aktiveres.

Noteopplysningene til immaterielle eiendeler fremgår av rskl. § 7-14. I notene skal immaterielle eiendelers økonomiske levetid, avskrivningsplan og aktiverte kostnader spesifiseres. I notene skal art av FoU spesifiseres, samt utgifter medgått i prosessen. Notene skal også inneholde forventet samlet inntjening av FoU. Notene skal videre opplyse om forventet inntjening motsvarer samlede utgifter. Årsaken til omfattende krav til notene er at det kan være vanskelig å forstå FoU sin verdiskapning, dette er særlig relevant for selskaper med store andeler immaterielle eiendeler eller vesentlige FoU-prosjekter. For å ha mulighet til å avsløre om selskapet balansefører i økonomisk tøffe perioder, bør balanseføring fremgå av noter.

Økt informasjonsbehov for FoU begrunnes av Langli (2016) med at selskaper fritt kan velge å kostnadsføre utgifter til egenutført FoU jf. rskl. § 5-6. Langli, (2016) utdyper videre og skriver at “uten unntaksregelen i rskl. § 5-6 ville det kun vært forsknings- og utviklingsutgifter som ikke ga fremtidige inntekter som ville blitt resultatført. Men på grunn av unntaksregelen kan resultatføring også skje når forsknings- og utviklingsutgiftene resulterer i fremtidige inntekter, det vil si når utgiftene har skapt en eiendel.” (s.264. Langlis utsagn fremviser hvordan rskl. § 5-6 kan skape problemer med å tolke kostnadsførte FoU-utgifter, rskl. § 5-6 skaper for regnskapsbrukerne derfor et større behov for strengere krav til FoU sine noter. Små foretak reguleres av rskl. § 7-39, og har ikke like strenge krav til noter som store selskaper. Selskaper som rapporterer etter IFRS bruker generelle regler som fremgår av IAS 1 punkt 112. Etter IFRS skal kun vesentlig informasjon føres i noter.

2.4.1 Verdivurdering av immaterielle eiendeler

Dette underkapittelet er utarbeidet for å fremheve problematikken som kan oppstå under en verdivurdering av selskaper med høy andel immaterielle eiendeler. Underkapittelet har som formål å gi forståelse for hvordan investorer og banker forholder seg til utfordringene. Hensikten med verdivurdering for en investor er å analysere seg frem til riktig verdi av selskapet. Banker har som formål å finne ut kredittrammen for selskapet og anta kapitalbehovet for videre vekst.

Bankens vurdering av immaterielle eiendeler

Banker er en sentral verdivurderer, selskaper har som regel ikke nok kapital uten finansiering fra en bank. Finansregnskapet er derfor den viktigste informasjonskilden for banker. Det legges stor vekt på selskapets resultat og egenkapital i forbindelse med vurdering av kredittverdigheten (Heskestad, 2015). Før en bank låner ut finansielle midler vil de ta en vurdering om kundens lønnsomhet er god nok til at kunden kan betale tilbake. For å avklare den finansielle risikoen foretar banken en resultat- og balanseanalyse av selskapet som søker finansielle midler. Dette gjøres for å finne selskapets finansielle kapasitet til å betjene og tilbakebetale gjelden.

Nystartede bedrifter eller selskaper med stor belåningsgrad må følge bankens *Covenants*. Hovedformålet med bankens covenants er f.eks. at selskapet som har lånt penger til enhver tid skal oppfylle et egenkapitalkrav satt av banken. Veletablerte selskaper med god økonomi kan derfor kostnadsføre mest mulig av utgiftene til forskning og utvikling, ettersom det er liten fare for at de vil komme i brudd med bankens covenants. Nystartede selskaper med lav lønnsomhet og egenkapital ønsker derfor å balanseføre mest mulig (Heskestad, 2015). Det har i nyere tid blitt argumentert for at de historiske nøkkeltallene som blir brukt i regnskapsanalyse ikke lenger er gode nok (Kinserdal, 2018). Dette gjelder primært nøkkeltallene som likviditetsgrad, egenkapitalandel og nettoresultatgrad som inngikk i konkurspredikasjonsmodellen utviklet av Beaver, Altmann og Ohlson på 1960 tallet.

Tidligere masterutredning gjort av Pelja & Stemland (2017) har retestet konkurspredikasjonsmodellen med norske selskaper og erstattet de opprinnelige nøkkeltallene med alternative nøkkeltall. Funnene fra studien bekrefter at de alternative nøkkeltallene gir bedre konkursprediksjon enn de tradisjonelle. Banker vurderer et foretak som solvent så lenge verdien av eiendelene er større enn verdien av gjelden. Fra en studie gjort av Gissel, Giacomino & Akers (2007) går det frem at egenkapitalandel og gjeldsgrad var blant de minst brukte nøkkeltallene benyttet i konkurspredikasjonsmodellen (observasjonsstørrelsen i undersøkelsen var 165 selskaper). Likevel benytter banker seg av egenkapitalandelen for kredittvurdering av selskaper (Petersen, Plenborg & Kinserdal, 2017).

Årsaken til at egenkapital kommer svakt ut er at IFRS definerer den som en residual; forskjell mellom eiendeler og forpliktelser (Kinserdal, 2018). En annen årsak er at det etter IFRS ikke er tillatt å balanseføre en rekke immaterielle ressurser. Dette er kombinert med en reduksjon i investeringer på fysiske eiendeler på 35% siden 1980 og en økning i investeringer på immaterielle eiendeler med 60% (Lev & Gu, 2016). Samlet gjør dette at selskaper med mye immaterielle eiendeler som varemerke, får en markedsverdi av egenkapitalen som overstiger den bokførte egenkapitalen (Petersen, Plenborg & Kinserdal, 2017).

Metoder for beregning av selskapsverdi

Multipler som P/E (pris per aksje dividert med resultat per aksje) og P/B (pris per aksje dividert med bokført verdi av egenkapitalen per aksje) har lenge vært en utbredt metode for verdsettelse av selskaper. Metoden brukes av de fleste i det finansielle markedet. Finansanalytikere eller fondsforvaltere benytter seg ofte av P/E og P/B for å undersøke hvor mye de er villig til å betale for en aksje i forhold til sammenlignbare selskaper. P/B og P/E kan også brukes for å forstå hvorfor ulike bedrifter som er tilsynelatende like er priset ulikt.

Den mest brukte av de to multiplikatorene er P/E. Metoden tar for seg forholdet mellom pris per aksje og resultat per aksje. Forholdstallet måler hvor mye investorer er villige til å betale for selskapet i forhold til dagens inntjening. Relativ prising har lang tradisjon gjennom P/E metoden. Metoden går ut på å multiplisere ordinært resultat etter skatt med en multiplikator. Multiplikatoren som benyttes er basert på forholdet mellom børskurser eller transaksjonspriser og ordinært resultat etter skatt for antatt sammenlignbare virksomheter i bransje og risiko (Dahl, 2010).

En høy P/E tilsvarer en høy pris per aksje i forhold til selskapets inntjening. Selskaper med høy P/E har ofte store vekstutsikter, noe som ofte er tilfelle for selskaper med en høy andel immaterielle eiendeler eller stort fokus på forskning og utvikling. I likhet med P/E representerer en høy P/B at selskapet er i stand til å skape verdier på eiendelene sine. Høy P/E og P/B kan også bety at selskapene er overvurdert. Dersom et selskap har en P/B på under 1, betyr det at markedsverdien til egenkapitalen er lavere enn bokført verdi. Investorer benytter ofte P/B som et forholdstall på risiko, de mener at markedsprisen ikke må bli lavere enn bokført verdi.

Å finne selskaper som er sammenlignbare kan være krevende, forhold som må undersøkes er bl.a. bransje, konsern vs. selskap, utvikling og vekst, forretningsmessige risikoforhold og finansielle risikoforhold. I en verdivurdering basert på multiplikatorer finner man verdien på selskapets aktiva ved å se på hvordan tilsvarende aktiva i andre selskaper er priset i markedet. Dette gjøres ved å identifisere relevante selskaper og deretter finne en skaleringsfaktor som gjør aktivaene i de ulike selskapene sammenlignbare (Metrick & Yasuda, 2010). For å oppnå

høy korrelasjon mellom skaleringsfaktor og verdi hos sammenlignbare selskaper forutsettes det at selskapene har like verdidrivere, noe som betyr at skaleringsfaktorene er beregnet på lik måte i de sammenlignbare selskapene som i verdsettelsesobjektet.

Ekskluderes resultater eller engangsposter fra verdsettelsesobjektet, må det samme gjøres for de sammenlignbare selskapene (Dyrnes, 2004). Dersom prisen eller flere av de sammenlignbare selskapene er påvirket av engangshendelser, vil også dette være viktig å korrigere for i skaleringsfaktoren. Det er likevel ikke slik at høy korrelasjon mellom verdi og skaleringsfaktor på ett tidspunkt betyr høy korrelasjon på et annet tidspunkt (Dyrnes, 2004).

Utfordringer knyttet til bruk av multiplikatorer

Det er en stor økning i antall selskaper som har mesteparten av verdien i immaterielle eiendeler. Økt fokus på teknologi og digitalisering reduserer fysiske eiendelers betydning for selskapets verdi. Ukritisk bruk av multiplikatorer i verdsettelse kan medføre vesentlig feilprising av selskaper. Immaterielle eiendeler kan inneha en langt større verdi enn balanseført verdi. Immaterielle eiendeler er vanskelige å måle og er basert på stor grad av skjønn. En verdivurdering av immaterielle eiendeler legger derfor stor vekt på fremtidige kontantstrømmer.

Svakheten ved bruk av verdsettelsesmetoden P/E er underlagt de ulike skjevhetene i kapitalstrukturen og bruk av regnskapsregler (Kaldestad & Møller, 2016). Selskaper innenfor samme bransje kan ha ulik sammensetning av risiko og vekstprofil. Det gjør at P/E kan være utfordrende å benytte. I IT-selskaper kan man ofte se at balanseført verdi er lavere enn virkelig verdi. Årsaken er at immaterielle eiendeler som ikke er balanseført, tilfører selskapet verdi noe som i slike tilfeller kan gjøre P/B mindre relevant (Kjerkreit, 2007).

Selskaper i kraftig vekst med en stor andel immaterielle eiendeler eller forskning og utviklingsprosjekter kan ha negativ kontantstrøm og lave resultater. Årsaken er at FoU-prosjekter eller andre immaterielle eiendeler ofte er kostbare å utvikle eller kjøpe. Regnskapsreguleringen til IFRS og NGAAP stiller høye krav til balanseføring av egenutført

FoU, noe som fører til at utgiftene i startfasen ofte blir kostnadsført. Positive kontantstrømmer og inntekter knyttet til eiendelen vil man ofte se i perioder frem i tid. Verdivurdering av slike selskaper med bruk av P/E og P/B kan gi et feil inntrykk av selskapets verdi. P/B og P/E kan i slike tilfeller brukes til å forstå hvorfor prisen er høyere enn resultat og balanse skulle tilsi, metoden kan være med og avdekke at bedriften har skjulte verdier i immaterielle eiendeler eller FoU.

Oppsummert har vi i dette kapitlet belyst sentrale trekk ved det resultat- og balanseorienterte rammeverket, herunder NGAAP og IFRS. Vi har særlig satt fokus på kvalitetskrav da det foreligger ulike insentiver for den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført forskning og utvikling, noe som igjen vil kunne få utslag i kvalitetskravene. I den siste delen av kapitlet har vi beskrevet fem faktorer som påvirker og omhandler immaterielle eiendeler med vekt på FoU, siden dette er hovedfokuset i studien.

3 Resultatstyring og regnskapsmanipulering

I dette kapittelet vil det bli foretatt en gjennomgang av resultatstyring og regnskapsmanipulering. Det vil også bli redegjort for regnskapsmessig støy. Til slutt blir det foretatt en gjennomgang av insentiver, som kan foreligge ved valg av regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført forskning og utvikling.

Resultatstyring kan ha positive effekter for ledelse og/eller bedriften og kan medføre insentiver for å manipulere eller strekke regnskapet. For å identifisere fare for resultatstyring, bør analytikerne være klar over ledelsens motiver. Motivene kan struktureres i to grupper; 1) resultatstyring for å maksimere verdien til eierne, og 2) resultatstyring for å maksimere personlige gevinster til ledelsen (Giroux 2004). Å endre regnskapet til noe som ikke er sammenfallende med virkeligheten er strekking eller manipulering av regnskap.

Manipulering av regnskap kan utføres ved f.eks. nedskrivninger og avsetninger uten at det er behov for kostnadsføring. Heskestad (2018) skriver i en bloggpost fra Finago Norge: “Å bruke fleksibiliteten i lovgivningen på en opportunistisk måte er én ting, men i det du begynner å manipulere så krysser du over i lovbrudd”. Strecking av regnskapet kan etter lovgivningen være tillatt. Bedriften kan da skjule reserver for en “regnværsdag”. Men strekking av regnskap er ikke tillatt om det blir utført for å føre noen bak lyset. Strecking foretas oftest i gode perioder, til forskjell fra manipulering som vanligvis forekommer i dårlige perioder og som ofte har større konsekvenser for brukerne av regnskapet. Hva som blir ansett som gode og dårlige perioder er forskjellig fra bedrift til bedrift. Overordnet kan man si at negative resultater blir betegnet som dårlige perioder, til forskjell fra positive resultater som blir betegnet som gode perioder.

Rapportert resultat kan påvirkes *ved å endre rapportering av økonomisk resultat* eller ved å *endre økonomisk resultat* (Stenheim & Blakstad, 2012). Det første omtales som økonomiske beslutninger og sistnevnte som regnskapsmessige valg. Det som avgjør om økonomiske beslutninger eller regnskapsmessige valg kan anses som resultatstyring, avhenger av om

hensikten er opportunistisk eller ikke. Dersom avgjørelsen tas med opportunistisk insentiv har ledelsen og eiere ønske om å påvirke det regnskapsmessige resultatet til egen vinning.

Økonomiske beslutninger kan praktiseres ved å tilpasse størrelsen på FoU-utgiftene for året. Det er imidlertid ikke opplagt at beslutningene skal tolkes som regnskapsmanipulering (Stenehim & Blakstad, 2012). Med regnskapsmessige valg menes valget mellom regnskapsmessige løsninger som kostnadsføring eller balanseføring av forskning og utviklingsaktiviteter. Valget kan ses på som en rapporteringsmetode, en rapporteringsløsning eller som et valg av regnskapsmessige estimater. Manipulering ved bruk av regnskapsestimater muliggjøres ettersom immaterielle eiendeler regnes som tvilsomme og ofte bærer preg av skjønnsmessige vurderinger (Heskestad, 2014). Immaterielle eiendeler utgjør en høyere usikkerhet i forhold til sikker måling. Dette gjelder verdivurdering og estimering av antatt levetid.

Reglene i norsk regnskapslov og IFRS skaper store rom for bruk av skjønn. Kinserdal (2014) argumenter for at veletablerte selskaper med tilfredsstillende økonomi og EK velger å kostnadsføre så mye som mulig, til forskjell fra selskaper i etableringsfasen med lite kapital og sterk vekst som ønsker å balanseføre så mye som mulig. Tallene i regnskapet er påvirket av anvendte prinsipper og skjønnsmessige estimater. På grunn av ulike prinsipper og skjønnsmessige estimater kan ulike resultater oppstå i samme bransje med ellers like økonomiske forhold.

Regnskapsmanipulering er ikke bare resultatstyring, men også effekten av å tilføre eller holde tilbake informasjon i f.eks. noter (Stenheim & Bakstad 2012). Regnskapsloven og IFRS har krav til at vesentlig informasjon skal fremkomme i noter jf. rskl. § 7-1 andre ledd og IAS 1 punkt 112. For brukerne av regnskapet er notene viktige for å ta en beslutning om bedriftens FoU-prosjekter. Bedriften kan villedde brukerne ved å fremstille notene uklart, svært komplisert eller ved å legge til uvesentlige detaljerte eller uvesentlig informasjon. Bedriften kan også velge å unnlate vesentlig informasjon i notene. Brukerne kan da fatte beslutning vedrørende verdien av FoU på feil grunnlag (Heskestad, 2015).

Det er mulig for ledelsen og eierne å manipulere regnskap da de besitter mer og bedre informasjon enn andre interessenter. Denne fordelingen skaper informasjonsasymmetri og økt risiko for at ledelsen og eiere utnytter informasjonen til egen vinning, og rapporterer misvisende og direkte feilaktig regnskap (Heskestad, 2014). Tre forhold eksisterer når mislighet forekommer. Det første forholdet er press på selskapets ledelse om å møte resultater eller vekstmål fra eiere eller fra utenforstående. Det andre forholdet er mulighet til å foreta misligheter. Muligheten er tilstede om ledelsen anser intern kontroll i selskapet som svak. Det siste forholdet er individets oppfatning av rettferdiggjørelse av regnskapsmanipuleringen. Disse tre forholdene former mislighetens triangel (Stuart, 2011) som kan forklare drivkraften bak økonomisk kriminalitet. Mislighetstriangelet vises nedenfor (Tvedt & Thaysen, 2015).

Figur 3: Mislighetstriangelet

Regnskapsskandaler forekommer fra tid til annen og et fellestrekk for dem alle er regnskap av lav kvalitet (regnskapskvalitet er redegjort for i kap.2.1.1). Resultatstyring kan være vanskelig å oppdage, men etter en oppdagelse kan man ofte se åpenbare sammenhenger. Oppdagelse av ulovlig resultatstyring kan gi store konsekvenser for ledelse og/eller bedrift. Konsekvensene kan bl.a. være bøter, fengselsstraff, avskjedigelse og liten tiltro til bedriftens regnskap. Etter en oppdagelse av ulovlig resultatstyring vil ofte brukerne av regnskapet bli kritiske til bedriftens regnskapstall, noe som kan medføre at selskapets verdi blir vurdert lavere enn verdien i virkeligheten er.

I børsnoterte foretak vil oppdagelse av ulovlig resultatstyring ha negativ påvirkning på aksjekurs og selskapets styre. Styret blir ansett som svakt, og aksjonærer vil stille spørsmål til ledelsens integritet og evne til å skape merverdier. Lavere troverdighet til tallene som

presenteres i regnskapet, kan fører til at brukerne blir mer kritiske til om regnskapet faktisk er riktig. Selskapet blir da ansett som mer risikofylt, noe som fører til at brukerne av regnskapet krever en større avkastning på kapital tilført selskapet (Francis, LaFond, Olsson og Schipper, 2004). Høy kapitalkostnad vil resultere i større utbetalinger til kapitalgivere, noe som tilsier færre lønnsomme investeringsprosjekter.

Revisors rolle og ansvar

Revisor er allmennhetens tillitsperson og skal inneha høy anseelse og sterk integritet for å skape trygghet blant kreditorer, offentlige myndigheter og investorer. I *Den eksterne revisor* definerer Gulden (2015) revisjon følgende måte: “*Ekstern revisjon består i at en person med høy økonomisk kompetanse, som er uavhengig av, og som ikke har særinteresser i foretak går inn i foretaket og gjennomfører en gransking av informasjonen foretaket gir til omverden, og attesterer overfor allmennheten at informasjonen etter vedkommende mening er uten vesentlige feil.*” (Gulden, 2015 s.19). Gjennom sin kontrollerende rolle er revisor med på å begrense misligheter ved å avdekke og forebygge misligheter. Incentiver for å foreta misligheter blir redusert når den som foretar misligheter vet at revisor skal undersøke om regnskapet er uten misligheter.

For at informasjonen i årsregnskapet skal være nyttig for brukerne av regnskapet, er tillit til ekstern revisors kompetanse og integritet nødvendig. Revisorloven (revl.) § 5-1 og § 5-2 beskriver hvilket ansvar revisor har. Revisor skal bl.a. vurdere om årsregnskapet er utarbeidet og fastsatt i samsvar med lover og forskrifter, og om revisjonspliktige bedriftsledelse har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger jf. revl. § 5-2 første ledd. Teorien om mislighetstriangelet skal være kjent for revisor.

3.1 Regnskapsmessig støy

Et regnskap skal presentere selskapets økonomiske situasjon. Når rapporteringen avviker fra de økonomiske realiteter skyldes dette regnskapsmessig støy (Stenheim & Blakstad, 2012).

Regnskapsmessig støy kan også være et resultat av lav kompetanse, dårlig bruk av skjønn og rutiner. Støy forekommer også på grunn av regnskapsreglens utforming, da utformingen kan gjøre det vanskelig for bedriften å fange opp eiendelens verdi i regnskapet. Kvaliteten på regnskapet gjenspeiler derfor selskapets økonomiske situasjon, og er derfor utsatt for regnskapsmessig støy.

Palepu, Healy & Bernard (2000) grupperer støykildene i regnskapet inn i tre kategorier:

1. Regnskapsregelens/-standardens utforming
2. Usikkerhet rundt fremtiden
3. Bedriftens rapporteringsstrategi

Kategori 1 og 2 omhandler kilder til støy som foretaket selv ikke kan kontrollere eller påvirke i særlig grad. Graden av regnskapsreglers potensiale til å reflektere økonomiske verdier er sentralt i bedømmingen av regnskapsmessig støy. Egenutvikling av immaterielle eiendeler kan skape støy på grunn av regnskapsreglene. Aktivitetene som utføres i perioden skjer på grunnlaget av troen på fremtidig inntjening. FoU-prosjekter er et godt eks. på dette. Kategori 3, bedriftens rapporteringsstrategi, er derimot noe foretaket kan påvirke. Rapportering av regnskapsinformasjon krever at selskapet informerer brukerne om beslutningsnyttig informasjon.

3.2 Insentiver

Positiv regnskapsteori fremviser tre insentiver for regnskapsmanipulering; kontraktsinsentiver, reguleringsinsentiver og markedsbaserte insentiver. Kontraktsinsentiver oppstår når resultatet påvirker utfallet til kontrakten. Reguleringsinsentiver fremkommer av muligheten til monopoldannelse (Stenheim & Blakstad, 2012). Markedsbaserte insentiver oppstår som følge av ledelsens antakelse om at markedet ikke vil oppdage manipulering, og at ledelsen antar at markedet er imperfekt (Stenheim & Blakstad, 2012).

Empiriske studier dokumenterer at resultatutjevning ofte forekommer i regnskapspraksis. Insentiver for resultatutjevning er vanskelig å forutse ettersom man må vurdere regnskapet inneværende år og tidligere år. Healy og Whalen (1999) anbefaler å studere sammenhengen mellom insentiver og regnskapsstandardene for å avdekke resultatutjevning. Resultatutjevning

kan utføres ved å tilpasse investeringer til regnskapsårets estimerte resultater eller ved å allokere ved hjelp av regnskapsvalg.

Regnskapsvalg og omklassifisering av poster, eller endring av regnskapsprinsipper, er typiske tiltak for resultatutjevning (Ronen & Yaari, 2008). Resultatutjevning blir brukt for å utjevne svingninger i regnskapet over perioder. Selskaper benytter seg av resultatutjevning for å ha muligheten til å levere stabile resultater over tid. Kvifte & Johnsen (2008) bekrefter at en rekke undersøkelser på området kan dokumentere at resultatutjevning er sentralt innenfor regnskapspraksis. Det vil nå bli redegjort for ulike insentiver som kan påvirke leder og eiere i den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført FoU.

Verdivurderere- Aksjonærer, kreditorer og analytikere verdsetter stabile nøkkeltall, og belønner selskapet med en høyere verdsettelse. Ustabil resultat og nøkkeltall blir ansett som risikabelt, dette vil gi utslag i investorers vurdering av selskapets evne til å skape fremtidige verdier. Utsettelse av inntektsføring i et godt år, eller utsettelse av kostnadsføring i et år med utfordringer, vil ha utslag på fremtidige regnskap.

Bank- Bankene anser bedrifter med jevne resultater over tid som stabile. For å oppnå jevne positive resultater over tid kan bedriftene resultatutjevne, noe som kan gi bedre lånebetingelser. Perioder med lav inntekt kan føre til at bedrifter havner i økonomiske problemer, f.eks. likviditetskrise. Negative resultater fører til at EK krymper, og kan medføre at selskapet bryter lånebetingelser. Under perioder med lav inntekt kan ledelsen ønske å foreta handlinger som forbedrer resultatet, dette betegnes som resultat maksimering.

Bonusordninger- Insentivkontrakter som bonus- eller aksje opsjonsplaner har en tendens til å øke inntektsstyring. Ledelsen oppnår bonuser og aksjeopsjoner når visse kriterier er oppfylt. Hypotesen bygger på en lineær sammenheng mellom regnskapsmessig resultat og utbetalt bonus (Stenheim & Blakstad, 2012). Bonusordninger gir ledere sterke insentiver for å rapportere et høyere resultat i perioden. Ledelsen kan da nå ulike målsettinger. Oppstår det en periode hvor bedriften har et negativt resultat, kan det foreligge insentiver fra ledelsen for å gjøre resultatet ytterligere negativt. I en dårlig periode hvor lederen uansett ikke får bonus kan

ledelsen ønske å øke periodens kostnader ytterligere. Dette for at kommende perioder skal bli bedre og gjøre det lettere for lederen å oppnå resultatmålene som er knyttet til bonusen.

Sikring av stilling- Styret bestemmer hvor lenge leder beholder stillingen. Dårlige resultater fører ofte til at leders stilling er i fare. Har bransjen en dårlig periode, kan leder ha insentiver for å gjøre periodens resultat bedre eller dårligere. Store unødvendige kostnadsføringer omtales ofte som Big-bath. Big bath kan forekomme under ledelsesskifte eller under dårlige perioder. F.eks. vil unødvendig nedskrivninger få kommende perioder til å fremstå som bedre enn de i virkeligheten er, uten at leder må ta ansvar for et dårlig resultat i en periode hvor hele bransjen sliter. Når leder har mer å gå på, kan han føle at stillingen er bedre sikret. Man ser ofte store nedskrivninger og avsetninger under et lederskifte. Året ny leder inntreer i bedriften, kan han forsvare store nedskrivninger og avsetninger ved å beskyldte tidligere leder for ikke å ha kostnadsført nok. Årsaken til økt kostnadsføring ved lederskifte, er ny leders ønske om å vise gode resultater i kommende perioder, uten å bli beskyldt for dårlige resultater i året han inntreer.

Skatt- Bedriftens finansregnskap er som regel ikke likt skatteregnskapet. Som beskrevet tidligere åpner norske regler for direkte kostnadsføring av utgifter til egenutført FoU. Vurderingsregelen til egenutført FoU i rskl. § 5-6 er en kontrast til skatteloven (sktl.) § 6-25: *“kostnader til egen forskning og utvikling knyttet til konkrete prosjekter som kan bli eller er blitt til driftsmidler, skal behandles som del av kostprisen for vedkommende driftsmiddel.”* Derimot skal utgifter til egenutført FoU etter sktl. balanseføres i skatteregnskapet om prosjektet kan bli eller er blitt til et driftsmiddel med en verdi på minst 15.000 kr, og en varighet på minst 3 år, jf. § 14-40 sktl.. Bedriften må foreta en sannsynlighetsvurdering for å dokumentere at eiendelen har en verdi på mindre enn 15.000 kr eller en varighet på mindre enn 3 år for å kostnadsføre i skatteregnskapet. Alt står og faller på en skjønnsmessig vurdering av eiendelen, som kan føre til at ulike personer vurderer eiendelen forskjellig.

Bedrifter har insentiver for å kostnadsføre mest mulig i skatteregnskapet. Insentivet er tilstede fordi høyere kostnadsføring i skatteregnskapet fører til at bedriften får lavere betalbar skatt og bedre likviditet. Bedre likviditet fører til at bedriften har en lavere risiko for å bli insolvent,

noe som kan få eksterne til å anse bedriften som mer stabil, f.eks. kunder og banker kan da føle at risikoen er lavere for at bedriften skal gå konkurs, bedriften kan da oppnå bedre lånebetingelser og en høyere omsetning. Lavere betalbar skatt er likevel bare en tidsforskyvning av skatteutbetalingen.

Skattemyndighetene ønsker ikke høyere kostnader i skatteregnskapet fordi skattemyndighetene da får utsatt innhenting av skatt. Skjønnsmessig vurdering kan føre til store uenigheter mellom aktørene. Sannsynlighetsvurderingen er nok også årsaken til flere rettsforhandlinger om FoU's virkning på betalbar skatt. Når egenutført FoU har en skjønnsmessig vurdering for finansregnskapet og skatteregnskapet, kan det være lettere for bedriften å rettfærdiggjøre kostnadsføring av utgifter til egenutført FoU i skatteregnskapet, om bedriften også har valgt å kostnadsføre FoU i finansregnskapet (om så bedriften ikke har benyttet prinsippvalget i NGAAP jf. rskl. § 5-6). Vurderingen må likevel bygges opp av kriteriene som er forklart tidligere.

Ulike problemstillinger knyttet til FoU har vært oppe i tingretten, lagmannsretten og høyesterett. En av dommene som belyser problemene knyttet til skattemessig behandling av FoU, er dom HR-2015-00734-A, (sak nr. 2014/1814). Saken gjaldt Stabburet AS og Lilleborg AS mot Staten v/Sentralskattekontoret for storbedrifter. Saken handler om selskapets skattemessige behandling av FoU. Selskapet hadde ført utviklingskostnader for nye produkter som en kostnad i skatteregnskapet. Sentralskattekontoret mente kostnadene var aktiveringspliktige etter sktl. § 6-25 jf. 14-40. Høyesterett opphevet ligningsvedtaket, til forskjell fra lagmannsretten og tingretten som gav sentralskattekontoret medhold. Høyesterett mente etter en sannsynlighetsvurdering av eiendelen ikke hadde en varighet på minst 3 år, til forskjell fra lagmannsretten og tingretten som mente eiendelen med sannsynlighet hadde en varighet på mer enn 3 år. I dommen HR-2015-00734-A viser rettsinstanser stor uenighet om sannsynlighetsvurderinger som har ført til ulike dommer. Ulike avgjørelser fra rettsinstansene tyder på at temaet er vanskelig å forholde seg til. Dommen viser at skjønnsmessige vurderinger ikke bare skaper usikkerhet for bedrifter, men også for skattemyndigheten.

For å unngå omgåelse av skattemessig behandling av FoU, er det i sktl. innført paragrafer som skal være til hjelp for å begrense skattyters muligheter for omgåelse, f.eks. § 6-10(3)⁽³⁾ *“Fradrag for avskrivning av annet immaterielt driftsmiddel enn forretningsverdi gis bare hvis verdifallet er åpenbart. Er det immaterielle driftsmidlet en tidsbegrenset rettighet kan avskrivninger likevel kreves i samsvar med § 14-50”* og § 14-50: *“Tidsbegrenset rettighet avskrives med like store årlige beløp over driftsmidlets levetid. Høyere årlig avskrivningsfradrag gis bare hvis verdifallet åpenbart skjer hurtigere.”* Hvorvidt bestemmelser i sktl. har hatt en virkning for FoU er uvisst. Mye tyder på at bedrifter har et insentiv om å vri paragrafene til noe som er til fordel for bedriften.

Støtteordning- Forskningsrådet har ulike ordninger som bedrifter og privatpersoner kan søke på. Støtteordningene er opprettet for å fremme forskning som er til nytte for samfunnet. Offentlig støtte til FoU-prosjekter i næringslivet har økt de siste årene (SSB, 2019). Årsaken er at myndighetene ønsker å opprettholde arbeidsplasser og aktivere næringslivet, samt stimulere til forskning både i offentlig sektor og privat næringsliv. En annen grunn for økt støtte til FoU-prosjekter er offentlighetens ønske om et grønt skifte. Oljenæringen har lenge vært en stor aktør som har bidratt til stor verdiskapning i Norge. Forskningsrådet har som et underliggende motiv å skape verdier som Norge kan ha nytte av den dagen oljenæringen ikke lenger er like stor for nasjonens verdiskapning og bruttonasjonalprodukt. Vi vil i det følgende beskrive støtteordninger og hvordan støtteordninger kan påvirke bedrifters regnskapsmessige avgjørelser knyttet til utgifter for egenutført FoU.

Støtteordninger kan ha stor betydning for bedriften. Et FoU-prosjekt støttet fra Forskningsrådet kan gi eksterne et inntrykk av at bedriften er oppdatert på teknologisk utvikling, noe som igjen kan gi bedriften et bedre rykte og dermed tilføre bedriften kompetent arbeidskraft og større omsetning. Støtte fra Forskningsrådet forbedrer bedriftens likviditet og åpner for muligheten til å starte opp flere og større FoU-prosjekter. Er støtten vesentlig for bedriften, kan støtten få stor betydning for bedriften. Dette kan føre til at bedriften får store insentiver til å holde seg innenfor støtteordningens bestemmelser. Påvirker regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling hvordan utfallet til

støtteordningene blir, kan dette påvirke bedriftens valg mellom kostnadsføring og balanseføring av utgifter til egenutført FoU.

Som et utgangspunkt gis det ikke offentlig støtte til foretak i vanskeligheter. Foretak må avgi en egenerklæring på at de ikke er i vanskeligheter etter statsstøtteregelverkets definisjon. Flere forhold kan være årsak til at bedriften blir betegnet som å være i vanskeligheter (GBER) Artikkel 2 pkt. 18 bokstav a-e (The European Union, 2014) viser kravene. På grunn av definisjonen av en bedrift i vanskeligheter kan regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført FoU bli påvirket. Egenkapitalen har stor betydning for om bedriften blir betegnet som å være i vanskeligheter. For ikke å bli betegnet som en bedrift i vanskeligheter og derav ikke motta støtte eller få frafall i støtte, kan bedriften få et insentiv om å balanseføre utgifter til egenutført FoU, balanseføring vil forbedre EK og øke sjansen for at bedriften ikke blir definert som å være i vanskeligheter.

Formålet med kapitlet har vært å gi en innføring i hva resultatstyring og regnskapsmanipulering er og hvordan det kan forekomme. Fokuset skyldes oppgavens tema som er regnskapsmessig behandling av immaterielle eiendeler og forskning og utvikling. Det har blitt argumentert for flere motiver og insentiver, i tillegg til ulike økonomiske situasjoner som fører til resultatstyring eller regnskapsmanipulering. Kapitlet er viktig for forståelsen av analysen og diskusjonen senere i studien.

4 Studiens rammeverk og metode

Dette kapitlet er delt i to deler. Den første delen redegjør for rammeverket som benyttes for å belyse hva som er bakgrunnen for valget bedrifter tar i den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført forskning og utvikling. I den andre delen redegjøres det for studiens metode hvor vi beskriver det vitenskapelige ståstedet, forskningsdesignet, valg av metode, datainnsamling, studiens kvalitet og etiske betraktninger.

4.1 Adopsjon av lover og regelverk

Rogers (1995) teori om adopsjon av innovasjoner gir en utredning om hvordan innovasjoner påvirker selskapers identitet og fremtidig verdiskapning. Det teoretiske rammeverket vil i denne studien bli benyttet til å diskutere hvordan selskapets ledelse bruker og forholder seg til gjeldende lovverk for den regnskapsmessige behandling av utgifter til egenutført FoU. Teori om innovasjon vil være til hjelp for å forstå hvorfor standardene NRS 19 og IAS 38 er vellykket eller ikke fra bedrifts ståsted.

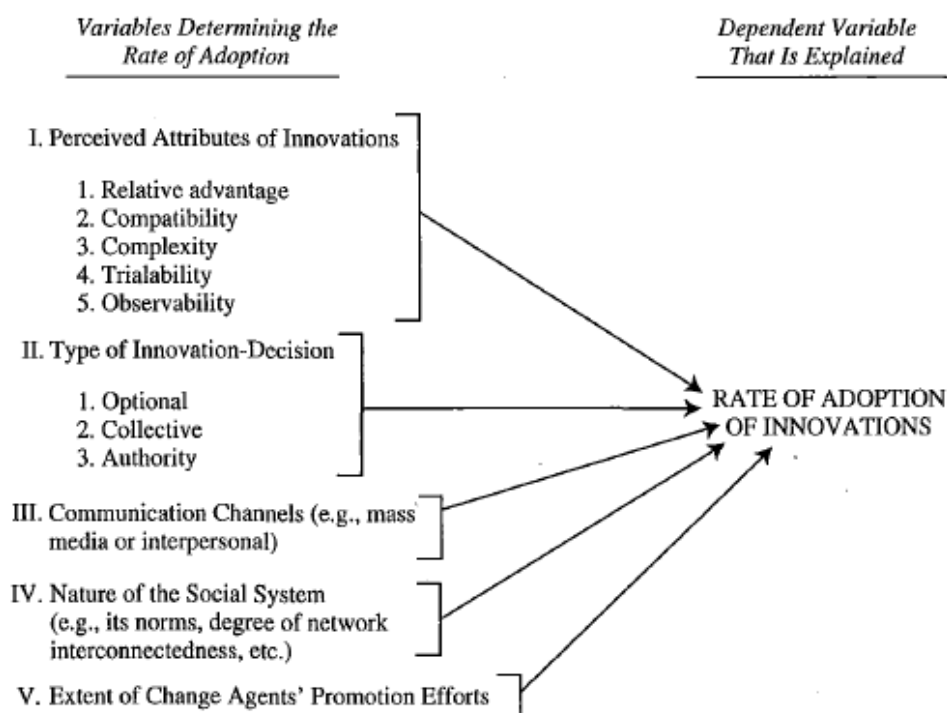
I boka *Diffusion of innovation* definerer Rogers (1995) innovasjon på følgende måte: “*An innovation is an idea, practice, or project that is perceived as new by an individual or other unit of adoption*” (Rogers, 1995, s.12). Definisjonen stiller ingen krav til at innovasjoner skal være objektivt nye, eller inneha bestemte kriterier. Noe som vil si at innovasjoner blir definert ut fra individets oppfatning om hva som er nytt. Det gjør at nettopp dette teoretiske rammeverket kan brukes til å belyse informantens bruk og bevissthet rundt gjeldende rammeverk.

I følge Rogers (2003) er det misforstått at en innovasjon eller en fordelaktig ide automatisk sprer seg fra en institusjon til samfunnet. Dette kan kobles sammen med hvordan standardsetter oppdaterer gjeldende regnskapsregler, og hvordan selskaper benytter den reviderte standarden. Ofte blir reviderte standarder skrevet for et publikum som innehar stor kompetanse og kunnskap innenfor emnet. Selskaper med mindre kunnskap kan derfor misforstå eller gå glipp av oppdateringen, dette kan føre til ulik bruk av regnskapsstandardene, og derav ulik regnskapskvalitet for brukerne av regnskapet.

Innovasjon- og teknologioverføring skjer ikke gjennom en lineær enveiskanal. Rogers (2003) uttrykker at den beste måten for overføringer forekommer via en interaktiv kommunikasjonsprosess, hvor informasjonen blir videreført i en dialog mellom flere parter. Det er i denne forbindelse viktig at det eksisterer en “brobygger”, som kan hjelpe selskaper med å bruke gjeldende regelverk riktig. Innovasjoner som i dette tilfellet er standardene NRS 19 og IAS 38, er preget av brukeren av regnskapet og produsenten av regnskapet. Bedriftenes regnskapsmessige behandling av utgifter til egenutført FoU kan bli påvirket av hvordan de oppfatter og tolker standardene. Det har tidligere i denne studien blitt informert om et skifte i bedrifters balanse, bedriftene har nå en større andel immaterielle eiendeler enn det de hadde for 20 år siden. Dette kan medføre en høyere kompleksitet ettersom det stilles krevende kriterier til balanseføring av immaterielle eiendeler og FoU.

Rogers (1995) påpeker viktigheten av usikkerhet, da dette motiverer individer til å søke informasjon. Fallan, Hammervold & Grønhaug, (1995) anvendte adopsjonsteorien på skatteplanlegging, og satte som Rogers (1995), som utgangspunkt at enkeltpersoner og organisasjoner stadig blir utsatt for menneskeskapt forsøk på å forbedre eller endre nåværende situasjoner. Det samme utgangspunktet vil bli benyttet i denne studien. Gjeldende rammeverk for regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført FoU er innovasjoner selskapene er pålagt å følge. NRS 19 og IAS 38 blir betraktet som innovasjonen selskapene i denne studien adopterer eller ikke adopterer. I *Diffusion of innovation* definerer Rogers (1995) adopsjon på følgende måte: “*A decision to make full use of an innovation as the best course of action available and rejection is a decision not to adopt an innovation.*” (Rogers, 1995, s.23).

Larsen & Sørebo (2005) benyttet rammeverket i forskningen på hvordan Windows-operativsystemet ble tatt i bruk. Det ble i denne studien stilt spørsmål om det var sosiale konstruksjoner, eller teknologiske faktorer, som bidro til organisatoriske endringer. Studien konkluderte med at sosiale konstruksjoner var svært viktig, og at rollen menneskene spiller i organisasjonen var viktig for bruken av operativsystemet. Vi vil i denne studien forholde oss til variabelen “innovasjonens oppfattede attributter”, som er relativ fordel, kompatibilitet, prøvbarhet, kompleksitet, observerbarhet og endringsagenter. Figur nedenfor illustrerer hvordan adopsjonsratene påvirker grad av adopsjon av innovasjoner (Rogers, 2003).

Figur 4.1: adopsjon av innovasjoner.

Relativ fordel fremkommer dersom innovasjon oppleves å være bedre enn ideen innovasjonen erstatter. Rogers (2003) definerer ulike grader av relativ fordel. Motivasjonen for innovasjoner og elementer i en relativ fordel er kostnader og sosial status. Relativ fordel kan derfor ha betydning for valg av regnskapsstandard.

Adopsjon av balanseføring etter NRS 19 og IAS 38, vil sannsynligvis føre til en endring i selskapets balanse og resultat. Kriteriene til balanseføring av utgifter til egenutført FoU i IAS 38, kan skape problemer med å identifisere verdier som vil generere fremtidige økonomiske fordeler, og fastsettelse av anskaffelseskost. NGAAP åpner for prinsippvalg som gjør at selskapet kan velge å kostnadsføre utgifter til egenutført FoU når utgift oppstår, jf. rskl. § 5-6. Konsekvensene til prinsippvalget i NGAAP kan være begrenset adopsjon av balanseføring, eller at adopsjon velges ettersom hvilken økonomisk tilstand selskapet befinner seg i. Den relative fordelten med adopsjon av regnskapsstandardene er at selskapene kan vise brukerne god oversikt over de immaterielle eiendelene, og at negative konsekvenser kan oppstå om den ikke adopteres.

Kompatibilitet omhandler i hvor stor grad en innovasjon oppfattes som forenlig med eksisterende verdier, tidligere erfaringer og behov hos potensielle adoptører. Innovasjonen vil skape mindre usikkerhet om den er kompatibel. Regnskapsstandarder er både en innovasjon som er forenlig med samfunnets verdier, og et strategisk verktøy selskaper bruker for å sikre kompatibilitet. At NRS 19 og IAS 38 er kompatibel, og bidrar til økt adopsjon, er ingen selvfølge, standardene kan også oppleves som utdaterte, og derav motvirke adopsjon.

Selskaper som benytter NGAAP og IFRS er lovpålagt å følge standardene som regulerer den regnskapsmessige behandlingen av FoU. Innovasjonen som er regulert av lov vil være regulativ kompatibel. Selv om selskapene er lovpålagt å følge gjeldende standarder, behøver dette nødvendigvis ikke føre til økt adopsjon, selskapet kan ønske ikke å benytte seg av standarden. Dette kan gjøres om det foreligger muligheter som gjør det lettere å gå utenom lovverket, adopsjons graden av standarden kan da bli lav.

Selv om regnskapsstandardene blir ansett som gode og kompatible fra standardsetterne, kan selskapene oppleve dem som kompliserte, og dette kan også resultere i lav adopsjon. Rogers (2003) argumenterer for at en innovasjon som oppleves som vanskelig å forstå og bruke er kompleks, og kompleksitet blir vurdert som negativt. Mer spesifikt, har en innovasjon overdreven kompleksitet, vil kompleksitet føre til hindring av adopsjon. Stenberg og Sjøvoll (2016) uttrykker at regnskapsmessig behandling av egenutført immaterielle eiendeler, som FoU, er komplekst og byr på mange utfordrende vurderinger. Dersom ledelsen i tillegg opplever regnskapsstandardene komplekse, vil det kunne oppstå situasjoner hvor en får en feilvurdering av utviklingsprosessen og bruk av standardene. For selskap som regnskapsfører etter NGAAP, kan spesialregelen i rskl. § 5-6 redusere kompleksiteten og øke adopsjonen. Selskaper som benytter IFRS vil ikke ha lik reduksjonen i kompleksitet.

Prøvbarhet omhandler i hvilken grad en innovasjon kan eksperimenteres med på et begrenset grunnlag (Rogers, 1995). Prøvbarhet er positivt korrelert med hastigheten av adopsjon. Dess fortere en innovasjon blir testet, jo raskere vil innovasjon bli adoptert. Høy prøvbarhet kan også føre til at innovasjonen endres, eller foreslås endret av potensielle adoptører. Selskap som blir regulert av NGAAP og IFRS har ikke muligheten til å eksperimentere med

standardene satt for regnskapsmessig behandling av FoU. Men ettersom et FoU-prosjekt foregår over flere faser, vil selskapene kunne benytte seg av regnskapsstandardene på ulike tidspunkt. Dette øker muligheten for prøvbarhet og økt adopsjon av standardene. Kompleksitet og prøvbarhet må derfor ses i sammenheng med hverandre. Gjennom analysen og diskusjonen i denne studien vil dette bli diskutert videre.

Observerbarhet er også et kjennetegn for innovasjon. Rogers (1995) definerer observerbarhet som graden av synlighet for innovasjoner. Adopsjon av innovasjon har en sammenheng med observerbarhet. For selskaper i oppstartsfasen som sliter med lønnsomhet og lav egenkapital, vil attributten observerbarhet være et viktig argument for økt adopsjon. For å kunne synliggjøre verdiene av FoU-prosjektet må balanseføring etter NRS 19 og IAS 38 benyttes fullt ut. Det vil si at selskapet må vurdere prosjektet opp mot kriteriene for balanseføring. Studien har tidligere argumentert for at selskaper kan benytte regnskapsstandarder til resultatmanipulering. Dette kan også være et motiv for selskaper når det gjelder bruk av regnskapsstandardene.

Endringsagenter er individer som påvirker klienter til innovasjonsbeslutninger som er ønskelig for agentens ståsted. Agenten opptrer som et mellomledd mellom innovasjonen og klienten. Endringsagenten bidrar med kompetanse, og beslutningsrelevant informasjon. Endringsagenten har ofte høy utdanning (Rogers, 2003). Agenten benyttes også for å redusere kompleksitet og øke prøvbarhet. Å benytte en endringsagent kan medføre ekstra kostnader for klienten, de negative sidene med økt kostnad kan være større enn den relative fordelen klienten får av å bruke endringsagenter. Endringsagenter har muligheten til å påvirke adopsjonsraten. I denne studien vil endringsagentene være individer som bidrar til at NRS 19 og IAS 38 tas i bruk på en mer riktig måte. Individene vil være revisor og regnskapsfører som har høyere kompetanse, og som ønsker økt bruk av standardene.

Oppsummert har vi i dette kapitlet belyst at regnskapsstandarder stort sett er tilbudsrevet, i motsetning til tekniske innovasjoner. Adopsjon av regnskapsstandarder er et resultat av at de blir tilgjengelige fra forskjellige kilder. Adopsjon av innovasjoner har i stor grad konsentrert seg om de interne egenskapene til organisasjonen, og de eksterne faktorene som skaper

forholdene som er passende for en adopsjonsbeslutning. Det vil si hvordan selskaper i dag har et større fokus på FoU, som fører til en økende bruk av regnskapsstandarden NRS 19 og IAS 38. Regnskapsstandarder er innovasjoner tiltenkt å forbedre intern kontroll og regnskapet. Hvordan informantene i denne studien forholder seg til dette blir fremlagt i kap. 6.

4.2 Design og metode

Studien vil nå presentere oppgavens metodiske tilnærming. Metodekapittelet beskriver det vitenskapelige ståstedet, forskningsdesignet, valg av metode, datainnsamling, studiens kvalitet og etiske betraktninger.

4.2.1 Forskningsdesign

Det skilles mellom tre ulike forskningsdesign; eksplorerende, kausalt og deskriptivt design (Bell & Bryman, 2019). Det eksplorerende søker forståelse og innsikt om en problemstilling som er uklar. Kausalt forskningsdesign tester hvordan en variabel vil påvirke en annen variabel. Deskriptivt design har klare forestillinger om struktur og sammenhenger. Vi har i denne studien valgt et deskriptivt design, da vi vil beskrive bedrifters insentiver for den regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling i Norge.

Studien ønsker å gå i dybden, og vi har da valgt å gjennomføre et intensivt forskningsdesign. Det intensive designet vil ikke kunne bidra til statistisk generalisering, men muliggjør en analytisk generalisering som kan kaste lys over praksiser, og øke forståelsen for hvordan liknende situasjoner oppstår. Studien ønsker derfor å gå i dybden, og gjennomføre et deskriptivt, intensivt forskningsdesign ved bruk av en casestudie. Casestudier gir en god mulighet til å undersøke hvordan teori utspiller seg i praksis, ved hjelp av en eller flere undersøkelsesenheter. Yin (2014) har to modeller for casedesign. Ifølge modellen kan man benytte seg av en eller flere case, i sammenheng med en eller flere informanter. Denne studien bruker flere case og flere informanter for å studere ulike insentiver for den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført FoU.

Fordelen med å benytte seg av casestudie er at studien får mulighet til å gå i dybden på informantene uttalelser. Dette gjør at vi får detaljerte beskrivelser av fenomenet vi forsker på. Det er også en fordel at metoden tillater oss å innhente informasjonen på flere måter. Det vil si studiens eksterne validitet.

4.2.2 Metode

Metode i forskning er den fremgangsmåte en bruker for å løse en problemstilling, og komme fram til ny kunnskap (Olsson & Sørensen, 2008). Metode dreier seg bl.a. om hvordan studien kan gå frem for å undersøke om studiets antakelser, er i overenstemmelse med virkeligheten eller ikke. I metodisk forskning er systematikk, grundighet og åpenhet de viktigste faktorene (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2011).

Kvalitativ og kvantitativ metode

Innenfor vitenskapelig forskning er det vanlig å basere seg på to ulike forskningsmetoder; den kvalitative og det kvantitative som representerer hvert sitt kunnskapsperspektiv (Olsson & Sørensen, 2008). Det som avgjør valg av metode er studiens problemstilling, og hva man ønsker svar på (Malterud, 2012). Den kvalitative metoden bygger på induktive prosesser, mens kvantitative undersøkelser ofte bygger på deduksjon. Det vil si at en induktiv prosess tar utgangspunkt i oppdagelser fra virkeligheten, som føres sammen til allmenne prinsipper, som igjen kobles til en teori. Med deduksjon har man en teori som viser hvordan relasjonen mellom ulike forhold arter seg i virkeligheten (Olsson & Sørensen, 2008). Kvantitativ metode vektlegger oversikt, utbredelse og antall, mens kvalitativ metode søker innsikt og vektlegger betydning og forståelse (Tjora, 2012). Ut fra vår problemstilling vurderte vi at kvantitativ forskning ikke ville gi god nok innsikt, til å besvare problemstillingen med mest mulig validitet. Da vi i denne studien søker å få en dybdeforståelse, for å besvare denne masteroppgavens problemstilling, ble kvalitativ tilnærming valgt ved bruk av individuelle dybdeintervjuer.

Utførelse av dybdeintervju gir primærinformasjon fra informantene. Kvalitativ forskning vektlegger detaljer, nyanserikdom og åpenhet (Jacobsen, 2005). Vi mener primærinformasjon

fra informantene fører til best mulig besvarelse av forskningsspørsmålene. Kontakten som forekommer ved et dybdeintervju, vil kunne gi et bredt spekter av informasjon, som kvantitativ analyse ikke har. Vi mener informasjonen innhentet av en kvalitativ undersøkelse er mer valid, da undersøkelsen gjenspeiler spesifikke selskap og kategorien selskapet konkurrerer i.

Hermeneutisk metode

Hermeneutikk fremhever betydningen av å fortolke folks handlinger, gjennom å fokusere på et dypere meningsinnhold enn umiddelbart innlysende meningsinnhold. (Thagaard, 2018). For å sikre en objektiv og nøytral tilnærming, må undersøkelsene gjennomføres uten påvirkning av studiens retning. Denne studien ønsker så langt det lar seg gjøre å inneha en hermeneutisk vitenskapstilnærming. Hermeneutisk tilnærming er å presentere en “tykk” eller “tett” beskrivelse. En “tynn” beskrivelse gjengir bare det som observeres. En “tykk” beskrivelse inkluderer også utsagn om hva personene mener med sine handlinger. Hva personer mener med sine handlinger vil si at beskrivelsen inneholder et meningsaspekt. (Thagaard, 2018). Oppgaven kvalifiseres som en kvalitativ studie med en hermeneutisk tilnærming.

4.2.3 Datainnsamling

I denne studien er empirisk materiale innhentet ved hjelp av kvalitative individuelle dybdeintervjuer. Intervjuer åpner muligheten til å få fyldige og detaljerte beskrivelser. Kvale & Brinkmann (2009) karakterisere kvalitativ forskningsintervju som en samtale med struktur og formål. Kontakten som oppstår mellom forsker og informant ved et dybdeintervju vil kunne gi et bredt spekter av informasjon. Da vi var opptatt av at intervjuet måtte få frem informantens erfaringer og synspunkter, valgte vi en delvis strukturert semistrukturert intervju. Delvis strukturert si en halv fast struktur, hvor temaene og spørsmålene er fastlagt på forhånd, men rekkefølgen bestemmes underveis i intervjusituasjonen (Tjora, 2012). I tillegg var spørsmålene formulert åpent, slik at spørsmålene skulle stimulere konkrete og fyldige svar fra informantene. Formen valgt for intervjuguid har til hensikt å gi rikholdige data, ettersom informanten vil få mulighet til å gi utfyllende svar på spørsmålene, begrunne deres synspunkter, og legge til kommentarer, og vi vil få muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål. Samtidig som det er viktig å få samtalen til å flyte, gis informanten

mulighet til å fortelle samtidig som temaet i intervjuet blir opprettholdt som en rød tråd gjennom samtalen (Johannesen et al., 2011).

Rekruttering av informanter

Innenfor kvalitativ forskning er det ikke fastlagt hvor mange informanter man skal ha. Datainnsamlingen er avhengig av spørsmålet som stilles. Forskningsresultatet blir ikke nødvendigvis bedre med et større materiale (Malterur, 2012 Kvale & Brinkmann, 2009). Vi ønsket å komme i kontakt med bedrifter som har FoU aktiviteter i regnskapet. Dette for å besvare problemstillingen på en best mulig måte. Vi satte ingen grense for hvilke FoU aktiviteter selskapet drev med, eller om selskapet hadde annen virksomheten foruten FoU. For å kunne gjøre en sammenligning av selskaper regnskapsmessige behandling av utgifter til egenutført FoU, ønsket vi å benytte oss av selskaper som rapporterte etter NGAAP og IFRS. Noen av selskapene i analysen har arbeidet med utvikling av programvare, utvikling av produkter og FoU-prosjekter knyttet til olje og gassindustrien.

Vi hadde ikke i forkant av studien satt en maks grense for antall informanter. Vi forstod tidlig at det kunne være utfordrende å rekruttere informanter av flere grunner: Masteroppgavens problemstilling kan oppfattes sensitivt å besvare for selskaper, og det kan derfor tenkes at noen selskaper vegrer seg for å delta i studien, noe som vi har forståelse for. Videre kom Covid-19 pandemien som en sjokkbølge over Norge, noe som medførte at flere selskaper avlyste det avtalte intervjuet med oss. Vi fryktet pandemien ville få store konsekvenser for masteroppgavens validitet. Tidsbegrensning for masteroppgaven var også noe vi anså som et problem i forbindelse med Covid-19. Pandemien lammet hele Norge i flere uker, og utarbeidelse av studiet måtte utføres med de begrensningene pandemien satte. Etter pandemiens faktum håpet vi på 4-6 selskaper, to faginformanter herav regnskapsfører og revisor, samt en forvalter eller privatperson med kunnskap om verdivurdering, for besvarelse av problemstillingen.

Etter forbudet mot å gjennomføre personlige intervju, ble flere intervjuer utsatt og flere selskaper brøt kontakten. Noen av analyseenhetene hadde mulighet til å utføre intervjuet på et senere tidspunkt, og sa seg villig til å gjennomføre intervjuet på skype eller Microsoft teams.

Andre informanter ønsket å besvare spørsmål over e-post. Vi kontaktet veileder for å undersøke om intervju over e-post var greit. Veileder mente intervju over e-post var greit med tanke på pandemien som påvirker flere selskaper i Norge. Vi prøvde i det lengste å få til nettintervju med flere av informantene, men mange avslo uten å oppgi grunn. At de ikke var kjent med bruken av verktøyet er uklart, men dårlig kunnskap om nettintervju kan tenkes å være en faktor.

I denne studien består datamaterialet totalt av 8 intervjuer av, samt gjennomgåelse av selskapets årsrapporter. Intervjuer av revisor og regnskapsfører ble gjort for å styrke studien, i tillegg til å tilegne kunnskap om emnet. Vi har i tillegg benyttet oss av korrespondanse med en fondsforvalter for å kunne forstå viktigheten av regnskapets informasjonsverdi og hvordan immaterielle eiendeler påvirker en verdsettelse av selskaper. Største andel av empirien er likevel knyttet til intervjuene av selskaper.

Utvalget ble derfor basert på selskaper som vi hadde kjennskap til fra før, og som vi fikk høre om via bekjente. Informantene i utvalget består av daglige ledere og informanter fra ledelsen, i små og store selskaper. Utvalget består av selskaper med ulike størrelser og regnskapsstandard. Variasjonen i utvalget gjør at vi får en god vurdering av ulike bedrifters regnskapsmessige behandling. Dersom alle selskapene hadde vært av samme størrelse og i samme bransje, ville muligheten vært tilstede for like svar. Svar avgitt av en bransje kan være basert på bransjens norm.

Gjennomføring av intervju

For å forberede intervjuene studerte vi valgte bedrifters årsregnskap. I tillegg var det viktig å tilegne oss informasjon om selskapet for å kunne sammenligne informasjonen vi fikk med årsregnskapet. Vi har tidligere redegjort for at intervju vil være mest hensiktsmessige for datainnsamlingsmetode, og at vi vil benytte en semistrukturert intervjuguide. Videre delte vi intervjuguiden opp i åpningsspørsmål, hoveddel og avslutningsspørsmål (Tjora, 2012). Hensikten var å utføre tilpasninger til hvert enkelt intervju, ettersom kompetansen og forståelsen av temaet var ulike blant informantene. Regnskapsfører og revisor fikk egne intervjuguides ettersom regnskapsfører og revisor innehar en annen mer inngående forståelse

for emnet. Besvarelsen fra revisor og regnskapsfører gav også en indikator på hva en kunne forvente fra informantene fra valgte bedrifter.

Innledning: E-posten med forespørsel om intervju inneholdt en kort presentasjon av emnet og oppgavens formål. I begynnelsen av intervjuene ble også emnet og oppgavens formål presisert. Analyseenheter ble videre informert om anonymisering av selskapet og informantene. Selskapet fikk deretter mulighet til å gi en kort presentasjon om deres hovedaktiviteter.

Hoveddel: Intervjuets hoveddel omhandlet selskapets regnskapsmessige behandling av FoU. Intervjuet vektla om regnskapsmessig valg for FoU ble avgjort av regnskapsstandarder eller om andre påvirkninger var tilstede. Spørsmålene var knyttet opp til spesifikke regnskapsstandarder, tolkning av regelverket og selskapets syn på viktigheten av riktig regnskapsmessig behandling.

Avslutning: var muligheten til å besvare uklare spørsmål eller tilleggsspørsmål på tidligere stilt spørsmål. Intervjuet avsluttes med å takke informantene for at de hadde satt av tid til oss og intervjuet.

<u>Informanter</u>	<u>Dato</u>	<u>Verktøy</u>
<u>Regnskapsfører</u>	<u>16.03.2020</u>	<u>Telefon/E-post</u>
<u>Revisor</u>	<u>22.03.2020</u>	<u>E-post</u>
<u>Daglig leder B1</u>	<u>17.03.2020</u>	<u>Telefon/E-post</u>
<u>Daglig leder B2</u>	<u>01.04.2020</u>	<u>Microsoft Teams</u>
<u>Informant B3</u>	<u>27.03.2020</u>	<u>Skype</u>
<u>Forvalter 1</u>	<u>30.03.2020</u>	<u>E-post</u>
<u>Økonomisjef B4</u>	<u>07.04.2020</u>	<u>E-post</u>
<u>Økonomisjef B5</u>	<u>22.04.2020</u>	<u>Skype</u>

Figur 4.4.3: Oversikt av datainnsamling

Datahåndtering og dataanalyse

I forkant av intervjuet forespurte vi informantene om tillatelse til å lagre opptak av intervju. Opptakene ble utført på mobiltelefon, deretter videreføre vi opptak til en ekstern harddisk og slettet opptaket fra mobiltelefon. Harddisken ble oppbevart på et avlåst rom. Lydopptakene

fra intervjuene ble i etterkant transkribert. Fargekoding ble benyttet for å sortere og kode datamaterialet. Intervjuet over e-post ble også lagret på en ekstern harddisk og oppbevart på et avlåst rom. All innhentet informasjon fra informantene vil bli slettet ved endt studie.

Kvalitative analysemetode er beskrevet som en metode for å fortolke datamateriale gjennom en systematisk måte med koding og identifisering av tema. I denne studien ble transkriberte intervju og tekstmateriale fra e-post analysert ved hjelp av kvalitativ innholdsanalyse. Kvalitativ innholdsanalyse innebar å lage koder, som beskrev interessante avsnitt. Videre ble kategorier fra datamaterialet laget. Prosessen gav videre grunnlag for følgende områder:

1. Regnskapsmessig motivasjon
2. Balanseføring blir gjort med ulike begrunnelse
3. Resultatpress har betydning
4. Kostnadsføring er mindre komplisert
5. Kostnadsføring blir gjort med ulike motiver
6. Tradisjonell verdsettelse multipler stadig mindre relevant

Kategorisering ble gjort for å få en oversiktlig fremstilling av datamaterialet, i tillegg til en konsekvent prosess i datahåndteringen av våres funn. Forskningsspørsmålene la grunnlaget for arbeidet med kategoriseringen, som videre har formet og avgrenset oppgavens empiri og analyse. Metoden førte til en naturlig besvarelse på problemstillingen.

4.2.4 Studiens kvalitet

Et viktig siktemål i forskning er å komme frem til et troverdig forskningsresultat. For å vurdere troverdighet i studien anvendes ofte begrepene validitet og reliabilitet som har sin opprinnelse innenfor kvalitativ forskningsmetode. Det er delte meninger hvorvidt disse begreper er korrekte innenfor kvalitativ forskning (Kvale & Brinkmann, 2009). Lincoln og Guba (1985) anbefalte å bruke troverdighet, overførbarhet, pålitelighet og bekreftbarhet for å vurdere kvalitet i kvalitativ forskning. I denne oppgaven vil deres anbefalinger til kriterier bli brukt.

Troverdighet

Troverdighet er knyttet til at forskningen utføres på en tillitsvekkende måte (Thagaard, 2018). Det vil si at det foreligger tillit til resultatene i analysen. For å kunne etablere den nødvendige tilliten har det vært viktig ikke å skape avstand, eller opptre som en inntrenger ovenfor informanten. Studien utføres derfor etter god praksis hvor det tilstrebes å stille spørsmål som informanten kunne forstå og besvare, samtidig som det gis mulighet til å spesifisere spørsmålet. Videre var det viktig å oppnå en god relasjonen med informantene, derfor var utførelse av intervju preget av åpenhet og forståelse. Forskere innehar en større rolle i den kvalitative metoden enn den kvantitative metoden, ettersom forskeren selv er aktiv og deltakende i intervjusituasjonen hvor innhenting av datamaterialet foregår.

Det ble benyttet opptaker for å sikre at informasjonen fremkommet i intervjuene ikke gikk tapt. Opptak av intervjuet kan være med å skape avstand til informanten. I denne studien oppfattet vi ikke at det hadde noen betydning for informantene, og dermed ikke svekket studiens troverdigheten. Styrken til korrespondansen via e-post, er at informanten ikke oppfattet at vi som forskere optrådte som inntrengere. Informanten kan selv velge når han ville svare, og vi opplevde at dette skapte en trygghet. Vi mener vår tolkning av datamaterialet gitt av informantene fremviser informantenes oppfattelse. Vi kan likevel ikke utelukke at informasjonen er tolket feil. Strukturen til analysen er satt opp på en måte som gir leserne en god oppfatning av hva informanten har svart, og hva som er kommentert av oss. Direkte utsagn er skrevet i kursiv.

Overførbarhet

Overførbarhet handler om å vurdere om resultatene kan overføres og anvendes til en annen kontekst utenfor selv studiekontekten. I kvalitative studier er ingen studier universelt overførbare, men en kan muliggjøre overførbarheten ved å beskrive rekruttering og utvelgelse av informanter, datainnsamlingen og analyseprosessen. Intervjuene av de fem informantene fra bedriftene, en fondsforvalter, regnskapsfører og revisor resulterte i et rikt datamateriale, med betydelig informasjonsstyrke. Utsagn fra informantene styrke overførbarheten. Likevel kunne flere informanter bidratt til å belyse andre aspekter i studien, men rekruttering av informanter viste seg å bli vanskeligere enn først antatt på grunn av covid-19 pandemien, og den utfordringen som det medførte for det enkelte selskap.

Pandemien brakte ikke bare med seg et dødelig virus, den forårsaket også en dominoeffekt som førte til økonomisk krise. Dette på toppen av det største fallet i oljeprisen i nyere tid. Innhenting av informasjon fra bedrifter ble derfor veldig krevende, og studien har derfor begrensninger i antall informanter, særlig at det ble foretatt kun et intervjuet med en fondsforvalter og et selskap som rapporterer etter IFRS. Dette er noe som reduserer overføringsverdien til andre kontekster. Datamateriale fra intervjuet med fondsforvalterne styrke likevel studien ved å gi et perspektiv på problemstillingen fra dette ståsted.

I tillegg satte covid-19 en stopper for å gjennomføre intervjuene ved fysisk oppmøte. Vi gjennomførte derfor intervjuer over videokonferanser og korrespondanse over e-post. Selv om lyd kvaliteten på videokonferansen var tilnærmet optimalt, og opptakene av intervjuene ble av god kvalitet, kan vi ikke utelukke at digitale intervjuer kan oppleves mer distansert enn med fysisk tilstedeværelse, noe som kan ha påvirket tilfanget av data. Funnene baseres på et mindre utvalg og vil neppe overføres til å gjelde alle bedrifter. Studien vil kunne øke kunnskapen rundt gjeldende praksis og teori om emnet. Det kan derfor argumenteres for at funnene til en viss grad kan bidra til analytisk generalisering.

Pålitelighet

Pålitelighet omhandler hvorvidt en kan stole på datamaterialet i studien. I kvalitativ metode er begrepet særlig knyttet til hvordan forskeren opptrer som instrument. Det vil si det som skjer i dialogen mellom forsker og informant og det som skjer i mellom forskeren og datamateriale i analyseprosessen. Denne casestudien gir gjennom metoden, en god beskrivelse av fremgangsmåten for innsamling av datamaterialet. Den forklarer hvordan vi har gått frem, og hvorfor vi har tatt de valgene vi har gjort. Det har også blitt forklart hvordan datamaterialet har blitt håndtert, og hvorfor vi har gjort det på denne måten. Informantene i studien kommer fra ulike selskaper i ulike bransjer, og har derfor forskjellig kunnskaper og forståelse for emnet. Vi mener at påliteligheten i denne studien økes på bakgrunn av disse valgene.

Bekreftbarhet

Studiens bekreftbarhet skal sikre at en undersøker det den hadde til hensikt å undersøke. Bekreftbarhet innebærer både at forskeren forholder seg kritisk til egne tolkninger, og at prosjektets resultat kan bekreftes av en annen forskning (Thagaard, 2018). Denne studien har benytte seg av både intervju og korrespondanse via e-post. Styrken til intervjuene er at vi får en oppfattelse av hvordan informanten forholder seg til spørsmålene. Det vil si om informanten forstod spørsmålet, eller om noe var uklart. Styrken til korrespondansen via e-post er at informanten har bedre tid til å svare på spørsmålene, og gjerne vil få muligheten til å tenke seg om før han svarer. Dette anses å styrke denne oppgaven.

4.2.5 Etiske overveielser

De etiske utfordringene ved kvalitativ forskning, er først og fremst knyttet til kontakten mellom forsker og informant. Kvaliteten på materialet er derfor avhengig av at forskeren etablerer en nær kontakt. Hvor nær kontakt forskeren kan etablere, er en etisk avveining av informantenes integritet (Thagaard, 2018). I følge Johannessen, Tufte & Kristoffersen (2011) kan etiske retningslinjer bestå av tre typer hensyn: informantenes rett til selvbestemmelse og autonomi, forskerens plikt til å respektere informantens privatliv og forsvarerens ansvar for å unngå skade.

Informantenes rett til selvbestemmelse og autonomi, omhandler informantens mulighet til å trekke seg på hvilket som helst tidspunkt, og at deltakelsen er på frivillig grunnlag. Alle informantene i denne studien har deltatt på frivillig grunnlag. Det ble sendt en uforpliktende forespørsel på mail hvor informantene fikk skriftlig informasjon om studien og studiens hensikt. Det ble informert om at det er frivillig å delta, og de kunne trekke seg når som helst og få dataene slettet. Informantene har gitt skriftlig samtykke til å delta.

Forskerens plikt til å respektere informantens privatliv, innebærer at de som blir intervjuet har rett til å bestemme hvilken informasjon som kan brukes i studien. Konfidensialitet er godt ivaretatt ved at alle intervjuene og utskrifter er oppbevarte forskriftsmessig, og slettes etter at oppgaven er ferdig. Alle data er anonymisert, og det gis kun en generell presentasjon av informantene og selskapene.

Forskerens ansvar for å unngå skade innebærer at informasjon som fremgår i studien ikke skal påvirke informantene i ettertid. Denne studien har ingen hensikt å blottlegge noen av informantene, noe som vi påpekte i intervju forespørselen. Alle informantene blir behandlet anonymt og vi har etter beste evne behandlet informasjonen på en måte som skal ivareta informantens integritet.

I dette kapitlet har vi redegjort for studiens teoretiske rammeverk, som har til formål å gi en utredning om hvordan selskapets ledelse forholder seg til regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling. Rammeverket blir benyttet i studiens diskusjon, og vil være med på å forklare bakgrunnen for de ulike valgene tatt av selskapets ledelse. Videre redegjør kapitlet om studiens metodiske tilnærming og har redegjort for fordeler og ulemper med kvalitativ metode. Det har også blitt foretatt en begrunnelse av informantene benyttet i studien, og verktøyene benyttet for datainnsamling, samt studiens kvalitet er vurdert og etiske overveielser beskrevet

5 Empiri og analyse

Dette kapitlet presenterer funnene fra analysen av datamaterialet. Informantene i analysen består av selskapenes informanter, regnskapsførere, revisor og verddivurderer sine meninger om regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført FoU. I analysen rapporterer et av selskapene etter IFRS, dette gjelder selskap B3. B3 blir omtalt som B3(i) for å gjøre det lettere å forstå hvilket selskap som rapporterer etter IFRS. Forskningsspørsmålene er delt inn i ulike delkapitler, hvor hvert delkapittel analyserer et forskningsspørsmål. Etter hvert delkapittel vil det komme en oppsummering for hvert forskningsspørsmål.

Hovedtema	Hva er norske selskapers insentiver for den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført forskning og utvikling?
------------------	---

Tema	1. Hva er årsaken til at selskaper har ulik regnskapsmessig behandling av egenutført FoU?	2. Velger selskaper å kostnadsføre egenutført FoU da balanseføring er omfattende?	3. Hvordan påvirker kostnadsføring versus balanseføring av utgifter til egenutført forskning og utvikling regnskapets informasjonsverdi?
-------------	--	--	---

Undertema Deltema til undertema	Regnskapsmessig motivasjon Vurdering blir gjort av regnskapsfører/revisor Balanseføring med ulik begrunnelse Forsiktighet Resultatpress har betydning Skatt har betydning	Kostnadsføring er mindre komplisert NGAAP IFRS Kostnadsføring blir gjort med ulike motiver	Tradisjonell verdsettelse stadig mindre relevant Regnskapsstandarden er utdatert Vurdering i dagens marked Økt risiko for manipulering
---	--	---	--

Figur 5: Oversikt av analyse

5.1 Forsknings spørsmål 1- hva er årsaken til at selskaper har ulik regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført FoU?

I kapittel 2 redegjorde vi for den regnskapsmessige behandlingen av FoU og forskjeller i rapportering etter NGAAP eller IFRS. Selskaper som rapporterer etter NGAAP har mulighet til å kostnadsføre egenutført FoU. Selskaper som rapporterer etter IFRS må kostnadsføre utgifter til forskning, og balanseføre utgifter til utvikling når kriteriene for balanseføring er tilstede. FoU-prosjekter kan brukes til resultatstyring ved valg av regnskapspolicy eller virkelige transaksjoner. Hvordan selskaper forholder seg til FoU kan bli påvirket av insentiver og påvirkninger. Selv om selskapene forholder seg til gjeldende regnskapsregelverk, kan selskaper prøve å omgå regelverket.

5.1.1 Regnskapsmessig motivasjon

Det fremkommer av datamaterialet at flere av informantene er opptatt av at regnskapet skal gi et rettviseende bilde av bedriftens aktiviteter og verdiskapning. Tidligere forskning viser at regnskapsmessig behandling av FoU kan knyttes til en lineær sammenheng mellom resultat og utbetalt bonus i regnskapet (Stenheim & Blakstad 2012). Bonusordninger gir ledere sterke insentiver for å rapportere et høyere resultat i perioden. Daglig leder kan f.eks. ta avgjørelser for regnskapsmessig behandling av FoU, eller andre regnskapsposter, med hovedfokus på bedriftens bonusordning. For ikke å svekke daglig leders stilling i bedriften, kan daglig leder ønske å holde tilbake motiver som er basert på personlig vinning. Hemmeligholdelse av personlig vinning er derfor ikke utelukket. Fra funnene i analysen fremstår ikke bonus å være en årsak til den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført forskning og utvikling.

Daglig leder i B1 forklarer at bedriften følger regnskapsstandarden, og sier: *“Lønnsutgifter har blitt kostnadsført, mens innkjøpte konsulenttenester til utvikling av den digitale tjenesten er balanseført.”* Informant fra B3(i) sier: *“Vi forholder oss til regnskapsavdeling samt revisor når det kommer til den regnskapsmessige behandlingen. Noen avgjørelser blir tatt av oss, men dersom det er snakk om krevende regnskapsspørsmål vil vi ty til hjelp.”* Daglig leder i B2 uttrykker at bedriften ikke tar stilling til regnskapsmessig valg for FoU. I forbindelse med hvert enkelt FoU-prosjekt, gir revisor og regnskapsfører B2 råd om regnskapsmessig valg.

Økonomisjef i B4 har en annen tilnærming til regnskapsmessig behandling av FoU enn B3(i), B4 sier at bedriften i hovedsak ønsker å gi et riktig bilde av resultatutviklingen i selskapet. Kostnadsføring av utviklingsprosjekter som først innhenter verdier flere perioder frem i tid mener B4 blir feil. Økonomisjefen i B5 forklarer at bedriften forholder seg til regnskapsloven. Videre uttrykker B5 at de ønsker å balanseføre mest mulig av utgifter til FoU.

Vurdering blir gjort av revisor/regnskapsfører

Flere av informantene (B1, B2, B3(i) og B5) ser ut til å være opptatt av FoU-prosjektets medgåtte utgifter og verdiskapning. B1, B2 og B3(i) virker opptatt av at regnskapet skal vise et riktig bilde av FoU-prosjektene. Informantene er opptatt av å følge lover og regler, men lovverket kan virke uoversiktlig. B5 ønsker minst mulig rådgivning fra revisor og regnskapsfører, bakgrunnen for dette sier Økonomisjefen i B5 er “...*regnskapsfører vil bare bli ferdig og revisor vil ha minst mulig usikkerhet.*” Når B5 tar regnskapsmessige valg for FoU, ønsker ikke bedriften hjelp fra regnskapsfører og revisor, til forskjell fra B1, B2, B3(i) og B4 som har tillit til at revisor og regnskapsfører foretar riktige regnskapsmessige avgjørelser for FoU.

5.1.2 Balanseføring med ulik begrunnelse

Dette underkapittelet beskriver hvordan selskapene oppgir ulike begrunnelser for balanseføring av FoU.

B1 uttrykker at det er viktig å fremvise verdien i regnskapet. Bedriften vil deretter avskrive eiendelen etter estimert levetid. B1 mener balansen bør gjenspeile virkeligheten. Bakgrunnen for dette utsagnet kan være et ønske om å tilfredsstille kravene i rskl. § 3-2a “*Årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat...*”. På den annen side åpner rskl. § 5-6 opp for ikke å følge rskl. § 3-2. Bedriften kan ha vektlagt rskl. § 3-2a høyere enn deres valgmulighet til å kostnadsføre egenutført FoU.

Informant fra B3(i) uttaler følgende: *“Valget om balanseføring kommer opp ved slutfasen. Den regnskapsmessige behandlingen blir tatt opp til diskusjon mot slutten av året. Videre forholder vi oss til datterselskap i et annet land, dersom det er snakk om balanseføring blir det gjort i det landet. Når vi lanserer noe nytt i markedet balansefører vi kostnadene som har kommet forbi det vi kaller “proofe of conept”, det vil si kostnadene vi har hatt de siste året på prosjektet.”*

B1 og B3(i) fører regnskapet etter ulike regnskapsmodeller der flere skjønsmessige vurderinger kan bli benyttet i begge regnskapsmodellene. På grunn av de skjønsmessige vurderingene kan bedriften i noen tilfeller velge om de vil kostnadsføre eller balanseføre FoU. Resultatpress kan være en bakenforliggende årsak til hvorfor B1 ønsker å balanseføre utgifter bedriften kan kostnadsføre. B3(i) forklarer at selskapet stort sett benytter seg av kostnadsføring av utgifter til FoU.

Daglig leder i B2 forklarer at bedriften ikke har en klar strategi for den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til FoU. Selskapet ønsker å kostnadsføre mest mulig, men opplyser at hvis revisor har anmodning om balanseføring av FoU, blir balanseføring foretatt. Daglig leder i B2 vurderer ikke hvordan balanseføring kontra kostnadsføring påvirker regnskapet. B2 er mer opptatt av selskapets likviditet, enn regnskapsmessig resultat.

Økonomisjef i B4 forklarer at valget baseres på et ønske om å fremstille selskapets regnskap på en best mulig måte. B4 vektlegger rskl. § 3-2a høyere enn rskl. § 5-6, og tar en grundig gjennomgang av prosjektet før eventuelle valg blir tatt. Økonomisjefen i B4 forklarer at banker ga beskjed om å balanseføre noen FoU-prosjekter for ikke å bryte “covenants”. Kredittinstitusjoner er viktig for bedrifters mulighet til å drive virksomheten, bankens ønsker er derfor viktige i bedrifters regnskapsmessige behandling for egenutførte FoU-utgifter. Økonomisjefen i B4 forklarer at bedriften i flere tilfeller har opplevd at aktivering av FoU medfører en mer riktig fremstilling av selskapets resultat. B4 utdyper videre at finansiering i etterkant av et FoU-prosjekt er vanskelig og at finansiering av FoU-prosjektet derfor bør komme i forkant. Velger bedriften å balanseføre FoU-prosjektet, er sannsynlighet større for at

bedriften ikke bryter med lånebetingelsene. Frykten for å bryte med lånebetingelsene er også hovedårsaken til at FoU-prosjektene blir balanseført.

Økonomisjefen i B5 uttrykker at bedriften har et sterkt ønske om å balanseføre så mye som mulig, bedriften ønsker også en lang avskrivningsplan. B5 forklarer at noen støtteordninger kan frafalle om EK halveres. Støtteordninger kan tilføre bedrifter mye penger. Et sterkt motiv for balanseføring av FoU kan være frykten for at kostnadsføring av FoU fører til frafalt støtte. B5 sier at økt kostnadsføring fører til problemer med finansiering i form av lån fra bank. B5 har allerede lån hos bank, men et ønske om økt lån eller å holde seg innenfor lånebetingelsene virker å være viktig for deres regnskapsmessige behandling av FoU.

B1 har et sterkt insentiv for å balanseføre FoU, til forskjell fra B3(i) som ikke ønsker å balanseføre før bedriften "må" jf. IAS 38 punkt 57. B2 forklarer at den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til FoU ikke er så viktig, bedriften har ikke et insentiv eller andre påvirkninger for å balanseføre. B4 balansefører for å fremvise et riktig bilde av selskapets resultat. Videre er et ønske om ikke å bryte med lånebetingelsene et insentiv for B4s regnskapsmessige valg om balanseføring av FoU. B5 er et nyoppstartet innovasjonsselskap. B5 ønsker et best mulig resultat, men FoU-prosjektene fører til store utgifter. På grunn av bankens krav til balanse og resultat, og støtteordningers krav om en forsvarlig EK, har B5 flere insentiver for å balanseføre FoU. I figur 5.1.2 nedenfor gis en oppsummering av informantene rapporterte begrunnelse for valg av regnskapsmessig behandlingen av utgifter til egenutført FoU.

Selskap	Bakgrunn for valget
B1	Daglig leder sier at balanseføring av FoU ikke var tilfeldig, men understreker at bedriften legger stor vekt på råd fra regnskapsfører. Daglig leder mener ansatte forstår at FoU-prosjektet skaper en reell verdi for selskapet om prosjektet balanseføres. Daglig leder fremholder FoU-prosjekter støttet av Forskningsrådet som en faktor som gjør at bedriften tiltrekker og beholder flinke fagfolk.
B2	Regnskapsmessig behandling av FoU er sjeldent oppe til diskusjon i bedriften, revisors anbefaling blir vektlagt. Bedriften har ingen strategi på regnskapsmessig behandling av FoU. God likviditet er viktigst for selskapet, hva som fremgår av årsregnskapet er mindre viktig
B3(i)	Informanten sier at bedriften kostnadsfører nesten alt av utgifter til FoU. Bedriften balanseførte noe i fjor ettersom noen prosjekter var i slutfasen.
B4	Økonomisjefen sier at bedriften i utgangspunktet er konservative, men bedriften balansefører i enkelte tilfeller. Låneklausuler er viktig for bedriften. For å holde bedriften innenfor rammene til klausulen, har bedrifter i noen tilfeller balanseført mer FoU enn normalt.
B5	Økonomisjefen sier at bedriften balansefører mye av utviklingsutgiftene. For bedriften kan dårligere EK føre til frafall i støtteordninger, best mulig resultat er derav ønskelig. Gode resultater og balanse er også viktig i forbindelse med lån fra bank.

Figur 5.1.2: Oversikt av bakgrunn for regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført FoU

Forsiktighet blir benyttet i vurderingen

Økonomisjef i B4 og informanten fra B3(i) ser ut til å ha en forsiktig tilnærming til aktivering av FoU-prosjekter. Selskapene kan fremstå som litt konservative i tilnærmingen. Økonomisjefen i B4 uttrykker at bedriften ønsker å være tydelige på hva som blir balanseført, og rapporterer at bedriften i hovedsak ønsker at regnskapet skal gi et rettviseende bilde av resultatutviklingen. Informanten fra B3(i) uttrykker flere ganger at bedriften kostnadsfører mest mulig, og at spørsmål knyttet til balanseføring kun kommer opp i slutfasen til produktet. B4 og B3(i) ser ut til å balanseføre når bedriften er sikker på at FoU-prosjektet fører til verdiskapning. Av regnskapet fremkommer ingen store nedskrivninger, noe som kan tyde på at bedriften har en nøysom tilnærming til aktivering. Selskap B5 har en annen tilnærming. B5 oppgir at de ønsker mest mulig balanseføring. Sett i sammenheng med selskap B3(i) og B4 har B5 en helt motsatt tankegang.

5.1.3 Resultatpress har betydning

Selskaper må ha positive resultater for å overleve over tid. I kapittel to gjennomgikk vi flere årsaker for hvordan resultatpress internt og eksternt kan føre til at ledelsen tyr til resultatmanipulering. Manipulering vil ofte være motivert av den effekten manipulering får på resultatet og balanse. Det er viktig å understreke at regnskapsmanipulering ikke bare gjelder resultatstyring, men også effekten av å tilføre eller holde tilbake informasjon i f.eks. noter (Stenheim & Bakstad, 2012). Selskaper kan under press gjøre prinsippvalg som ikke blir ansett som regnskapsmanipulering, men som er i gråsonen for hva som er akseptabelt for brukerne av regnskapet. Regnskapstall er påvirket av regnskapsregler, og av selskapets valg av prinsipper og skjønnsmessige estimer. Regnskapsmessige avgjørelser kan gjøre regnskapet lite informativt for brukerne av regnskapet.

Daglig leder i B1 forklarer *“Forventningene fra styret og eierne er å oppnå budsjettert resultat. Bedriften har de siste årene foretatt en rekke strategiske utviklingstiltak for å posisjonere seg på digitale tjenesteplattformer. FoU-prosjektet har kostet mer enn budsjettert, dette har gått på bekostning av omsetning og resultat.”* Daglig leder understreker at bedriften er opptatt av å følge regnskapsprinsipper for hvordan utgifter kan føres, uansett om FoU-prosjektet har kostet mer enn budsjettert. Er kriteriene til balanseføring av FoU-utgifter tilfredsstillende, har B1 balanseført. Leder sier videre at bedriften kan komme til å benytte en skjønnsmessig vurdering som gir fleksibilitet, da balanseføring vil forbedre periodens resultatet.

Eiere og styremedlemmer forstår lettere at FoU ført på balansen er verdiskapende, til forskjell fra FoU som er kostnadsført. Ledelsen kan bli usikker på om FoU-prosjektet er verdiskapende for selskapet når utgifter kostnadsføres. Ledelsen er opptatt av at bedriften oppnår budsjetterte resultater. Hvis ikke bedriften oppnår fastsatte resultatmål, kan ledelsen bli bekymret. B1 har havnet i en situasjon hvor FoU-prosjektet har hatt større utgifter enn budsjettert, noe som kan sette daglig leder i en presset situasjon. Daglig leder i B1 forklarer at bedriften i utgangspunktet regnskapsmessig behandler FoU likt, uansett regnskapsmessig effekt/resultat.

Informanten i B3(i) utdyper at det til tider kan foreligge både eksternt og internt press, en situasjon hvor press er særlig stort er under kontraktinngåelse med store kunder. Selskap som er avhengig av kontrakter med store kunder, kan ønske å fremstille gode resultater. Informanten fra B3(i) mener ikke tøffe perioder har ført til endring i regnskapsmessig behandling av utgifter til FoU. En årsak kan være at balanseføring ikke har vært tillatt jf. IAS 38 punkt 57. En annen årsak kan være at selskapet faktisk har blitt påvirket av resultatpresset, og nå balanseført mer av utgiftene til FoU enn bedriften historisk har valgt å gjøre.

Daglige ledere i B1 og B2 har forholdsvis like forutsetninger da begge bedriftene er små og daglige ledere har store eierandeler. Et positivt resultat over tid vil være nødvendig for å sikre videre drift i selskapet. Store eierandeler kan i en presset økonomisk situasjon føre til regnskapsmessige vurderinger i gråsonen. Etter intervjuer har studiet en oppfattelse av at resultat og likviditet er viktig for daglige ledere med store eierandeler. Små bedrifter vil være mer utsatt for likviditetsproblemer ettersom disse bedriftene har færre kredittfasiliteter enn store bedrifter.

Daglig leder i B2 uttrykker følgende: *“Klart vi har press på oss, men ikke fra eksterne. Jeg er største eier og har ansvar for at vi overlever i gode og dårlige tider”*. B2 mener presset er skapt av bedriften selv, og at presset i hovedsak forekommer i perioder med lav inntjening. B2 har tidligere kommet igjennom vanskelige perioder med oppspart likviditet. B2 sier at bedriften er opptatt av at regnskapet skal være riktig, men selskapets resultater kan likevel påvirke regnskapsmessig behandling av utgifter til FoU. Daglig leder i B2 forklarer at resultatpresset bedriften kan oppleve under vanskelige perioder, kan påvirke regnskapsmessig behandling av utgifter til FoU.

At daglig leder i B2 mener at dårlige perioder gir mulighet for en annen regnskapsmessig behandling av utgifter til FoU, tyder på at regnskapsmessig behandling av FoU er korrelert med resultatpress. Daglig leder i B2 viser til at flere eiere antakeligvis skaper et større resultatpress. Daglig leder i B2 mener flere eiere hadde ført til høyere sannsynlighet for at bedriften i vanskelige perioder endret regnskapsmessig behandling av utgifter til FoU. B2

uttrykker at bedriften antakeligvis har benyttet seg av muligheten til å balanseføre utgifter til FoU under krevende perioder, men valget har blitt tatt av revisor.

B4 utdyper at: *“Det er viktig å vise resultatet fra den reelle driften og dersom en kjører tunge utviklingskostnader i et lite selskap som gjerne ikke har en stor omsetning vil en påvirke regnskapet.”* Økonomisjefen i B4 forklarer at små selskaper som driver med store utviklingsprosjekter, og som heller ikke har store inntekter i ordinære produkter, kan få negative resultater av aggressiv kostnadsføring av utgifter til FoU. Lav EK kan skape et finansieringsproblem. For å unngå lav EK, kan bedriften aktivere FoU-utgifter. I gode resultatmessige perioder anser selskapet aktivering av FoU-utgifter som mindre nødvendig, resultatpresset er derav mindre i gode perioder.

B4 forklarer at resultatpresset er stort i perioder med dårlige resultater, men bedriften prøver også i disse situasjonene å regnskapsføre på en måte som medfører et rettviseende bilde av FoU jf. rskl. § 3-2a. Før beslutning om regnskapsmessig endring av FoU-prosjekter, blir revisor forespurt. Revisors mening betyr mest for bedriften, og endringer blir derfor ikke foretatt om revisor er uenig. I intervjuet ble det stilt spørsmål om bedriften har press om å levere gode resultater av FoU og regnskapet. Økonomisjef B5 forteller: *“Nei, der er nok vi i en særstilling, vi har prosjekter, men det er egentlig bare løpende utvikling. Det vil alltid være fokus på kontinuerlig utvikling hos oss”*. Det oppfattes ikke som at bedriften har et internt press. Studien har tidligere forklart at bedriften ønsker å balanseføre mest mulig av FoU på grunn av banker og støtteordninger. B5 føler nok på et eksternt resultatpress.

I figur 5.1.3 nedenfor gis en oversikt av resultatpresset sin påvirkning på bedriftens regnskapsmessige behandling av utgifter til egenutført FoU.

Selskap	Resultatpress påvirkning på valg
B1	Daglig leder understreker at bedriften er opptatt av å følge regnskapsprinsipper for hvordan utgifter kan føres. Dersom bedriften har mulighet til å benytte en skjønnsmessig vurdering som gir fleksibilitet, er det ikke utelukket at det blir foretatt.
B2	Daglig leder er opptatt av at regnskapet skal være riktig. Selskapets resultat kan ha påvirket regnskapsmessig behandling av utgifter til FoU. Daglig leder forklarer at revisor tar avgjørelsen om endring av regnskapsmessig behandling av FoU.
B3(i)	Informant mener ikke vanskelige perioder har ført til en endring i regnskapsmessig behandling av utgifter til FoU.
B4	Økonomisjef sier at frykt for lav EK skaper et resultatpress, som kan føre til aktivering av utgifter til FoU. Selskapets resultat påvirker regnskapsmessig behandling av FoU, bank skaper i hovedsak bedriftens resultatpress.
B5	Økonomisjef mener ikke FoU-prosjektene blir balanseført på grunn av press. Selskapet ønsker likevel å balanseføre mest mulig for ikke å redusere EK unødvendig, for å holde seg innenfor bankers og støtteordningers forventninger til bedriften.

Figur 5.1.3: Oversikt av resultatpress påvirkning på regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført FoU

5.1.4 Skatt har betydning

For alle bedrifter er likviditet viktig. Skatt er et område som kan utgjøre en forskjell for bedriftens likviditet. Har bedriften mulighet til å utsette betaling av skatt er dette ønskelig fra bedriftens ståsted. Da kan bedriftene ønske å kostnadsføre FoU i finansregnskapet, siden det er vanskelig å argumentere for en balanseføring i finansregnskapet om den samme eiendelen blir kostnadsført i skatteregnskapet. Noen av bedriftene forklarer at det er ønskelig å betale minst mulig skatt, de tydeliggjør at de vil utsette skatt om muligheten er tilstede. B2 har tidligere forklart at likviditet er svært viktig for bedriften, likevel tenker ikke bedriften noe særlig over betalbar skatt i det daglige. Årsaken til at B2 ikke er så opptatt av betalbar skatt er mest sannsynlig bedriftens fremførbare underskudd, fremførbart underskudd kan føre til at bedriften ikke må betale skatt før flere perioder frem i tid.

Bedriftene har ulik grad av forståelse for området skatt, flere forklarer at revisor, regnskapsfører eller regnskapsavdeling tar seg av problemstillinger knyttet til skatt. Studien har tidligere diskutert at en kostnadsføring av utgifter til egenutført FoU i finansregnskapet kan være med på å rettferdiggjøre en tilsvarende kostnadsføring i skatteregnskapet. Ut fra informantenes utsagn antydes det at bedriftene ikke ser ut til å være motivert av effekten kostnadsføring av utgifter til egenutført FoU kan ha på betalbar skatt, og derav bedriftens likviditet. Men da revisor, regnskapsfører og regnskapsavdeling tar de fleste avgjørelser for bedriftens skatt, er det også mulig at bedriften faktisk har kostnadsført utgifter til egenutført FoU i finansregnskapet, for å rettferdiggjøre en tilsvarende kostnadsføring i skatteregnskapet, uten at ledelsen er klar over kostnadsføringen.

5.1.5 Oppsummering av forskningsspørsmål 1

Forskningsspørsmål 1 ønsket å besvare årsaker til ulike valg for regnskapsmessig behandling av FoU. Funnene tyder på at flere av selskapene tar valget ut ifra hvilken økonomisk situasjon bedriften er i. For å få et godt innblikk i hvordan selskapenes valg ble avgjort, har det vært viktig å få innsikt i deres kunnskap om lovverket. Noen av selskapene har mindre fokus på hva som fremgår av årsregnskapet, regnskapsmessig behandling av FoU kan dermed bli tilfeldig eller etter regnskapsfører og revisors anbefaling.

Bankene har stor betydning for om selskapet balansefører eller ikke. Videre innehar regnskapsfører og revisor viktige roller for valget. Revisor og regnskapsfører uttrykker at insentiver sjeldent foreligger for resultatmanipulering. Selskapene forholder seg til gjeldende rammeverk, likevel kan noen av bedriftene fremstå som lite konsekvente i valgene. Dette medfører at validiteten til regnskapet kan variere fra år til år.

5.2 Forskningsspørsmål 2: Velger selskaper å kostnadsføre egenutført FoU da balanseføring er omfattende?

For å balanseføre utgifter til et FoU-prosjekt, må regnskapsmessige kriterier oppfylles. Kriteriene er redegjort for i kapittel 2 og består av identifiserbarhet, kontroll, økonomisk fordel og måling av anskaffelseskost. Teoretisk bør ikke kriteriene være vanskelige å forholde seg til, men når FoU-prosjektet skal vurderes, kan komplikasjoner oppstå. Kravene til balanseføring kan oppfattes som krevende for mange selskaper.

5.2.1 Kostnadsføring er mindre komplisert

Etter norske regnskapsregler kan selskapene benytte seg av rskl. § 5-6, dette er et prinsippvalg som gjør det lettere for bedriften å forholde seg til utgifter til egenutført FoU, ettersom bedriften har mulighet til å kostnadsføre utgiftene. Rskl. § 5-6 fører til at selskaper som benytter prinsippet ikke trenger å forholde seg til regelsettet for balanseføring av FoU, jf. rskl. § 7-14. Selskap B3(i) rapporterer etter IFRS og har ikke mulighet til å benytte seg av dette prinsippvalget, B3(i) må derfor vurdere om FoU-prosjektene tilfredsstillende kriteriene til balanseføring eller ikke.

Revisor mener bedriftene er lite kjent med kravene som stilles til balanseføring av FoU. Utsagnet til revisor er regnskapsfører enig i. Daglig leder i B1 er ikke kjent med kravene som stilles til balanseføring av FoU i rskl. § 7-14. B2 mener de fleste kravene til balanseføring er overkommelige, men sannsynliggjøring av fremtidig fordel er krevende. Informantene ble gjennom intervjuet spurt om selskapet har kostnadsført utgifter til FoU som tilfredsstillende kriteriene til balanseføring. B1 svarer at *“tror ikke vi har gjort dette, men vi skal undersøke med regnskapsfører om kostnadsføring er aktuelt for bedriften i fremtiden”*. B1 mener det meste av lovgivning knyttet til FoU er vanskelig å forstå om man ikke selv er regnskapskyndig.

Daglig leder i B2 hadde følgende kommentar til spørsmålet om kostnadsføring av utgifter til FoU som tilfredsstillende kriteriene til balanseføring: *“vi har nok benyttet oss av rskl § 5-6 som tillater kostnadsføring av utgifter til FoU som tilfredsstillende kriteriene for balanseføring uten at jeg har full oversikt, igjen vi får råd av revisor som vi stort sett følger.”* Daglig leder i B2

påpeker at bedriften er liten med begrenset likviditet. Har bedriften mulighet til å spare utgifter vil de gjøre det, bedriften kan derfor spare penger ved ikke å balanseføre FoU.

B2 har tidligere balanseført noen prosjekter hvor revisor har anbefalt balanseføring. At bedriften har en oppfattelse av at balanseføring kan medføre ytterligere utgifter er nok riktig, ved balanseføring må kriteriene oppfylles. Oppfyllelse av kriteriene krever tidsforbruk fra leders side, ofte må konsulenter eller regnskapsfører leies inn for å utføre nødvendige oppgaver, da oppstår direkte og indirekte utgifter. At B1 ikke er helt klar over kriteriene for balanseføring av FoU, har likevel ikke ført til at bedriften har kostnadsført alle egenutført FoU-utgifter. B1 påpeker at balanseføring av egenutført FoU er mulig å utføre så lenge bedriften har en kompetent regnskapsfører. Likevel sier B1 at kostnadsføring er aktuelt å gjøre i fremtiden, da balanseføring er omfattende for egenutført FoU.

Økonomisjef i B4 hadde følgende kommentar til balanseførings kravene til FoU: *“Både ja og nei. Identifiserbarhet, kontroll og måling av anskaffelseskost er som regel ok. Sannsynliggjøring av fremtidig fordel er vanskelig og må baseres på en rekke forutsetninger som skal sannsynliggjøres.* På spørsmål om B4 kostnadsfører utgifter til FoU som tilfredsstillende svarer Økonomisjefen: *“I ett av selskapene mener jeg at dette har blitt gjort, dette var da vi var en liten aksjonær i selskapet og vi var ikke involvert i prosessen.”* Økonomisjef i B4 mener bedriften vil benytte rskl. § 5-6 i fremtiden, da resultat for prosjektet er oppnådd og balanseføring blir krevende.

At resultat nås er en viktig faktor for B4 i avgjørelsen om kostnadsføring versus balanseføring, bakgrunnen for balanseføring var å holde seg innenfor lånebetingelsene. Økonomisjefen i B5 uttrykker at bedriften ikke har benyttet seg av muligheten til å kostnadsføre selv om kravene til balanseføring er tilstede. På spørsmål om kjennskap til kriteriene for balanseføring sier B5: *“Jeg synes det er litt vagt, det gir deg jo ikke mer enn et absolutt minimum.”* B1, B2 og B4 er enig i at balanseføring er kostnads- og tidkrevende. Oppfattelsen er basert på bedriftenes egne erfaringer, noe som gir høy sannsynlighet for at deres oppfattelse er riktig. Revisor og regnskapsfører blir også forespurt om de tror bedrifter kostnadsfører FoU da balanseføring er omfattende. Regnskapsfører mener avgjørelsen er

avhengig av om FoU er innkjøpt eller egenutført. Innkjøpt FoU er lettere å balanseføre på grunn av tilhørende faktura. Innkjøpt FoU skal balanseføres om FoU ikke er vedlikehold. Revisor påpeker at bedrifter kan ha valgt å kostnadsføre FoU da balanseføring er omfattende, men at andre årsaker kan være tilstede for kostnadsføring.

Informanten fra B3(i) svarer at: *“Under prosjektet tar vi ikke stilling til kriteriene satt for balanseføring, dette tar revisor og konsulenter seg av.”* Informanten gir også uttrykk for at standardene er kompliserte, og at det til tider er vanskelig å holde seg oppdatert på endringer. Av de balanseførte FoU-prosjektene er det kun slutfasen som balanseføres. B3(i) avskriver FoU over en kort periode på tre år. Er FoU-prosjekter lansert til markedet, og ser ut til å ha en fremtidig verdi, blir det verre for bedriften å komme unna at egenutført utvikling skal balanseføres om kriteriene er til stede.

Informant i B3(i) anser kostnadsføring som ganske sannsynlig, begrunnelsen er at balanseføring er krevende og at balanseføring av FoU-prosjekter er mer risikofylt enn kostnadsføring. At bare utgifter i slutfasen av FoU-prosjektet blir balanseført vil si at store deler av prosjektets verdi allerede er kostnadsført i tidligere perioder. Per dags dato kan bedrifter ikke reversere tidligere kostnadsførte utgifter til immaterielle eiendeler jf. IAS 38 punkt 71. Figur nedenfor viser en oppsummering av bedriftenes forståelse av balanseførings kriteriene til FoU.

Selskap	Selskapenes forståelse av kriteriene for balanseføring av FoU
B1	Daglig leder er ikke fullt klar over kriteriene til balanseføring av FoU. Daglig leder mener det meste av lovgivning knyttet til FoU er vanskelig å forstå om man ikke selv er regnskapskyndig. På spørsmålet om selskapet har kostnadsført utgifter til FoU som tilfredsstillende kravene til balanseføring, svarer daglig leder at de ikke tror de har kostnadsført, men forklarer at de vurderer å kostnadsføre i fremtiden.
B2	Daglig leder mener de fleste kriteriene til balanseføring av FoU er overkommelige, sannsynliggjøring av fremtidig økonomisk fordel er derimot vanskelig. Daglig leder mener de sannsynligvis har kostnadsført utgifter til FoU som tilfredsstillende kravene til balanseføring.
B3(i)	Informanten mente også at kriteriene til balanseføring var vanskelig å forholde seg til, og forklarer at revisor og konsulenter bistår. Informanten tror bedriften har kostnadsført da balanseføring er krevende. Informant mener også balanseføring av FoU-prosjekter er risikofylt.
B4	Økonomisjef var rimelig sikre på at bedriften hadde kostnadsført utgifter til FoU som tilfredsstilte kravene til balanseføring. Økonomisjef mener også at bedriften vil benytte rskl. § 5-6 i fremtiden, da balanseføring er krevende. Kriteriene for balanseføring opplever ikke økonomisjefen som kompliserte, sannsynliggjøring av fremtidige fordeler er derimot vanskelig å gjennomføre i praksis.
B5	Økonomisjef sier at bedriften ikke har kostnadsført når kriteriene for balanseføring er tilstede. Økonomisjefen opplever ikke kriteriene som vanskelige, men litt lite informative.

Figur 5.2.1: Oversikt av forståelse av kriteriene for balanseføring av FoU

Vesentlighetsvurdering

Selskapene har ulik tilnærming til kravene for balanseføring. Selskapene ser ut til å mene at kriteriene er krevende å oppfylle. Det kan også hende at bedrifter har valgt kostnadsføring dersom bedriften anser FoU-prosjektene som mindre vesentlig for regnskapsinformasjonen. Vesentlighetsterskelen vil variere ut fra bedriftens størrelse, et FoU-prosjekt kan være vesentlig for en liten bedriften, men den samme verdien er ofte ikke vesentlig for store bedrifter. Bedriftene som har utgifter til FoU-prosjekter som ikke er vesentlige for regnskapets informasjonsverdi kan velge å kostnadsføre uten å vurdere om FoU-prosjektet tilfredsstillende kravene til balanseføring.

5.2.2 Kostnadsføring blir gjort med ulike motiver

Daglig leder i B1 rapporterer at regnskapsfører tar avgjørelser for regnskapsmessig behandling av FoU. Daglig leder i B2 uttrykker at flere av deres FoU-prosjekter blir kostnadsført, årsaken var finansiering av FoU-prosjekter gjennom kunder. Informant fra B3(i) kommenterte følgende: “ *Vi kostnadsfører nesten alt, dette har vært et historisk prinsipp for selskapet. Det foreligger ikke noen spesiell grunn utover det*”. B3(i) regnskapsfører etter IFRS, før kostnadsføring må bedriften vurdere om utvikling tilfredsstillende kravene til balanseføring. Dersom kriteriene er tilstede skal eiendelen balanseføres jf. IAS 38 punkt 57.

B3(i) ser ut til å anse de fleste FoU-prosjekter som risikofylte, derav heller for mye kostnadsføring enn for lite. B3(i)s risikoaverse holdning vises også i FoU-prosjekters avskrivningsplan, B3(i)s FoU-prosjekter blir vanligvis avskrevet over tre år. Tre år er en relativt kort periode om prosjektet er ansett til å ha en lengre verdiskapning. Selskap har de siste årene hatt lave marginer, likevel velger bedriften stort sett ikke å balanseføre FoU-prosjekter. Balanseføring av flere FoU-prosjekter og en lengre avskrivningsplan, ville forbedret B3(i) sitt resultat og balanse. B3(i) kostnadsføringen av utgifter til FoU-prosjekter, kan være begrunnet i bedriftens tiltro til at revisor og regnskapsfører foretar rette avgjørelser. Flere regnskapstekniske spørsmål blir besvart med at bedriften er kjent med dette gjennom bedriftens revisor og regnskapsfører.

B2 velger også å benytte seg av revisors kunnskap, revisor avgjør regnskapsmessig behandling av FoU. Historisk har B2 kostnadsført en stor del av utgiftene til FoU. B4 kostnadsfører også en del av utgiftene til FoU, bedriften har derimot et ønske om at FoU-prosjekter fremviser et rettvise bilde av selskapets resultat og balanse. B4 mener kostnadsføring av utgifter til FoU som først har en tilhørende inntekt flere perioder frem i tid blir feil. B4 velger derfor å balanseføre flere FoU-prosjekter når inntekt knyttet til prosjektet oppstår. B4s regnskapsmessige valg for noen FoU-prosjekter er sammenfallende med sammenstillingsprinsippet. Økonomisjefen i B5 sier at “ *Vi er nok i en spesiell situasjon når vi er så nyoppstartet og ikke tjener penger*”. B5 ønsker ikke kostnadsføring av FoU dersom bedriften ikke er nødt. Årsaken er et ønske om stabil EK. Økonomisjef i B5 fortalte at de “kanskje” hadde kostnadsført mer dersom de var et etablert selskap med god inntjening.

5.2.3 Oppsummering av forskningsspørsmål 2

Forskingsspørsmål 2 ønsket å finne ut om selskapene valgte å kostnadsføre ettersom balanseføring er mer omfattende. Noen av selskapene er ikke klar over hvilke kriterier som stilles til balanseføring av FoU, men rapporterer til gjengjeld at regnskapsfører eller revisor tar seg av regnskapsmessig behandling av FoU. Selskapene som hadde bevissthet rundt tematikken mente kriteriene var overkommelige teoretisk, men omfattende i praksis. Identifisering og kontroll var kriterier som bedriftene lett kunne forholde seg til. Kravet om fremtidige økonomiske fordeler var derimot vanskelig. Nesten alle selskapene i denne analysen hadde kostnadsført utgifter til FoU selv om kriteriene for balanseføring var tilstede.

5.3 Forskingsspørsmål 3: hvordan påvirker kostnadsføring versus balanseføring av utgifter til egenutført forskning og utvikling regnskapets informasjonsverdi?

Vi har i kapittel 2 redegjort for hvor avhengig investor og forvalter er av regnskapet. Riktig verdsettelse av verdier, og en balanse som gjenspeiler fremtidig inntjening er essensielt for brukerne av regnskapet. Det har i teorien blitt vektlagt at regnskapsinformasjonens kvalitetskrav må være innfridd, dette for at brukerne av regnskapet skal få nyttig og dekkende opplysninger om selskapets økonomiske stilling og inntjening.

5.3.1 Tradisjonell verdsettelse stadig mindre relevant

Forvalter 1 sier at verdsettelsesmultipler som P/E og P/B har blitt mindre relevant de siste årene. Begrunnelse for mindre relevante tradisjonelle verdsettelses multipler, er at selskapene som analyseres får en stadig høyere andel immaterielle eiendeler som ikke balanseføres, eller balanseføres til en lavere verdi enn virkelig verdi. Benytter forvalteren kun verdsettelses multiplene P/E til verdsettelse av selskapet, vil forvalteren styre unna selskaper med høy P/E ratio. Hva som blir ansett som høy P/E- og P/B ratio er forskjellig fra sektor til sektor. For å vurdere bedrifters P/B- og P/E ratio må man sammenligne selskaper i samme sektor.

Immaterielle eiendelers virkelige verdi mot den balanseførte verdien, har historisk gitt større forskjeller, noe som har medført endringer i gjennomsnittlig P/B for flere sektorer. Endringen i gjennomsnittlig P/B har ført til større problemer med å sammenligne en sektors ratio med en tidligere ratio for den samme sektoren. Selskap med høy P/B ratio har ofte mye immaterielle eiendeler som ikke fremkommer i balansen. Forvalter mener det i dagens marked kan være vanskelig å verdsette selskapene, begrunnelsen er at balansen ikke alltid gjenspeiler verdiene selskapet i virkeligheten har. Forvalter utdyper at immaterielle eiendeler som ikke fremkommer i balansen, problematiserer tradisjonelle verdsettelses multipler.

Regnskapsstandardene er utdatert

Utgifter til forskning skal kostnadsføres direkte på grunn av sammenlignbarhet, som er et av kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket. Direkte kostnadsføring kan virke motsigende, ettersom selskaper kan ha ulik vurdering av hvordan immaterielle eiendeler vil generere fremtidige økonomiske fordeler (IASB, 2013 BCZ 38 B). Forvalter 1 mener at regnskapsstandardene er klare og konsistente, men at standardene i økende grad ikke lenger reflekterer dagens virkelighet. Han hevder videre at P/B kan være misvisende, da multiplene ikke fanger opp verdier selskapene har som ikke er balanseført. Det kan derfor virke som om regnskapsstandardene oppfyller kravene til hva som kan og ikke kan balanseføres. Problemet er resultatet av faktisk regnskapsmessig behandling. Dersom selskapets verdier ikke blir representert godt nok i regnskapet, vil regnskapet ikke lenger oppfylle kravene til brukerne av regnskapet.

Vurdering i dagens marked

Forvalter 1 påpeker at selskaper med høy P/E eller høy P/B ratio ikke er skremmende, dersom selskapet har FoU-prosjekter eller andre immaterielle eiendeler som ikke er balanseført, men som kan bidra til verdiskapning i selskapet de kommende årene. Selskaper med høy andel immaterielle eiendeler som ikke er balanseført, kan oppfattes som kostbare, det er derfor viktig å analysere de underliggende verdiene nøye. Ut fra informasjonen gitt av Forvalter 1, kan det virke som hver enkelt må vurdere risikoen ved å investere i selskaper med høy andel immaterielle eiendeler. Risiko kan også gjenspeiles i selskapers aksjekurser. De fleste børsnoterte selskaper som har en stor andel FoU-prosjekter, vil ofte gi en høy avkastning

dersom bedriften lykkes med prosjektene. Har bedriften FoU-prosjekter som ikke fremkommer i årsregnskapet, vil ofte suksessfulle FoU-prosjekter føre til høyere P/E og P/B ratio.

Bank er en annen verdivurderer i dagens marked. Banken til B4 ba bedriften om å aktivere utgifter til noen av FoU-prosjektene, årsaken var at bedriften skulle holde seg innenfor lånebetingelsene. Det fremkommer her at kostnadsføring av alle FoU-utgifter gjør bankens vurdering av FoU-prosjektet vanskelig. En bank vurderer selskaper før tildeling av lån, men også under låneperioden. Lånebetingelser medfører at banker kan ha en større påvirkning på selskapets regnskapsmessige behandling av FoU.

Banken kan ha et ønske om balanseføring av vellykkede FoU-prosjekter, bank kan anse kostnadsføring av utgifter til FoU som en større risiko enn balanseføring. Årsaken kan være at immaterielle eiendeler er vanskelige å vurdere når eiendelen ikke er balanseført, eller balanseført til en lavere verdi enn virkelig verdi. Bankens ønske om balanseføring av FoU, kan komme av et ønske om at bedriften skal holde seg innenfor lånebetingelser, for å gjøre bankens utlån lettere å forholde seg til. Det fremkommer her at skjønnsmessig regnskapsmessig behandling av FoU-prosjekter, kan skape en større usikkerhet for bank.

Økt risiko for resultatmanipulering

Forvalter 1 påpeker at ledelsen kan utføre flere tvilsomme regnskapsmessige manøvre dersom de ønsker å villedde bedriftens eiere. Dette kan gjøres ved for lave avskrivninger/nedskrivninger og for høy balanseføring. Muligheten til å utføre tvilsomme regnskapsmessige manøvre avhenger av hva som inngår i immaterielle eiendeler, og kompleksiteten rundt verdsettelsen av immaterielle eiendeler. En villedet vurdering kan føre til et økt risikobilde. Forvalteren ønsket ikke å påpeke spesifikke hendelser, men det er tydelig at selskaper med en høy andel immaterielle eiendeler innebærer høyere risiko. Usikkerheten rundt fremtidig inntjening oppstår som en følge av at innovasjonsprosjekter ikke blir balanseført. Forvalteren opplever dermed at rapporteringen avviker fra de økonomiske realiteter.

5.3.2 Oppsummering av forskningsspørsmål 3

For forvalteren betyr kostnadsføring av eiendeler uten en tilsvarende reduksjon i verdi, økt tidsforbruk for å analysere selskapet. Verdsettelses multipler som P/B blir da stadig mindre relevant, dette begrunnes av forvalteren med at balansen i flere tilfeller ikke gjenspeiler verdiene selskaper med immaterielle eiendeler i virkeligheten har. Teori redegjort for i kapittel 2.4.2 om verdivurdering av immaterielle eiendeler støttes opp av forvalters uttalelser. Forvalterens bekymringer for regnskapets informasjonsverdi gjenspeiler studiens funn at flere av selskapene i analysen påpeker at de har lett for å kostnadsføre da balanseføring er omfattende.

Det må legges til at selskapene vi har intervjuet ikke er børsnotert, og således ikke i kategorien til forvalteren. Børsnoterte foretak bytter hyppigere eiere enn selskaper som ikke er børsnoterte. Et børsnotert foretak analyseres ofte av nye og nåværende eiere, noe som kan tilsi at selskapets aksjekurs er tilnærmet lik virkelig verdi, selv om aksjekursen kan være overvurdert eller undervurdert. Aksjekursen kan fremvise verdier som ikke fremkommer i bedriftens balanse, noe som kan gjøre det lettere å forstå om bedriften har skjulte verdier. Dette er en stor kontrast til selskaper som ikke er børsnoterte, og som bytter eiere sjeldnere.

Analyseres selskaper som ikke er børsnoterte, har analytikeren kun årsregnskapet for å vurdere selskapets verdi. Vurderer noen å kjøpe et selskap som ikke er på børs, kan en god fremstilling av årsregnskapet bli særlig viktig for å få en best mulig pris for eierandelen. Det er likevel viktig med gode resultater for børsnoterte selskaper, gode resultater kan rettferdiggjøre en høy aksjekurs. Likevel kan man anta at børsnoterte selskaper og selskaper som ikke er på børs, har flere like insentiver for regnskapsmessig behandling av utgifter til FoU, men hvor viktig et insentiv er, vil nok variere. Daglige ledere i børsnoterte selskap vil nok ha sterkere insentiver for å manipulere regnskapet for å sikre sin stilling, enn en daglig leder som er majoritetseier. Bedriftenes mulige insentiver er det redegjort for i kapittel 3.2.

Kapittel 5 har presentert studiens funn, som er et resultat av det analyserte datamateriale. Formålet har vært å besvare studiens problemstilling, samt de tre forskningsspørsmålene. Funnene vil bli diskutert i neste kapittel hvor studiens teoretiske rammeverk og regnskapets kvalitetskrav vil bli drøftet opp mot studiens hovedfunn.

6 Hovedfunn og konklusjon

Kapittelet er delt opp i 4 deler. Første del omhandler det teoretiske rammeverket redegjort for i kapittel 4. Det blir her drøftet hvordan bedriftene i denne studien bruker gjeldende regnskapsregler. Attributtene “relativ fordel”, “kompatibilitet”, “kompleksitet”, “prøvbarhet” og «observerbarhet» vil bli diskutert opp mot funnene i analysen. Attributtene vil kunne gi et godt grunnlag for hvordan bedriftene (adoptørene) tar i bruk regelverket. Rammeverket vil også brukes til å diskutere hvordan regnskapsfører og revisor kan henføres til endringsagenter, og hvordan de kan påvirke adopsjonsraten av gjeldende regelverk. Del to diskuterer hvordan bruken av regnskapsreglene påvirker de grunnleggende kvalitetskravene etter IFRS og sammenstillingsprinsippet og forsiktighetsprinsippet etter NGAAP. Tredje del diskuterer hvordan den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført FoU kan føre til regnskapsmessig støy. Siste del av kapittelet inneholder konklusjon og forslag til videre forskning.

6.1 Adopsjon av regelverket

Relativ fordel og kompatibilitet

Daglig leder i B1 uttrykker at de ønsker å fremvise verdien til forskning- og utviklingsprosjektet i regnskapet, og mener at balansen bør gjenspeile virkeligheten. Økonomisjefen i B4 rapporterte at bedriften i flere tilfeller har sett at aktivering har medført en mer rettvissende fremstilling av selskapets resultat. Økonomisjefen i B5 oppgir at de ønsker å balanseføre mest mulig. Det fremstår som at bedriftene B1, B4 og B5 har en relativ fordel med å balanseføre forskning- og utviklingsprosjektene, og at balanseføring er forenlig med bedriftenes verdier. Dette fører til større grad av adopsjon av NRS 19, og attributtene relativ fordel og kompatibilitet har en positiv innvirkning på bruken av regnskapsstandarder.

Daglig leder i B2 påpeker at balanseføring er krevende ettersom de er en liten bedrift med begrenset likviditet. Dersom B2 har mulighet til å spare utgifter ved å kostnadsføre FoU vil bedriften velge det. B3(i) kostnadsfører også det meste av forskning og utvikling. Kostnadsføring av FoU-prosjektene fremstår derfor å ha en større relativ fordel for B2 og B3(i) enn balanseføring.

Kompleksitet og prøvbarhet

Selv om flere av bedriftene var opptatt av å vise verdiene i regnskapet, uttrykte samtlige informanter at kriteriene for balanseføring kan være vanskelige å forstå. Selskapene i studien er pålagt å følge NRS 19 eller IAS 38. Incentiver fører imidlertid til ulik tilnærming til hvor stor del av NRS 19 og IAS 38 som adopteres. Gjennom analysen går det frem at selskapene har ulik bevissthet om gjeldende regelverk. Bevisstheten påvirker muligheten for adopsjon av regelverket. Bedriftene B2 og B4 mente at det var sannsynlig at de hadde kostnadsført, på grunn av at kriteriene var vanskelige. For B2 og B4 kan kompleksiteten som ligger i kriteriene til balanseføring av FoU påvirke bruken av NRS 19 og føre til høyere kostnadsføring.

Prøvbarheten av standardene NRS 19 og IAS 38 er relativt lav ettersom det er snakk om kostnadsføring eller balanseføring. Det foreligger liten mulighet for å eksperimentere med standardene og således er attributten prøvbarhet noe som bidrar til redusert adopsjon. Dette kan også forklare hvorfor flere av selskapene benytter seg av kostnadsføring som valgt prinsipp selv om dette ikke fremgår i bedriftens regnskap jf. rskl. § 5-6.

Observerbarhet og endringsagenter

For B5 fremstår observerbarhet å ha sammenheng med adopsjonen av NRS 19. Observerbarhet er attributten som bidrar til synlighet av FoU-prosjekter og fremstår som viktig for B5. B4 balansefører med forsiktighet. Nyttan av balanseføringen vil ikke komme B4 til gode, med mindre bedriften er veldig sikre på at FoU-prosjektet tilfredsstiller kriteriene for balanseføring. B2 og B3(i) kostnadsfører det meste av forskning og utvikling. Attributten observerbarhet synes ikke å påvirke dem i en retning av økt balanseføring av FoU-prosjekt.

Regnskapsfører og revisor har begge stor innflytelse på hvordan selskap forholder seg til gjeldende standarder og rammeverk. Ved å inneha en kontrollerende rolle, etterlever selskapene regnskapsreglene indirekte gjennom revisor og regnskapsfører. Gjennom rådgivning vil revisor og regnskapsfører kunne opptre som endringsagenter. I noen av informantenes bedrifter har regnskapsfører og revisor stor innflytelse på den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført FoU, i andre har de mindre

innflytelse. Dette kan forklare hvorfor det oppstår ulikheter i adopsjonen av NRS 19 og IAS 38. Rogers (1995) uttrykker at endringsagenter er individer som påvirker klienter til innovasjonsbeslutninger som er ønskelig fra agentens ståsted. Ved å bidra med kompetanse og beslutningsrelevant informasjon skal endringsagenter redusere kompleksitet og øke prøvbarheten. Fra studiens analyse fremstår ekstern revisor og regnskapsfører som avgjørende for hvordan selskapet benytter FoU-regelverket. Regnskapsfører og revisor er også avgjørende for hvor stor del av regelverket bedrifter adopterer. B5 er selskapet som skiller seg mest ut. B5 ønsker å benytte minst mulig bistand fra eksterne revisorer og regnskapsførere. Selskapet har selv satt seg inn i gjeldende regelverk.

Funnene studien knyttet til bruk og bevissthet rundt regnskapsstandardene samsvarer i stor grad med resultatene i studien til Larsen & Sørebo (2005). Larsen & Sørebo (2005) brukte det samme teoretiske rammeverket som denne studien, og undersøkte hvordan Windows-operativsystemet ble tatt i bruk. Deres studie viser at sosiale konstruksjoner, teknologiske faktorer og rollene menneskene hadde i organisasjonen var avgjørende for bruken av operativsystemet. I herværende studie fremstår også dette som viktige faktorer for bruken av regnskapsstandardene NRS 19 og IAS 38.

6.2 Funn

Funnene gjort i studien tyder på at selskapene har ulik regnskapspraksis for FoU, men at de fleste bedriftene følger rådene fra regnskapsfører og revisor. Dette indikerer at mye av påvirkningen for regnskapsmessig behandling av FoU kommer fra regnskapsfører og revisor. Selskapene oppgir å ha kostnadsført FoU selv om kriteriene for balanseføring er tilstede. Studiens funn indikerer at årsaken bak valget ikke er et ønske om å redusere kvaliteten på regnskapsinformasjonen.

I kapittel 2 redegjorde studien for de grunnleggende kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket og to av regnskapsprinsippene etter GRS. Informanten B3(i) rapporterer etter IFRS ,og funnene fra denne informanten vil nedenfor bli drøftet opp mot de grunnleggende

kvalitetskravene til det konseptuelle rammeverket. Informantene B1, B2, B4 og B5 rapporterer etter GRS, og funnene vil derfor bli diskutert opp mot sammenstillingsprinsippet og forsiktighetsprinsippet.

6.2.1 Troverdige representasjon og relevans

Det fremgår av informant B3(i) at selskapet kostnadsførte det meste av utgifter til forskning og utvikling. Valget om balanseføring kom opp ved sluttfasen av prosjektet. Videre uttrykte begge informanter at de bare balanseførte utgifter som hadde kommet forbi “Proof of Concept”. Dette betyr at FoU-prosjektet er kommet til et stadium hvor de er sikre på at bedriften vil få nytte av eiendelen. For brukeren kan dette ha en effekt på vurderingen av regnskapet ettersom det blir vanskelig å vurdere prosjektets verdiskapning når det bare er sluttfasen av FoU-prosjektet som balanseføres.

Bedriften kan ha balanseført for lite FoU for å unngå å bruke tid og ressurser på kravene som stilles til balanseføring, dette kan medføre at FoU blir fremstilt til en for lav verdi, noe som kan redusere regnskapets relevans. Er bransjenormen å kostnadsføre, vil ikke regnskapet få lav relevans om bedriften også kostnadsfører. I dette tilfellet forventer brukerne av regnskapet at FoU-prosjekter inneholder en stor andel kostnadsføring, og vil ta dette med i betraktning når de skal vurdere selskapets verdier.

Informanten fra B3(i) uttrykker også at flere av de tekniske spørsmålene knyttet til regnskapsmessig behandling av prosjektene blir behandlet av regnskapsfører eller revisor. Dette er med på å styrke forventningene om at informasjonen i regnskapet er troverdig og relevant for brukerne. Men dette er ikke nødvendigvis sikkert da regnskapsfører, revisor og konsulenter ikke er med i det daglige arbeidet til FoU-prosjektet, noe som gjør at de lett kan la seg overtale av ledelsen i vurderingen om prosjektet tilfredsstillende kravene til balanseføring.

6.2.2 Sammenstillingsprinsippet

Informantene fra B1, B2, B4 og B5 utarbeidet regnskapet etter GRS. Funnene vil derfor bli drøftet opp mot sammenstillingsprinsippet som er relevant for regnskapsposten FoU. Funnene i studien tyder på at det foreligger variasjon i hvordan selskapene som rapporterer etter GRS, behandler de regnskapsmessige problemstillingene knyttet til FoU. Det er også variasjon i hvordan bedrifter oppfatter og forholder seg til gjeldende regelverk.

Selskapene ser ikke ut til å innrette seg ensartet etter regelverket. Selv om selskapene som rapporterer etter GRS ikke opererer innenfor samme bransje, er det overraskende at bedriftene er så ulike i den regnskapsmessige behandlingen av FoU. Flere av selskapene sier at de kostnadsfører mest mulig. Når selskaper kostnadsfører utgifter til egenutført FoU uten å rette seg etter rskl. § 7-14 vil sammenligningsgrunnlaget svekkes. Fraværende informasjon i noter vil gi brukeren mindre beslutningsrelevant informasjon. Funnene står også i stil med teori redegjort for i kapittel 2.

For høy kostnadsføring av utgifter til FoU kan føre til at informasjonen i regnskapet svekkes. Når informasjonen i regnskapet ikke er tilstrekkelig, vil sammenlignbarheten svekkes, noe som fører til mindre beslutningsrelevant informasjon for brukerne av regnskapet. En studie foretatt av Grøndalen (2012) indikerte at selskaper som følger norsk regnskapslov balansefører utgifter til forskning og utvikling sjeldnere enn allmennaksjeselskaper som er underlagt IFRS. Det samme vises i en studie gjort av Beisland & Knivslå (2015).

Selv om det fremstår som at noen av bedriftene har brukt NGAAP sitt prinsippvalg jf. rskl. § 5-6, oppgir ingen av informantene å ha brukt prinsippet. Hvorvidt dette stemmer, er uklart. I en undersøkelse gjort av Grøndalen (2012) viser det seg at 73,73% av selskaper som er underlagt NGAAP har benyttet kostnadsføring som valgt prinsipp for FoU (11922 observasjoner). Nå er denne studien 8 år gammel, noe som kan bety at den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført FoU har forandret seg. På den annen side er regelverket likt i dag som i 2012, noe som kan tilsi at den regnskapsmessige behandlingen fortsatt er lik, men bedriftene kan også ha blitt mer fokuserte på å fremvise eiendelenes verdi i

finansregnskapet de siste årene. Barth, Li & McClure (2017) argumenterer for at immaterielle eiendelers økte verdirelevans er forårsaket av et skifte i økonomien.

Det vi vet er at flere av informantene er veldig usikre når de blir spurt om prinsippvalg, dette kan bety at regnskapsfører eller regnskapsavdeling har valgt kostnadsføring som prinsipp uten at informanten er klar over valget. Flere av informantene synes også at balanseføring er omfattende, og sier at de sannsynligvis har kostnadsført på grunn av dette. Kostnadsføring fordi balanseføring er omfattende er et klart brudd på sammenstillingsprinsippet.

Prinsippvalget i rskl. § 5-6 kan anses som et brudd på sammenstillingsprinsippet da prinsippet tillater kostnadsføring av eiendeler som oppfyller kriteriene til balanseføring. Dersom prinsippet i rskl. § 5-6 ble fjernet og alle selskaper som rapporterer etter NGAAP måtte forholdt seg til kravene til balanseføring i NRS 19, kan det tenkes større sammenlignbarhet mellom selskaper som regnskapsfører etter NGAAP og IFRS. At noen bedrifter balansefører FoU mens andre kostnadsfører, er ikke nødvendigvis et tegn på brudd på sammenstillingsprinsippet. Det hele kan være et tegn på at bedriftene har ulik risiko knyttet til FoU-prosjektene.

Noen av bedriftene er påvirket av kravene ulike støtteordninger setter. Forskningsrådet setter et krav om at bedriften ikke må betegnes som en bedrift i vanskeligheter. Dette kan f.eks. forekomme om bedriften får en halvering i EK. Støtteordninger kan gi bedrifter et insentiv til å balanseføre utgifter til egenutført FoU. Av støtteordninger kan bedriften verdsette balanseføring høyere enn en lettvent regnskapsmessig behandling som rskl. § 5-6 åpner for. Støtteordninger kan derfor føre til at bedriften følger sammenstillingsprinsippet, men det kan også føre til at bedriften balansefører usikre FoU-prosjekter som ikke tilfredsstiller kriteriene til balanseføring. Slik praksis kan bryte med forsiktighetsprinsippet.

6.2.3 Forsiktighetsprinsippet

Flere av informantene i utvalget benytter seg stort sett av kostnadsføring av utgifter til egenutført FoU. Kostnadsføring kan være i samsvar med forsiktighetsprinsippet dersom usikkerheten rundt prosjektets verdi og fremtidig inntjening er stor. Skjebstad & Walle (2014) fant støtte i at brukere av forsiktighetsprinsippet kostnadsførte utgifter til egenutført FoU i større grad.

Men for brukere av regnskapet kan kostnadsføring av usikre eiendeler fremstå som negativt da de får liten tiltro til FoU-prosjektets verdiskapning. Fra perspektivet til en bank eller en verdivurderer kan bedriften fremstå som svak om de har en pessimistisk fremstilling av regnskapet. For å få en god vurdering av verdivurderere, kan bedriftene ønske å balanseføre FoU som ikke tilfredsstillende kriteriene til balanseføring, og da bryte med forsiktighetsprinsippet. Den vesentlige forskjellen er at selskapene er i en ulik økonomisk situasjon. Informanten fra B5 uttrykker at de ønsker å balanseføre mest mulig. For dette selskapet virker derfor ikke forsiktighet som noe de reflekterer over i den regnskapsmessige behandlingen av FoU. Samtidig kan det også være et tegn på at B5 har lavere risiko knyttet til sine FoU-prosjekter enn de andre bedriftene.

6.3 Regnskapsmessig støy

Regnskapsmessig støy knyttet til FoU kan oppstå av måleusikkerhet, regnskapsmanipulering og regnskapsregulering. Forskning og utvikling fører ofte med seg stor usikkerhet, en for høy eller for lav vurdering av FoU-prosjektets verdi kan medføre regnskapsmessig støy. At regnskapsreguleringen er basert på en skjønnsmessig vurdering kan gjøre det lettere å utføre regnskapsmanipulering.

Kriteriene til balanseføring av FoU er basert på konkrete kriterier, men bedriftene må selv ta en skjønnsmessig vurdering av om kriteriene er oppfylt eller ikke. Dette kan føre til regnskapsmanipulering. Bedriftene kan da velge å vri vurderingene til noe som er til fordel for bedriften, daglig leder eller eiere. Funnene i studien indikerer at noen av informantene stiller

seg nøytrale til regnskapsmessig behandling av FoU. For disse bedriftene er det lavere sannsynlighet for regnskapsmanipulering da valg blir tatt av regnskapsfører. Men noen av bedriftene innrømmer at resultatet kan påvirke valget, resultatpress kan derav føre til en ulik regnskapsmessig behandling i perioder med dårlige resultater, og derav resultere i regnskapsmessig støy.

Tar regnskapsfører de regnskapsmessige avgjørelsene uten press fra bedriften, kan regnskapsfører utføre en objektiv vurdering av eiendelens sannsynlige verdiskapning. Dette kan føre til en mer riktig fremstilling av forskning og utvikling i regnskapet, noe som kan minimere regnskapsmessig støy. På den annen side er det stor måleusikkerhet knyttet til FoU-prosjekter. Bedrift og regnskapsfører er ofte usikre på eiendelens verdi, noe som kan føre til feilvurdering og resultere i regnskapsmessig støy.

Vellykkede FoU-prosjekter kan ha en høyere verdi enn medgåtte utgifter. Bedrifter har etter dagens regnskapsregulering ikke lov til å balanseføre FoU-prosjekter til virkelig verdi. På grunn av regnskapsreguleringen vil ofte vellykkede prosjekters balanseførte verdi bli lavere enn virkelig verdi. Ser man for seg at regnskapsreguleringen åpner for bruk av virkelig verdi, kan det tenkes at svært få bruker muligheten på grunn av det lave antallet som benytter virkelig verdi for andre deler av immaterielle eiendeler. Dette fremvises i en studie gjort av Stendal & Nordgarden (2015) av bedrifter i det europeiske finansmarkedet som regnskapsførte etter IFRS i 2014/2015. I denne studien forklares det at *“Ingen av selskapene i utvalget bruker virkelig verdi for immaterielle eiendeler”* (s.73). At bedriftene ikke benytter virkelig verdi for immaterielle eiendeler kan være basert på bransjenorm, krevende vurderinger, eller eiendeler med lave verdier.

NGAAP og IFRS sin regnskapsregulering tillater ikke reversering av kostnader til FoU. Ofte er det vanskelig for bedrifter å vite hvilken verdi FoU-prosjektet har før i slutfasen til prosjektet. Viser det seg at prosjektet har verdi er det med dagens regnskapsregulering umulig for bedriften å fremvise eiendelens verdi i regnskapet. Regnskapsreguleringen kan ha ført til regnskapsmessig støy for analyseenheter, på grunn av forbudet mot å reversere kostnader til

FoU og forbudet mot å balanseføre FoU til en høyere verdi enn anskaffelseskost. Omfattende krav til balanseføring kan også ha vært med på å skape regnskapsmessig støy.

Studien har vist at regnskapsmessig støy kan oppstå av regnskapsmanipulering, måleusikkerhet og regnskapsreguleringen. Brukerne til regnskapet ønsker et regnskap av høy kvalitet. FoU er en regnskapspost som kan føre til regnskapsmessig støy, og som studien tidligere viste kan regnskapsmessig støy føre til lav regnskapskvalitet. I neste del vil det bli gitt en konklusjon av studiens funn og forslag til videre forskning.

6.4 Konklusjon og forslag til videre forskning

Dette er en kvalitativ studie som har benyttet intervjuer for å svare på problemstillingen:

“Hva er norske selskapers insentiver for den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført forskning og utvikling?”

Det fremkommer i studiens funn at det foreligger ulike motiv og tilnærming til regnskapsmessig behandling av utgifter til egenutført forskning og utvikling. Ut fra studiens funn kan en også oppsummere med at selskaper med en høy andel immaterielle eiendeler kan skape problemer for verdivurderere sin verdsettelse av selskaper.

Flere faktorer ser ut til å påvirke bedriftens regnskapsmessige behandlinger av utgifter til egenutført FoU. Støtteordninger er en faktor som påvirker valget. Støtteordninger kan falle bort om bedrifter halverer sin egenkapital, og derav blir ansett som en bedrift i vanskeligheter. Støtteordninger gir bedriften et insentiv om å balanseføre utgifter til egenutført FoU.

Selskapene oppfattes ikke å være motivert av effekten til regnskapsstrekking. Dette fordi flere av informantene var usikre på regelverket og overlot den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført forskning og utvikling til revisor og regnskapsfører. Ulik bevissthet rundt gjeldende rammeverk vil ikke avkrefte mistanken om at regnskapsmessig behandling av FoU er et insentiv for resultatstyring, fordi bedriften mest sannsynlig ikke vil innrømme regnskapsstyring til oss.

Studiet oppdaget også at balanseføring av utgifter til egenutført FoU var omfattende og vanskelig å forstå. Nesten alle bedriftene mente kravene var omfattende å oppfylle i praksis. Omfattende krav til balanseføring av forskning og utvikling, førte til at flere bedrifter i studien mente de hadde kostnadsført eller kom til å kostnadsføre utgifter til egenutført FoU i fremtiden. Funn i studien gjør det mulig å oppsummere at bedriftene har et insentiv om å kostnadsføre utgifter til egenutført FoU da balanseføring er omfattende. Ut fra studienes funn fremstår dette likt for bedrifter underlagt IFRS og GRS, dette fordi kravene til balanseføring er forholdsvis like i regelverkene.

Noen av selskapene i studien har også forklart hvordan bankforbindelsen påvirker deres regnskapsmessige behandling av utgifter til egenutført FoU. Bedriften får fra banken et insentiv om å balanseføre for ikke å komme i brudd med bankens covenants. Selskaper med høy andel immaterielle eiendeler og FoU kan være utfordrende å vurdere, og resultatene kan være misvisende. Vurderingen fremstår som særlig vanskelig av selskaper som ikke har balanseført immaterielle eiendelers verdi. Informasjonen gitt av forvalter og bedriftens uttalelser om bankens ytringer gir styrke til studiens vurdering av hvilken effekt immaterielle eiendeler har på ulike verdivurderere og verdivurderingsmodeller.

Studien viser klare forskjeller i den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført FoU. For noen av bedriftene fremstår valget som noe tilfeldig, mens andre ser ut til å ha en klar strategi for den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført FoU. Det kan derfor konkluderes med at det foreligger ulike insentiver for den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført FoU.

6.4.1 Forslag til videre forskning

Denne studien har foretatt en kvalitativ undersøkelse av selskapers håndtering av egenutført forskning og utvikling etter NRS 19 og IAS 38. Det har i studien vært fokus på regnskapskvalitet og regnskapsmanipluering. Erfaringen med arbeidet har gitt oss ideer til lignende studier som hadde vært spennende å gjennomføre. Svakheterne med å gjennomføre en kvalitativ studie er at funnene ikke kan generaliseres. Det hadde i den forbindelse vært

interessant å gjennomført studien med en kvantitativ metode. Ved å gjennomført en kvantitativ studie på selskaper som bare benytter seg av regnskapsstandarden IFRS, ville en kunne fått et bedre grunnlag for generalisering av funnene.

Noe annet som kan være spennende å undersøke videre, er hvordan en krisesituasjon påvirker den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til egenutført FoU. Covid-19 åpner opp for muligheten til å undersøke dette, da nesten alle bedrifter blir påvirket av pandemien i større eller mindre grad. Det vil da være mulig å undersøke om bedrifter balansefører en større andel av utgifter til egenutført FoU i vanskelige perioder.

Studiens har også hatt fokus på hvordan informasjonen i regnskapet blir benyttet av brukeren. En videre studie på emnet kunne derfor vært med fokus på hvordan regnskapsbrukeren tolker informasjonen i regnskapet. På denne måten kunne en analysert hva brukeren anser som beslutningsnyttig informasjon i selskaper med høy andel immaterielle eiendeler eller stort fokus på forskning og utvikling.

Litteraturliste

- Adams, P. (2002, 27. juni). WorldCom fraud was brazen, easy to spot, experts say. *The baltimore sun*. Hentet fra <https://www.baltimoresun.com/business/bal-bz.accounting27jun27-story.html> lastet ned 31.05.20.
- Baber, W. P., Fairfield, P. M. & James, A. (1991). The Effect of concern about Reported Income on Discretionary Spending Decisions: The Case of Research and Development. *The Accounting Review*, 66(4), 818-829. Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/248158> lastet ned 24.01.20.
- Baksaas, K. M. & Stenheim, T. (2015). Prinsippbasert versus regelbaserte regnskapsstandarder. *Praktisk økonomi & finans*, (01), 80-94. Hentet fra: <https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/pof/2015/01> lastet ned 19.01.20.
- Barth, M. E., Li, K. & McClure, C. (2017). Evolution in Value Relevance of Accounting Information. *Stanford University Graduate School of Business Research Paper*, 35(12), <https://www.gsb.stanford.edu/faculty-research/working-papers/evolution-value-relevance-accounting-information>
- Barth, M. E., Landsman, W. R. & Lang, M. L. (2008). International Accounting Standards and Accounting Quality. *Journal of Accounting Research*, 46(3), Hentet fra: <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.1111/j.1475-679X.2008.00287.x> lastet ned 01.06.20.
- Beisland, L. A. (2012) Verdirelevansen til norsk regnskapsinformasjon. *Magma*, 15(2), 34-41. Hentet fra: <https://www.magma.no/verdirelevansen-til-norsk-regnskapsinformasjon-f> lastet ned 09.04.20.
- Beisland, L. A. & Knifsflå, K. H. (2015). Have IFRS Changed How stock Prices Are Associated With Earnings and Book Values. *Review of Accounting and finance*, 14(1), 41-63. <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.1108/RAF-06-2013-0079>
- Bell, E. & Bryman, A. (2019). *Business research methods*. (5.utg). Oxford: Oxford University Press.
- Bondarenko, P. (2016) Enron scandal. *United States History*. Hentet fra: <https://www.britannica.com/event/Enron-scandal> lastet ned 31.05.20.
- Bushee, J. B. & Miller, S. G. (2012). Investor Relations, Firm Visibility and Investor Following. *The accounting Review*, 87(3), 867-897. Hentet fra: <https://search-proquest->

com.ezproxy.uis.no/docview/1027676804?rfr_id=info%3Axri%2Fsid%3Aprimo lastet ned 19.05.20.

Collins, D. W. E. Maydew og I. Weiss. (1997). Changes in the value-Relevance of earnings and Book values over the past Forty years. *Journal of Accounting and Economics*. 39-67. Hentet fra: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0165410197000153> lastet ned 17.03.20.

Conceptual Framework. (2018). The conceptual Framework for Financial Reporting 2010, IFRS Foundation. Hentet fra: <https://www.ifrs.org/-/media/project/conceptual-framework/fact-sheet-project-summary-and-feedback-statement/conceptual-framework-project-summary.pdf> lastet ned 13.02.20.

Dahl, G, A. (2010). Verdivurdering gjennom 25 år. *Praktisk økonomi & finans*, 27(3), 37-44. Hentet fra: <https://www.idunn-no.ezproxy.uis.no/pof/2010/03/art07> lastet ned 05.05.20

Dyrnes, S. (2004). Verdsettelse med bruk av multiplikatorer. *Praktisk økonomi & finans*, 20(01), 43-52. Hentet fra: https://www.idunn.no/pof/2004/01/verdsettelse_med_bruk_av_multiplikatorer lastet ned 05.05.20.

Erikstad, T. (2019, 25. november). Den usynlige aksjeboblen. *Dagens Næringsliv*. Hentet fra <https://www.dn.no/kommentar/finans/aksjer/sp-500/den-usynlige-aksjeboblen/2-1-709642>

Fallan, L., Hammervold, R. & Grønhaug, K. (1995). Adoption of tax planning instruments in business organizations: A structural equation modeling approach, *Scandinavian Journal of Management*, 11(2), 177-190. Hentet fra: [https://doi.org/10.1016/0956-5221\(95\)00007-I](https://doi.org/10.1016/0956-5221(95)00007-I) lastet ned 08.04.20.

Forskningsrådet. (2019). Betingelser for tildeling av statsstøtte. Hentet fra: <https://www.forskningsradet.no/sok-om-finansiering/midler-fra-forskningsradet/betingelser-for-tildeling-av-statsstotte/> lastet ned 19.05.20.

Forskningsrådet(skattefunn). (2019). Foretak i vanskeligheter. Hentet fra: <https://www.skattefunn.no/skattefunn-prosjekter/foretak-i-vansker/> lastet ned 02.05.20.

Francis, J., LaFond, R. Olsson, P. M. & Schipper, K. (2004). Costs of equity and earnings attributes. *Accounting Review*, 79(4), Hentet fra: https://www.jstor.org/stable/4093083?seq=1#metadata_info_tab_contents lastet ned 06.06.20.

Francis, J og K. Schipper. (1999). Have Financial Statements Lost their Relevance. *Journal of Accounting Research*, 319-352. Hentet fra: https://www.jstor.org/stable/2491412?read-now=1&refreqid=excelsior%3Af082f698ad4389856cfb971f55ae8165&seq=1#page_scan_tab_contents lastet ned 25.02.20.

Ghuri, P. N. & Grønhaug, K. (2010). *Research methods in business studies*. Harlow: Financial Times Prentice Hall.

Gissel, J. L., Giacomino, D, & Akers, M. D. (2007). A review of bankruptcy predictions studies: 1930-Present. *Journal of Financial Education*, 33, 1-42. Hentet fra: https://epublications.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1025&context=account_fac lastet ned 22.02.20.

Giroux, G. (2004). *Detecting earnings management*: John Wiley & Sons Incorporated

Gjesdal, F. (2003). Resultatkvalitet anno 2003. *Praktisk økonomi & finans*, (01), 51-67. Hentet fra: https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/pof/2003/01/resultatkvalitet_anno_2003 lastet ned 05.05.20.

Grøndalen, G. (2012). *Norske selskapers regnskapsmessige behandling av egne utgifter knyttet til Forskning og Utvikling (FoU)*. (Mastergradsavhandling, BI Norwegian School of Management i Oslo) Hentet fra: https://www.bi.edu/globalassets/forskning/centre-for-corporate-governance-research/msc-theses/ccgr_msc_048.pdf lastet ned 06.06.20.

Gulden, P. B. (2015). *Den eksterne revisor*. (9. utg.). Oslo Gyldendal akademisk.

Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). A review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting, *Accounting Horizons*, 13(4), 365-383. Hentet fra: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.uis.no/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=8850e74a-8ddc-4b34-9ea5-fa96610ee2cc%40pdc-v-sessmgr01> lastet ned 20.03.20.

Heskestad, T. (2018, 18. juni). Manipulering av regnskaper (Blogginlegg). Hentet fra: https://blog.finago.com/no/manipulering-av-regnskaper?_ga=2.264772687.1330632213.1529666601-873240987.1529666601&fbclid=IwAR2Y01vrWKjHSA_a8n35PxXa7Zel_14kSjw9tdKfGvtJTkMwa1Xs6VOy lastet ned 16.05.20.

- Heskestad, T. (2016). Manipulering av kostnader og “Røde Flagg”. *Revisjon og regnskap*, 86(4), 33-39. Hentet fra: <https://www.revregn.no/asset/pdf/2016/4-33-9.pdf> lastet ned 19.04.20.
- Heskestad, T. (2015). Resultat kvalitets-analyse, røde flagg og driftsinntekter. *Revisjon og regnskap*, 85(8), 33-34. Hentet fra: <https://www.revregn.no/asset/pdf/2015/8-33-40.pdf> lastet ned 18.04.20.
- Heskestad, T. (2014). Manipulering av inntekter og “røde flagg”. *Deloitte*. Hentet fra: <https://www2.deloitte.com/no/no/pages/legal/articles/manipulering-av-inntekter.html> lastet ned 14.02.20.
- Høegh-Krohn, J. N. E. & Knivsflå, K. H. (2000). Accounting for Intangible Assets in Scandinavia, the UK, the US, and by the ISAC: Challenges and a solution. *The international Journal of Accounting*, 35(2), 243-265. [https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.1016/S0020-7063\(00\)00048-0](https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.1016/S0020-7063(00)00048-0)
- IASB. (2001). International Accounting Standards Board. Hentet fra: <https://www.iasplus.com/en/resources/ifrs/ifrs-ic/iasb> lastet ned 12.03.20.
- ISAB. (2018). Conceptual Framework for Financial Reporting. Hentet fra <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/conceptual-framework/>
- IFRS Foundation. (2020). IAS 38 Intangible Assets. Hentet fra: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-38-intangible-assets/> lastet ned 07.02.20.
- Jacobsen, I. D. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2.utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Johannessen, A., Tufte, P. M. & Kristoffersen, L. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Jones, J.F. (1991). Earnings management during import relief investigations”. *Journal of Accounting Research*, 29(2), 193- 228.
- Kaldestad, Y. & Møller, B. (2016). *Verdivurdering: Teoretiske modeller og praktiske teknikker for å verdsette selskaper*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Khan, M. (2004) THE SCANDAL IN HOME MORTGAGE FINANCING: A LOOK AT FREDDIE MAC. corporate research project. Corporate Research E-Letter. hentet fra <https://www.corp-research.org/e-letter/scandal-home-mortgage-financing> lastet ned 31.05.20.
- Kinserdal, F. (2008). *Grunnleggende finansregnskapsforståelse* (5. utg.). Oslo: Cappelen akademiske forlag.
- Kinserdal, F. (2018). På tide å ta i bruk nye nøkkeltall i regnskapsanalyse. *Praktisk økonomi & finans*, 2018(04), 312-326. Hentet fra: <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.18261/issn.1504-2871-2018-04-06> lastet ned 19.05.20.
- Kinserdal, F. (2014). Hvordan manipulere regnskapet. *Magma: Econas Tidsskrift For Økonomi og Ledelse*, 18-25. Hentet fra: <https://www.magma.no/hvordan-manipulere-med-regnskapet> lastet ned 19.05.20.
- Kjerkreit, O, P. (2007). Regnskapsanalyse og verdsettelse av IT selskaper. *Praktisk økonomi & finans*, 24(2), 33-39. Hentet fra: <https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/pof/2007/02> lastet ned 11.05.20.
- Kristoffersen, T. (2005). *Årsregnskapet en grunnleggende innføring* (2.utg.). Oslo: Vigmostad & Bjørke AS.
- Kristoffersen, T. (2008). *Regnskapsteori Med introduksjon til internasjonale regnskapsstandarder (IFRS)* (4. utg.). Oslo: Fagbokforlaget.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Kvifte, S., S. & Johnsen, A. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap*. (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørk AS.
- Kvifte, S., S. & Tofteland, A. (2008). *Finansregnskap- god regnskapskikk og IFRS*. Bergen: Fagbokforlaget Viigmostad & Bjørk AS.
- Langhoff, K. (2019). Svakere vekst i næringslivets FoU. Hentet fra: <https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/artikler-og-publikasjoner/svakere-vekst-i-naeringslivets-fou> lastet ned 08.04.20.
- Langli, J. C. (2016). *Årsregnskapet*. (10. utg.). Oslo: Gyldendal Akademiske.

Larsen, T. J. & Sørrebø, Ø. (2005). Impact of personal Innovativeness on the Use of the Internett Among Employees at Work. *Journal of Organizational and End User Computing*, 17(2), 43-63. <http://home.bi.no/fgl89007/publ/tjl-2005-joeuc-itinnovativeness.pdf>

Lev, B. og GU, F. (2016). *The end of accounting and the path forward for investors and managers*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Lev, B og P. Zarowin. (1999) The Boundaries of financial Reporting and How to Extend them. *Journal of Accounting Research*, 353-358. Hentet fra: http://pages.stern.nyu.edu/~pzarowin/publications/P14_Boundaries_Financial_Reporting_1.pdf lastet ned 1.03.20.

Lev, B og T. Sougiannis (1999). Penetrating the Book-to-Market Black Box: The R&D Effect. *Journal of Business Finance and Accounting*, 419-422. Hentet fra: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.uis.no/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=f700c532-3cc8-4e18-bc95-80c3f2737a8f%40pdc-v-sessmgr02> lastet ned 28.12.20

Lincoln, Y. S. & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills: Sage

Manual Jr., S. G (1997). *Foreign owned companies continue to increase their spending on R&D in the United states*. Hentet fra: https://search-proquest-com.ezproxy.uis.no/docview/213806979?rfr_id=info%3Axri%2Fsid%3Aprimo lastet ned 28.12.20.

Metric, A. & Yasuda, A. (2010). The economic Equity Funds. *The Review of Financial Studies*, 23(6), 2303-2341. Hentet fra: <https://www-jstor-org.ezproxy.uis.no/stable/40604735> lastet ned 14.05.20.

Myrbakken, E. & Haakanes, S. (2018). *IFRS på norsk: Forskrift om internasjonale regnskapsstandarder* (7. utg.). Bergen: fagbokforlaget.

Nekhili, M. Boubaker, S. & Lakhal, F. (2005). Ownership Structure, Voluntary R&D disclosure and market value of firms: the French case. *International Journal of Business*, 17(2), 127-135. Hentet fra: https://www.researchgate.net/profile/Mehdi_Nekhili2/publication/233987399_Ownership_Structure_Voluntary_Disclosure_and_Market_Value_of_Firms_The_French_case/links/0fcfd50eb00015648b000000.pdf lastet ned 14.05.20.

Norges Høyesterett. (2015). HR-2015-00734-A, (sak nr. 2014/1814). Hentet fra: <https://www.domstol.no/globalassets/upload/hret/avgjorelser/2015/avdeling-avgjorelser-april-2015/sak-nr-2014-1814.pdf> lastet ned 05.04.20.

Norsk Regnskapsstandard nr 19 *Immaterielle eiendeler*. (2012). Hentet fra: <https://www.regnskapsstiftelsen.no/regnskap/regnskapsstandarder/nrs-19-immaterielle-eiendeler/> lastet ned 06.04.20.

Olsen, T. E. (2012). *Diffusion and adoption of management accounting innovations in the public sector: The case of norwegian health entities and institutions within higher education*. Phd thesis. Norwegian School of Economics.

Olsson, H. & Sørensen, S. (2008). *Forskningsprosessen* (1. utg.). Oslo: Gyldendal akademiske.

Oliveira, L., Lima, L. R. & Craig, R. (2010). Intangible Assets and Value Relevance: Evidence from the Portuguese Stock Exchange. *The British Accounting Review*, 42(4), 241-252. <https://doi-org.ezproxy.uis.no/10.1016/j.bar.2010.08.001>

Palepu, K. G., Healy, P. M. & Bernard, V. L. (2000). *Business analysis & valuation: Using financial statements*. Ohio: South-Western College Pub.

Petersen, V. C., Plenborg, T. & Kinserdal, F. (2017). *Financial statement analysis: valuation, credit analysis, performance evaluation*. Bergen: Fagbokforlaget

Pelja, I., & Stemland, T. (2017). *Predicting bankruptcy for Norwegian firms A study of Altman's Z'-model using alternative ratios*. Master thesis. Norwegian school of economics. Hentet fra: <https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/bitstream/handle/11250/2487648/master2017.PDF?sequence=1&isAllowed=y> lastet ned 14.05.20.

Prencipe, A., Markarian, G. & Pozza, L. (2008). Earnings Management in Family Firms: Evidence From R&R Cost Capitalization in Italy. *Family Business Review*, 5, 71-76. Hentet fra: <https://doi.org/10.1111/j.1741-6248.2007.00112.x> lastet ned 14.05.20.

Regnskapsloven. (1998) Lov om årsregnskap (LOV-1998-07-17-56). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56> lastet ned 14.05.20.

- Revisorforeningen. (2015). Fradrag for forsknings- og utviklingskostnader. Hentet fra: <https://www.revisorforeningen.no/fag/nyheter/fradrag-for-forsknings--og-utviklingskostnader/> lastet ned 14.05.20.
- Revisorloven. (1999). Lov om revisjon og revisorer (LOV-1999-01-15-2). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-01-15-2> lastet ned 14.05.20.
- Revisors Håndbok 2019. (2019). (40. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Ronen, J. & Yaari, V. (2008). *Earnings Management*. Springer US.
- Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of innovations* (4. utg.) New York: Free Press.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5. utg.) New York: Free Press
- Schwencke, H. R., Haugen, D. O. Baksaas, K. M. Stenheim, T. & Alvesen-Østli, E. (2018). *Årsregnskapet i teori og praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Skatteloven. (1999). Lov om skatt av formue og inntekt (LOV-1999-03-26-14). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-03-26-14> lastet ned 14.05.20.
- Skjebstad, A. D. & W, H. (2014). *Regnskapsføring av FoU i norske bioteknologiske selskap* (Mastergradsavhandling. Norges Handelshøyskole Bergen). Hentet fra <https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/bitstream/handle/11250/277999/Masterthesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Shank, J. K. & Copeland, R. M. (1973). Corporate Personality Theory and Changes in Accounting Methods: An Empirical Test. *The accounting Review*, 48(3), 494-501. Hentet fra: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.uis.no/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=1c8c4488-2a8a-4669-8697-2116e0f445fd%40sessionmgr103> lastet ned 14.05.20.
- Statistisk sentralbyrå(SSB) (2019). *Dobling av offentlig støtte til FoU og innovasjon på fem år*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/artikler-og-publikasjoner/dobling-av-offentlig-stotte-til-fou-og-innovasjon-pa-fem-ar> lastet ned 06.06.20.
- Statistisk sentralbyrå(SSB) (2020). *Forskning og utvikling i næringslivet*. hentet fra: <https://www.ssb.no/foun/> lastet ned 4.02.20.
- Stenberg, A og Sjøvoll, E. (2016). Egenutvikling av immaterielle eiendeler. Revisjon og regnskap,8 (7), 41-45. Hentet fra:

<https://www.revregn.no/asset/blapdf/YmxhcGRmMjAxNi8wNw/mobile/index.html#p=1>
lastet ned 14.05.20.

Stendal, L.H og Nordgarden, T. Ø. (2015). Virkelig verdimåling for ikke-finansielle eiendeler i IFRS. Hentet fra: <https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/handle/11250/300468> lastet ned 04.06.20.

Stenheim, T (2008). Virkelig verdi i regnskapet-relevans og pålitelighet. *Revisjon og regnskap*, 78(3), 33-36. Hentet fra: <https://www.revregn.no/i/2008/2/revisjon-02-08-17> lastet ned 14.05.20.

Stenheim, T. & Blakstad, L. (2012). Regnskapsmanipulering-definisjon, forutsetninger og incentiver. *Praktisk økonomi og finans*, 29(2), 59-69. Hentet fra: <https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/pof/2012/02> lastet ned 14.05.20.

Stenheim, T., Sunkvist, C. & Opsahl, A. (2017). Hva menes med regnskapskvalitet. *Econas Tidsskrift for økonomi og ledelse*, 64-69. Hente fra: <https://www.magma.no/hva-menes-med-regnskapskvalitet1> lastet ned 14.05.20.

Stuart, I. (2011). *Auditing and Assurance Service: An applied Approach*: McGraw-Hill Education.

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5.utg). Bergen: Fagbokforlaget.

The European Union. (2014). COMMISSION REGULATION (EU) No 651/2014. Hentet fra: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2014:187:FULL&from=EN> lastet ned 17.05.20.

Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademiske forlag

Tvedt, T. & Thaysen, K. (2015). Misligheter og revisors rolle. *Revisjon og regnskap*, 86(6), 46-49. Hentet fra: <https://www.revregn.no/asset/pdf/2015/6-46-9.pdf> lastet ned 18.05.20.

Walker, R.G. og Oliver, G.R. (2005). Accounting for expenditure on software development for internal use, *abacus - a journal of accounting, finance and business studies*, 66-70. Hentet

fra: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdfdirect/10.1111/j.1467-6281.2005.00170.x> lastet ned 14.05.20.

Yin, R. K. (2014). *Case study Research: Design and Methods*. (5. utg.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Vedlegg

Vedlegg 1: Spørsmål til regnskapsfører/ revisor etter NGAAP

1. Har du en oppfattelse av at bedrifter er kjent med kravene som stilles i regnskapsloven § 7-14 for å balanseføre FoU? (§ 7-14 regnskapsloven “...*det skal opplyses om utgifter som har gått med til forskning og utvikling i regnskapsføring i regnskapsåret. Det skal videre opplyses om forventet samlet inntjening av pågående forskning og utvikling motsvarer medgått samlede utgifter. arten av forskning og utvikling som drives skal angis...*”)
2. Regnskapsloven § 5-6 gjør det mulig å kostnadsføre utgifter til egen forskning og utvikling når utgiften oppstår. Tror du at noen bedrifter velger å kostnadsføre FoU da det blir for krevende å balanseføre? (§ 5-6 regnskapsloven “*utgifter til egen forskning og utvikling kan kostnadsføres*”)
3. Mener du dine klienter forstår at en kostnadsføring i finansregnskapet ikke nødvendigvis tilsier den samme kostnadsføringen i skatteregnskapet?
4. Oppfatter du at regnskapsloven § 5-6 fører til at bedrifter tror at kostnadsføring av FoU, vil ha den samme utslagskraft i den betalbare skatten som skattekostnaden?
5. Overlater bedrifter vurderingen til revisor, eller har de sterke meninger om hva som skal kostnadsføres og balanseføres ?
6. Er bedrifter kjent med kriteriene for balanseføring i regnskapsloven? (Identifiserbar, kontroll, sannsynliggjøring av fremtidige økonomisk fordel og måling av anskaffelseskost)
7. Har bedrifter kjennskap til hvordan den betalbare skatten blir beregnet?
8. Har du en oppfattelse av at bedriften forstå hvordan støtteordninger til FoU-prosjekter påvirker bedriftens regnskap?
9. Hvordan oppfatter du at bedriftens forståelse av den regnskapsmessige behandlingen av støtteordningene?
10. Mener du bedriften forstår hvordan støtteordning skatteFUNN blir beregnet?
11. Hva er din oppfattelse av bedriftens vurdering av støtteordningen skatteFUNN?
12. Tror du bedriften forstår hvordan støtteordningen skatteFUNN påvirker skatt?

Vedlegg 2: Spørsmål til bedrifter som fører etter IFRS

1. Var valget om balanseføring av FoU tilfeldig?
2. Hva er deres motiver for å balanseføre FoU? (Hvordan påvirke eiere og bankers deres behandling av FoU? (Andre påvirkninger en regnskapsmessige)
3. Synes dere kriteriene for balanseføring er vanskelig å oppfylle? (identifiserbar, kontroll, fremtidige økonomiske fordeler, innregning og målin)
4. Foreligger det press for å levere gode nok resultater av FoU og regnskapet?
5. Har bedriften endret den skjønsmessige vurdering over tid?
6. Har selskapet kostnadsført immaterielle eiendeler som tilfredsstillere kriteriene for balanseføring?
7. Påvirker selskapets resultat behandlingen av FoU? Ville dere balanseført i perioder hvor selskapets sliter økonomisk? Fallende relevanse?
8. Tenker dere på hva investorer og markedet sier når dere behandle FoU?
9. Det er IAS 38 punkt 57 som omhandler balanseføring av immaterielle eiendeler-FoU, er dere kjent med paragrafen?
10. Har dere valgt å kostnadsføre forskning og utvikling da det blir for krevende å balanseføre?
11. Er standarden for komplisert?
12. Vet bedriften hvordan kostnadsføring av FoU påvirker skatt?
13. Er bedriften klar over at skattekostnaden ikke alltid er den samme som betalbare skatt?
14. Den betalbare skatten er som dere sikkert vet skatten bedriften må betale for perioden. Er det viktig for dere hva den betalbare skatten er?
15. Er bedriften klar over at støtte vil redusere den balanseførte verdien av FoU?
16. Syns dere støtteordningene er vanskelige å forstå?
17. Hvordan oppfatter dere virkningen av støtteordningene?
18. Er støtteordningene grunnen for at dere har startet med FoU-prosjekter?

Vedlegg 3: Spørsmål GRS bedrifter

1. Var valget om balanseføring av FoU tilfeldig?
2. hva er deres motiver for å balanseføre FoU? (Hvordan påvirke eiere og bankers deres behandling av FoU? (andre påvirkninger en regnskapsmessige)
3. Var valget om å kostnadsføre FoU tilfeldig?
4. Synes dere kriteriene for balanseføring er vanskelig å oppfylle? (Identifiserbar, kontroll, sannsynliggjøring av fremtidige økonomisk frodel og måling av anskaffelseskost)
5. Foreligger det press for å levere gode nok resultater av FoU og regnskapet?
6. Har bedriften endret den skjønnsmessige vurdering over tid?
7. Har selskapet benyttet seg av/vurdert å benytte seg av rskl § 5-6 som tillater kostnadsføring av utgifter til FoU som tilfredsstillere kriteriene for balanseføring?
8. Påvirker selskapets resultat behandlingen av FoU? Ville dere balanseført i perioder hvor selskapets sliter økonomisk? Fallende relevanse?
9. Det er § 7-14 i regnskapsloven som omhandler balanseføring av immaterielle eiendeler-FoU, er dere kjent med paragrafen?
10. Har dere valgt å kostnadsføre forskning og utvikling da det blir for krevende å balanseføre?
11. Vet bedriften hvordan kostnadsføring av FoU påvirker skatt?
12. Er bedriften klar over at skattekostnaden ikke alltid er den samme som betalbare skatt?
13. Den betalbare skatten er som dere sikkert vet skatten bedriften må utbetale for perioden. Er det viktig for dere hva den betalbare skatten er?
14. Er bedriften klar over at støtte vil redusere den balanseførte verdien av FoU?
15. Syns dere støtteordningene er vanskelige å forstå?
16. Hvordan oppfatter dere virkningen av støtteordningene?
17. Er støtteordningene grunnen for at dere har startet med FoU-prosjekter?

Vedlegg 4: Tilleggsspørsmål

1. Har selskapet i regnskapsåret 2020 balanseført utgifter til FoU, hvilke aktiviteter/prosjekter er disse utgiftene knyttet til?
2. Hva var bakgrunnen for at selskapet valgte å balanseføre disse utgiftene?
3. Hva er bakgrunnen for at selskapet valgte å kostnadsføre?
4. Har selskapet benyttet seg av/vurdert å benytte seg av rskl. § 5-6 som tillater kostnadsføring av utgifter til FoU som tilfredsstillende kriteriene for balanseføring?
5. Hvilke utfordringer ser du ved regnskapsføring av egenutviklet programvare?
6. Ville dere gjort det annerledes dersom dere hadde vært børsnotert/ Ikke børsnotert?
7. Hvordan håndterer dere grensdragningen mellom hva som defineres som forskning og utvikling?
8. Tenker dere på hvilke signaler dere sender ut når dere regnskapsfører forskning og utvikling?

Vedlegg 5: Søknadsbrev

Hei,

Vi er to studenter som studerer regnskap og revisjon ved Handelshøyskolen UiS. Vi jobber for tiden med en masteroppgave som omhandler den regnskapsmessige behandlingen av utgifter til forskning og utvikling.

Hovedproblemstillingen for vår masterutdanning er om det foreligger ulike insentiver blant norske allmennaksjeselskaper/aksjeselskaper for behandling av forskning og utvikling i regnskapet. For å besvare dette med mest mulig validitet, ønsker vi å høre hvordan ledelsen og økonomiansvarlig forholder seg til standarden og gjeldende lovverk.

Tidligere forskning indikerer at små selskaper i sterk vekst ønsker å balanseføre mest mulig for å styrke egenkapitalen, mens store etablerte selskaper med sterk balanse kostnadsfører.

Intervjuet vil omhandle selskapets syn på hvordan forskning og utvikling påvirker regnskapet, hvilke utfordringer og vurderinger som blir lagt til grunn før behandling. Intervjuet har en estimert tidsbruk på 15 minutter. UIS har for dette semesteret forbud mot personlige

intervjuer, det er derfor ønskelig med telefonintervju med taleopptak eller besvarelse av spørsmål over mail.

Vi ønsker å ta opp intervjuet på lydbånd for å kunne sikre oss all informasjon. Denne informasjonen vil bli låst inne på Universitet i Stavanger og slettet ved ent studie. Informasjonen vil kun være tilgjengelig for deltakerne i studiet. Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli anonymisert. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig. Du kan også kontakte min veileder Terje Heskestad på xxxxxxxx eller terje.xxxxx@uia.no

Denne studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Spørsmål kan sendes til:

bjartexxhotmail.com eller vildexxx@hotmail.com

Tlf: xxxxxxxx eller xxxxxx

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien på regnskapsmessig behandling av forskning og utvikling og ønsker å stille på intervju.

Signatur Telefonnummer

Mvh Bjarte Oftedal og Vilde Sørheim Ottesen